

<http://www.arch.uth.gr/crisisconference/>

ΕΚΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,

2013

Σχεδιασμός τεύχους: Ιορδάνης Στυλίδης
Εφαρμογή-Παραγωγή: Δημήτριος Στυλίδης
Επιμέλεια υλικού: Κώστας Μανωλίδης
200 τεύχη.

ΣΥΝΕΔΡΙΟ • CONFERENCE

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ**

**UNIVERSITY OF THESSALY
POLYTECHNIC SCHOOL
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE**

**ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ
CHANGES
+ ΑΝΑΣΗΜΑΣΙΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ
+ REDEFINITIONS OF SPACE
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ
IN THE GREEK CRISIS**

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

2013

ΣΥΝΕΔΡΙΟ • CONFERENCE • 2013

Μεταβολές και ανασημασιοδοτήσεις του χώρου στην Ελλάδα της κρίσης

Κατά την τελευταία τριετία, η κατάσταση της Ελλάδας και των κατοίκων της αποδίδεται με όρους συνώνυμους της καταστροφής. Καθημερινές αναφορές σε αποδιαρθρώσεις και κατεδαφίσεις, σε διάλυση ή κατάρρευση απηχούν τα συνεχή πλήγματα που δέχονται οι δομές και οι πρόνοιες της κοινωνικής συγκρότησης αλλά ταυτόχρονα περιγράφουν κυριολεκτικά ένα τοπίο όπου η φθορά και η υπολειπουργία των χώρων τείνουν να γίνουν μόνιμα χαρακτηριστικά. Από τα άδεια κτίρια και τις παρακαμάζουσες υποδομές μέχρι τις περιοχές-λάφυρα του fast-track σημειώνεται μια υποχώρηση στις παραμέτρους του υλικού περιβάλλοντος ως απόρροια της κρίσης και των συναρτημένων με αυτήν πολιτικών. Οι ανθρωπολογικές και περιβαλλοντικές συνέπειες αυτής της ολίσθησης όπως και οι διαθλάσεις της στο συλλογικό φαντασιακό διαμορφώνουν νέα και αχαρτογράφητα δεδομένα στην κοινωνική ενδοχώρα.

Ενδεικτικές είναι οι πρωτοφανείς μεταβολές στο κέντρο της Αθήνας και η ευρύτερη επιδείνωση των χαρακτηριστικών του αστικού χώρου. Τομείς και πληθυσμοί της πόλης σηματοδεύονται από εντεινόμενους διαχωρισμούς, εκδηλώσεις βίας, συνθήκες ακραίας ένδειας και εδραίωσης μιας κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Ανάλογες καταστάσεις μικρότερης ή μεγαλύτερης έντασης και με ποιοτικές διαφορές εκδηλώνονται στις πόλεις της περιφέρειας. Η κυβερνητική ρητορική αλλά και η μηντιακή επίφρωση της αρκείται να κεφαλαιοποιεί αυτά τα φαινόμενα για την καλλιέργεια ενός κλίματος ακινητοποίησης και φόβου.

Την ίδια ώρα, δημόσιοι χώροι αναδεικνύονται σε τόπους συλλογικής αυτοοργάνωσης και έκφρασης της κοινωνικής δυσaréσκειας ενώ αυθόρμητες πρωτοβουλίες αλληλεγγύης και νέες στρατηγικές επιβίωσης αναδύονται στο κενό που αφήνει η απόσυρση των θεσμικών φορέων από την μέριμνα για τις δημόσιες υποδομές. Με δυο λόγια, οι ενεργοποιημένες από την κρίση, αντίρροπες δυνάμεις εξάρθρωσης και ανασύστασης των κοινωνικών δεσμών φορτίζουν και αξιοδοτούν εκ νέου το χωρικό πλαίσιο.

Ανάλογες εξελίξεις στη μορφή, την χρήση και τη νοηματοδότηση του χώρου επιφέρει η οικονομική εξουθένωση μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων. Με βίαιο τρόπο, γιγαντώνονται δυσχέρειες και στερήσεις, ανατρέπονται βιοτικές συνήθειες και αναδύονται νέες τάσεις. Μετά από αρκετές δεκαετίες, μαζί με την αναστολή της κατασκευαστικής δραστηριότητας, η ιδιόκτητη κατοικία χάνει τη κεντροβαρική θέση

της στην νεοελληνική βιοθεωρία και μετατρέπεται σε πηγή αφόρητων επιβαρύνσεων. Αντίστοιχα, η κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών παύει να υπερκαθορίζει την κοινωνική ρουτίνα επιτρέποντας ίσως την δημόσια εμπειρία να εκδιπλωθεί πέρα από στερεότυπες επιθυμίες και συμπεριφορές.

Εντός αυτού του πλαισίου, η αρχιτεκτονική, καλείται να υπερβεί την αδρανοποίησή της, να αναθεωρήσει δραστικά τους όρους παραγωγής της και να συμβάλει στην επεξεργασία νέων τρόπων οργάνωσης της καθημερινής ζωής στην πόλη. Κυρίως όμως, καλείται να ανακτήσει την στοχαστική της εγρήγορση και να αντιπαρατεθεί κριτικά με τον δικό της λόγο στις εξελισσόμενες αναδιαρθρώσεις.

Σε αυτήν την προοπτική, το Συνέδριο «ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΚΙ ΑΝΑΣΗΜΑΣΙΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ» επιδιώκει να φέρει στο προσκήνιο και να εξετάσει διεξοδικά τις υλικές και σημασιολογικές μεταβολές που επιφέρει η τρέχουσα κρίση σε όλες τις εκφάνσεις και τις κλίμακες του χώρου. Μέσα από τις εργασίες του θα διαγραφούν ευκρινέστερα οι ζοφερές και οι ελπιδοφόρες προοπτικές της τρέχουσας συνθήκης και θα αποσαφηνιστεί η δυναμική της ετοιμόρροπης κατάστασής μας.

Οι θεματικές ενότητες που προτάθηκαν για την υποβολή των περιλήψεων ήταν οι εξής:

1. Τα ερείπια της ανάπτυξης

Η κρίση έχει πλήξει το δυνατό χαρτί της βάνουσα συγκροτημένης ελληνικής πόλης δηλαδή το, άμεσα συνδεδεμένο με τη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα, σφρίγος της. Τα καταστήματα που κλείνουν, οι χώροι που εγκαταλείπονται και τα αυξανόμενα σημάδια υποβάθμισης δημιουργούν νέα υλικά και συμβολικά συμφραζόμενα στο αστικό τοπίο. Με ανάλογους ρυθμούς, στις περιαστικές ζώνες, ημιτελείς κατασκευές και κλειστές παραγωγικές εγκαταστάσεις αθροίζονται στα κουφάρια της αποβιομηχάνισης και της μετανάστευσης επιχειρήσεων των προηγούμενων δεκαετιών. Το αποτύπωμα των σύγχρονων ερευτών στον συλλογικό βίο όπως και η εγγραφή τους στο κοινό πολιτισμικό μας ορίζοντα συνιστούν κοινωνικά ερωτήματα αλλά και παράγοντες μιας νέας αρχιτεκτονικής αυτοσυνειδησίας. Παράλληλα θέτουν προς διερεύνηση τις δυνατότητες μετασχηματισμού κι επανερμηνείας που θα μπορούσαν να αναζωογονήσουν τα οικοδομικά αξήττητα.

Ακόμα πιο δραστικές στην αστική καθημερινότητα είναι οι διάσπαρτες εικόνες ανθρώπινης κατάρρευσης, η γυμνή ζωή αστέγων και μεταναστών, η εσωτερική συντριβή των ανέργων και η συσσωρευμένη απόγνωση σε υπηρεσίες πρόνοιας και

υγείας. Η ανάλυση των συμπτωμάτων της φτωχοποίησης στον χώρο, πέρα από το αίτημα για υποστηρικτικές δομές, θα τεκμηριώσει την αναγκαιότητα πολιτικών ανάκαμψης των αστικών λειτουργιών.

2. Συλλογικές εμπειρίες στον δημόσιο χώρο

Διάφορες μορφές αντίδρασης στην κρίση και στην πολιτική διαχείρισή της, ανεξάρτητα από την εμβέλεια τους, επαναφέρουν στον δημόσιο χώρο το θεμελιακό στοιχείο της συλλογικής εμπειρίας. Στις συγκεντρώσεις των αγανακτισμένων, στους αυτοδιαχειριζόμενους χώρους, σε πρωτοβουλίες εναλλακτικής οικονομίας ή στα νέα κινήματα αλληλεγγύης και αντίστασης το νόημα του κοινού εδάφους συγκροτείται εκ νέου από την επιτέλεση της κοινωνικής συσπείρωσης και αλληλεπίδρασης.

Παρόμοιους επαναπροσδιορισμούς του «δημοσίου» επιβάλλει η εγκατάσταση σε πλατείες και πάρκα τμημάτων της νεανικής αστικής κουλτούρας που ασφυκτιούν στους συμβατικούς χώρους διασκέδασης ή αδυνατούν πια να ανταποκριθούν στο κόστος τους. Διαφαίνεται έτσι μια παλιννόστηση της αδιαμεσολάβητης κοινωνικής συνεύρεσης στο αστικό πεδίο και οι μέχρι τώρα γενικευμένες πρακτικές απαξίωσης και σφετερισμού του δημόσιου χώρου αρχίζουν να προσκρούουν στο εντεινόμενο αίτημα αναδιοργάνωσής του και διαφορετικής ιεράρχησης των προθέσεων και σημασιών που τον συνέχουν.

3. Αποκλεισμοί κι εκτοπισμοί: η εδαφοκυριαρχία της εξουσίας

Πρακτικές βίαιης επιβολής ασκούμενες στο όνομα της έννομης τάξης, της δημόσιας υγείας ή της ασφάλειας των επενδύσεων, έχουν καθιερώσει μια γραμμή καταστρατήγησης στοιχειωδών ελευθεριών. Από τις μεθόδους παρεμπόδισης και καταστολής ειρηνικών διαδηλώσεων και τη διαπόμπευση άρρωστων γυναικών μέχρι τον εκτοπισμό μεταναστών σε «κέντρα φιλοξενίας» υλοποιείται μια πολιτική εκδίωξης των περιττών σωμάτων και των απείθαρχων δράσεων που δε συμμορφώνονται με το αίτημα μιας συγκεκριμένης κοινωνικής και χωρικής τάξης. Παράλληλα με τέτοιες ωμές παρεμβάσεις, άλλες πιο αδιόρατες εκδηλώσεις μιας εξυγιαντικής βούλησης (κάποτε και με τη μορφή αστικών αναπλάσεων) παγιώνουν διακρίσεις, οριοθετούν συμπεριφορές και καθιστούν τη σχέση με τον χώρο πολιτικά διαπραγματεύσιμη.

4. Από την οικιστική υπερπαραγωγή στη στεγαστική επισφάλεια

Μια από τις σταθερές του νεοελληνικού βίου που ανατράπηκε ολοκληρωτικά από την κρίση είναι η εντατική οικιστική παραγωγή που συχνά λειτουργούσε στο όριο της

παρεκτροπής και με ρυθμούς πολύ δυσανάλογους της πραγματικής ζήτησης. Η απόκτηση κύριας ή εξοχικής κατοικίας έπαψε να αποτελεί άμεση βιοτική επιδίωξη. Ωστόσο, για πολλούς η κλιμάκωση των πολιτικών λιτότητας δεν έθεσε απλώς θέμα αναθεώρησης των καταναλωτικών προτεραιοτήτων αλλά επέφερε πιέσεις και οικονομικά αδιέξοδα που οριακά αγγίζουν και την ίδια τη δυνατότητα στέγασης. Οικονόμους νεοαστέγων και η αιθαλομίχλη από την καύση ξύλων αποτελούν εμβληματικά σημεία καμπής για έναν πολιτισμό που είχε συνδέσει την αυτοεπιβεβαίωση με τις οικιακές ανέσεις. Το ζήτημα της κατοικίας επανέρχεται στο προσκήνιο ως απειλούμενο πλέον αγαθό, ως αδιαπραγμάτευτο όριο της ανθρώπινης αξιοπρέπειας αλλά και ως ανοιχτό πεδίο κοινωνικού πειραματισμού και αυτοοργάνωσης.

5. Τόποι καταφυγής και υφαρπαγής

Η σχέση πόλης και υπαίθρου υφίσταται τα τελευταία χρόνια κάποιες όχι αμελητέες αξιακές μετατοπίσεις. Λόγω της αυξανόμενης ανεργίας, η αγροτική δραστηριότητα επανακάμπτει στο φαντασιακό του αστικού πληθυσμού ως επαγγελματική διέξοδος ή ως διατροφικό καταφύγιο και το χωριό αρχίζει να αντιπροσωπεύει μια δυνητική επιλογή διαβίωσης.

Την ίδια ώρα, οι κυβερνητικοί φορείς αντιμετωπίζουν το φυσικό περιβάλλον μονοσήμαντα ως εξαργυρώσιμο αναξιοποίητο κεφάλαιο και η ελληνική ύπαιθρος γίνεται αντικείμενο υφαρπαγής από οικονομικά και γεωπολιτικά συμφέροντα. Μεγάλα τμήματα δημόσιας γης (αστικής, παράκτιας ή δασικής) πλεονεκτικά σε φυσικούς και αισθητικούς πόρους, βαίνουν προς πώληση ή εκχωρούνται άνευ όρων σε αμφιλεγόμενες επενδυτικές πρωτοβουλίες.

Επιπλέον, πόλη και ύπαιθρος αποψιώνονται από τη νομική τους προστασία καθώς υφιστάμενες ρυθμιστικές προβλέψεις και ελεγκτικές διαδικασίες ελαστικοποιούνται ή απειλούνται με κατάργηση.

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ + ΑΝΑΣΗΜΑΣΙΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΟ • CONFERENCE • 2013

«Μαζί τα τρώμε!»

Πρωτοβουλίες Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας,
πολιτικές του προσώπου και του χωρο-χρόνου

Αγγελόπουλος Γιώργος

Επικ. Καθηγητής, Τμήμα Β.Σ.Α.Σ., Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
avgiaigel@gmail.com

Η ανακοίνωση αυτή εστιάζει στην ανάπτυξη τοπικών πρωτοβουλιών κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας την τελευταία τριετία στην Ελλάδα. Αποτελεί μέρος ευρύτερης έρευνας και αφορά τη συζήτηση περί συλλογικών εμπειριών στον δημόσιο χώρο. Η εθνογραφία βασίζεται στη συμμετοχή σε δράσεις πρωτοβουλιών και κινήσεων πολιτών στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης καθώς και στη συμμετοχή στα τοπικά και πανελλαδικά δίκτυα αυτών των πρωτοβουλιών.

Εξετάζουμε τις συνθήκες ανάπτυξης αυτών των πρωτοβουλιών, το κοινωνικό πορτρέτο των συμμετεχόντων, τις εσωτερικές συγκρούσεις και δυναμικές τους καθώς και το εύρος των δράσεων των πρωτοβουλιών (νέες μορφές συνεταιρισμών, αγροτικές και περιαστικές συλλογικές καλλιέργειες, διαθέσεις προϊόντων «χωρίς μεσάζοντες», οργάνωση κοινωνικής κουζίνας, κοινωνικών ιατρείων - φαρμακείων - φροντιστηρίων - παντοπωλείων, τοπικών ανταλλακτικών δικτύων, δικτύων "νομισμάτων", δικτύων οικολογικής και εναλλακτικής αξιοποίησης φυσικών πόρων και σκουπιδιών κ.λπ.).

Αξιοποιώντας τη θέση του Harvey περί συμπύκνωσης χώρου και χρόνου στη μετανεωτερική κατάσταση, υποστηρίζουμε ότι η συμμετοχή στις εν λόγω πρωτοβουλίες συμβάλει σε δύο ειδών μετασχηματισμούς: (α) στην παραγωγή μιας μορφής υποκειμένου που προσομοιάζει με το προ-νεωτερικό πρόσωπο αντί του νεωτερικού ατόμου και (β) στην απαξίωση, με μη «βίαιους» τρόπους, του μονοπωλίου της βίας που κατέχει το κράτος. Βάσει συγκεκριμένων εθνογραφικών παραδειγμάτων παρουσιάζουμε αυτούς τους μετασχηματισμούς αναφορικά με τις χρήσεις του χώρου (οικιακοί μπαξέδες, στέκια) και με τις πολιτικές πρακτικές κυκλοφορίας - κατανάλωσης των αγαθών («μαζί τα τρώμε»).

‘Βιώσιμες πόλεις’ στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης

Αθανασίου Ευαγγελία

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2310 995963,
evieath@arch.auth.gr

Η εισήγηση αναδεικνύει πτυχές της σχέσης ανάμεσα στη συνθήκη της οικονομικής κρίσης και τον στόχο της αστικής βιωσιμότητας. Η σχέση διερευνάται στο επίπεδο των συντεταγμένων πολιτικών και της ρητορικής τους, και όχι των επιπτώσεων της μείωσης των οικονομικών πόρων, στην περιβαλλοντική συμπεριφορά των πολιτών. Όπως και η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, η έννοια της αστικής βιωσιμότητας στοιχειοθετήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ως μία πραγματιστική έννοια διαχείρισης και σχεδιασμού των πόλεων στο πλαίσιο του υπάρχοντος μοντέλου ανάπτυξης και όχι ως εναλλακτική, κοινωνικά μεταρρυθμιστική πρόταση. Είκοσι χρόνια αργότερα, η βιωσιμότητα συρρικνώνεται στη ‘πράσινη’ της συνιστώσα και ενσωματώνεται στη κυρίαρχη νεοφιλελεύθερη ρητορική ως μία διάσταση της αστικής ανταγωνιστικότητας.

Η ‘πράσινη’ στρατηγική των πόλεων, παρουσιάζεται ως μία σειρά τεχνικών, μη πολιτικών επιλογών, που δεν συνδέονται με τις πολιτικές και κοινωνικές διαδικασίες που συγκροτούν, αναπαράγουν και εμπεριέχονται στο αστικό περιβάλλον. Στην Ελλάδα, τα χρόνια της κρίσης, η περιβαλλοντική προστασία τίθεται με όρους αντιφατικούς και αποκλίνοντες στη δημόσια σφαίρα: αφ’ ενός παρουσιάζεται ως εμπόδιο στον στόχο της ανάπτυξης, αφ’ ετέρου ενσωματώνεται στην ρητορική της ‘πράσινης ανάπτυξης’, ως στοιχείο προσέλκυσης επενδύσεων. Ειδικότερα, η σχέση της οικονομικής κρίσης με την αστική βιωσιμότητα υλοποιείται σε πολλαπλές χωρικές κλίμακες που καλύπτουν το φάσμα ανάμεσα στη διεθνή σκηνή των συμφωνιών για τα πλανητικά περιβαλλοντικά προβλήματα μέχρι τις τοπικές στρατηγικές. Εθνικές πολιτικές που νομιμοποιούνται στο πλαίσιο των υποχρεώσεων των Μνημονίων, όπως ο νόμος για τις fast track επενδύσεις, η πολεοδομική μεταρρύθμιση, η ‘αξιοποίηση’ της δημόσιας γης υπονομεύουν βασικές διαστάσεις του παραδείγματος της βιώσιμης πόλης. Τοπικές πρακτικές για την πόλη, όπως οι ήπιες παρεμβάσεις του Δήμου Θεσσαλονίκης στο δημόσιο χώρο, και η διεκδίκηση του τίτλου της European Green Capital 2014, επενδύουν στην ρητορική της ‘πράσινης πόλης’. Ταυτόχρονα, παραχωρήσεις εδάφους και ευθύνης σε ιδιώτες, η επικείμενη ιδιωτικοποίηση φυσικών πόρων, όπως το νερό, υπονομεύουν βασικές διαστάσεις της κοινωνικής βιωσιμότητας και απογυμνώνουν την πόλη από το πολιτικό της περιεχόμενο.

Η συμμετοχή της πόλης σε εκφάνσεις της κρίσης: Η περίπτωση της Αθήνας

Δρ Αναστασόπουλος Νίκος

Λέκτωρ, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο,
aqua@hol.gr

Οι πόλεις δεν είναι παρά αντανάκλασεις των κοινωνιών μας στον υλικό χώρο και αποτελούν αποκρυσταλλωμένες μορφές των σταδίων εξέλιξης τους. Εάν εστιάσουμε μόνο σε κοινωνικά ή σε χωρικά δεδομένα κινδυνεύουμε να αγνοήσουμε σημαντικά στοιχεία που έχουν συμβάλει στο να οδηγηθούμε στο εξαιρετικά κρίσιμο σημείο που βρίσκονται η ελληνική κοινωνία και οι ελληνικές πόλεις σήμερα. Αξιοποιώντας γνώσεις από τη θεωρία συστημάτων είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε την κοινωνία ως σύστημα όπου ο χώρος τον οποίο παράγει και εντός του οποίου η κοινωνία αναπαράγεται και υπάρχει, δεν είναι παρά ένα υποσύστημα σε άμεση αλληλεπίδραση με τα υπόλοιπα υποσυστήματα που την αποτελούν όπως η οικονομία, ο πολιτισμός, η πολιτική ζωή και η παραγωγική διαδικασία.

Μία ανάγνωση της πόλης μέσα από ένα ιστορικό επιλογών και συσσωρεύσεις προβλημάτων και λαθών με συγκεκριμένες συνέπειες στην καθημερινή λειτουργία και αναπαραγωγή της κοινωνίας αποκαλύπτει ορισμένα χαρακτηριστικά της ελληνικής πόλης -με την Αθήνα ως τον κύριο εκπρόσωπο- που υποθάλπουν και αναπαράγουν την κρίση. Σε αυτή την προσέγγιση αναζητούνται επαναλαμβανόμενα μοτίβα σε θέματα μετακίνησης, επικοινωνίας, κοινωνικότητας, ανάπαυσης, πληροφόρησης και συναλλαγών στις λειτουργίες του δημόσιου χώρου και την καθημερινότητα. Επίσης αναλύονται χαρακτηριστικά του αστικού ιστού και της τυπολογίας του κυττάρου της πόλης, της πολυκατοικίας και η σχέση της με συλλογικούς τρόπους συμπεριφοράς και κοινωνικές λειτουργίες που συνδέονται με την κρίση. Η αποσύνδεση της οικιστικής ανάπτυξης και του κατασκευαστικού κλάδου από ορθολογικά εδραιωμένες επιλογές και κοινωνικές ανάγκες, και η απουσία στρατηγικού σχεδιασμού συμβάλλουν σε μία ανατροφοδότηση των κρίσεων, οι οποίες επισημαίνεται ότι διαπιστώνονται σε πολλαπλά, επίσης ανατροφοδοτούμενα επίπεδα, όπως κοινωνική, πολιτική, οικονομική, περιβαλλοντική κρίση, κοκ. Φαινόμενα βίας, κατάχρησης ουσιών και άλλων μορφών αντίδρασης συνδέονται όχι μόνο με κοινωνικά προβλήματα αλλά και με χαρακτηριστικά της ίδιας της πόλης. Η ασυναρτησία, ασυνέχεια, αμετροέπεια και λανθάνουσα καταστολή που χαρακτηρίζουν την πόλη αντανακλούν χαρακτηριστικά της κοινωνίας που συνδέονται με την παρούσα κρίση.

Τα εδάφη εξαίρεσης και η οικονομική γεωγραφία του καπιταλισμού. Μια ερευνητική υπόθεση για το χώρο στην Ελλάδα της κρίσης

Ανδρίτσος Θάνος

Αρχιτέκτων Π.Θ, ΠΜΣ Πολεοδομία- Χωροταξία ΕΜΠ,
υπ. Διδάκτορας Οικονομικής Γεωγραφίας- Χαροκόπειο. 6934535084,
t.andritsos@gmail.com

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών και καθώς βρισκόμαστε ακόμα μέσα στην καπιταλιστική κρίση, έχουν ενισχυθεί οι συζητήσεις για την «κατάσταση εξαίρεσης», είτε πάνω στις προσεγγίσεις του Agamben είτε ευρύτερα. Όμως, όπως υποστηρίζει ο Derek Gregory, ενώ συχνά η κατάσταση εξαίρεσης περιγράφεται και ως «χώρος εξαίρεσης», η χωρικότητα δεν έχει μελετηθεί επαρκώς. Συχνά, μελετώνται χώροι όπως στρατόπεδα συγκέντρωσης, φυλακές, γραμμές συνόρων κ.α. στα οποία εμφανίζονται με «καθαρό» τρόπο η απόλυτη εξουσία και η τιμωρία κ.α. Ωστόσο, αρκετοί μελετητές διευρύνουν αυτή τη συλλογιστική, δείχνοντας ότι «χώροι εξαίρεσης» υπάρχουν στις σύγχρονες πόλεις, συχνά χρησιμοποιούνται και σαν εργαλεία αστικών πολιτικών.

Υποστηρίζω την αναγνώριση των εδαφών της εξαίρεσης σαν μόνιμο και απολύτως αναγκαίο στοιχείο για την επιβίωση του οικονομικού συστήματος. Για τους νεοφιλελεύθερους οικονομολόγους και γεωγράφους, η γη δεν είναι παρά ένας επίπεδος χώρος στον οποίο πλέον σε πλανητικό επίπεδο, άτομα, επιχειρήσεις, χώρες και περιφέρειες αγωνίζονται ισότιμα αξιοποιώντας τα ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα. Όμως, εκτός από την άνιση γεωγραφικά ανάπτυξη κάτι που μένει συχνά έξω από τη νεοφιλελεύθερη θεωρία, αν και αξιοποιείται ευρέως στη νεοφιλελεύθερη πρακτική, είναι τα γεωγραφικά προσδιορισμένα εδάφη εξαίρεσης, στα οποία ισχύουν διαφορετικοί, «ειδικοί» νόμοι και κανονισμοί.

Θα αναφερθώ κυρίως σε δύο ειδών εδάφη εξαίρεσης. Στους φορολογικούς παραδείσους, είτε βρίσκονται σε εξωτικά νησιά της παλιάς Βρετανικής Αυτοκρατορίας, είτε σε χώρες της Ευρώπης σαν την Ελβετία και την Ολλανδία, κράτη της Ασίας, της Αφρικής και της Αμερικής ή ακόμα και συγκεκριμένες περιφέρειες των ΗΠΑ, στους οποίες λιμνάζουν κρυφά και παράνομα τα 2/3 του παγκόσμιου πλούτου, από τη μια μεριά. Και στις Ειδικές Οικονομικές ζώνες, επίσης σε διαφορετικές περιοχές του πλανήτη, ουσιαστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης εργασίας, στις οποίες συγκεντρώνεται πλέον ένα τεράστιο ποσοστό της παγκόσμιας παραγωγής και το πιο σκληρά εκμεταλλεόμενο κομμάτι της εργατικής τάξης. Αυτά τα εδάφη εξαίρεσης, βρίσκονται στον πυρήνα, και όχι στα όρια, του καπιταλισμού, τόσο σήμερα, όσο και στο παρελθόν. Τέλος, θα διερευνηθεί η Ελλάδα της κρίσης με διπλό τρόπο. Αφενός σαν χώρα που, με συγκεκριμένες νομοθετικές ρυθμίσεις, αρχίζει να φιλοξενεί τέτοια εδάφη εξαίρεσης (επενδύσεις της Cosco στον Πειραιά, στρατόπεδα μεταναστών, ζώνες εκμετάλλευσης σαν τη Μανωλάδα, ειδικές ελευθερίες για μελλοντικές επενδύσεις, συζήτηση για ΕΟΖ κ.α.). Αφετέρου σαν μια χώρα που μετατρέπεται στο σύνολο της σε έδαφος εξαίρεσης, μέσα στην παγκόσμια οικονομική κατάρρευση.

Διεκδικώντας τον αστικό χώρο: μικρο-γεωγραφίες συλλογικής δράσης στην Αθήνα

Βαΐου Ντίνα

E.M.Π.,

divaiou@central.ntua.gr

Καλαντίδης Αρης

Georg Simmer Centre for Metropolitan Studies,

Humboldt University, Berlin,

kalandides@inpolis.de)

Η πολύπλευρη κρίση που εξελίσσεται στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια με τις δραματικές επιπτώσεις που έχει στην καθημερινή ζωή έχει γεννήσει πληθώρα πρωτοβουλιών προσαρμογής και αντίστασης απέναντι στις καταλυτικές αλλαγές τρόπων ζωής, εισοδημάτων και υπηρεσιών. Ομάδες με διαφορετικούς στόχους και τρόπους οργάνωσης κινητοποιούνται σε διαφορετικές κλίμακες, με επικέντρωση στα μεγάλα αστικά κέντρα. Στην Αθήνα ειδικότερα, καταγράφεται ήδη ένας σημαντικός αριθμός από τοπικές πρωτοβουλίες και πρακτικές αλληλεγγύης, οι οποίες συχνά συνδέονται με εναλλακτικές χρήσεις του αστικού χώρου, αξιοποιώντας όχι μόνο δημόσιους χώρους, αλλά και κενά οικόπεδα, κτίρια σε αχρησία, δρόμους, κήπους κλπ. Μέσα από τέτοιες πρακτικές και χρήσεις, οι διεκδικήσεις γύρω από τον υλικό χώρο της πόλης μετασχηματίζονται σε ένα σημαντικό «εργαστήριο» για τη συγκρότηση μιας νέας δημόσιας σφαίρας (ή πολλών;).

Η προτεινόμενη ανακοίνωση έχει ως στόχο να αναπτύξει έναν προβληματισμό πάνω στους τρόπους με τους οποίους ομάδες κατοίκων της Αθήνας διεκδικούν τέτοιους υλικούς χώρους στα χρόνια της κρίσης, υλοποιούν διαφορετικών μορφών δικαιώματα και πειραματίζονται γύρω από ποικίλες μορφές αλληλεγγύης και κοινωνικής δικτύωσης. Αντλούμε από παραδείγματα τέτοιων πρωτοβουλιών σε γειτονίες της πόλης προκειμένου να συζητήσουμε πρακτικές προσαρμογής αλλά και αντίστασης. Ειδικότερα εστιάζουμε στις εμπλεκόμενες και τους εμπλεκόμενους σε τέτοιες πρωτοβουλίες, στις πρακτικές και τους στόχους τους, αλλά και σε εσωτερικές αντιθέσεις και προσαρμογές. Συνεχίζοντας προηγούμενη δουλειά μας, επιδιώκουμε να εμβαθύνουμε περισσότερο σε ερωτήματα που έχουν να κάνουν με τους τρόπους με τους οποίους οι διεκδικήσεις του δημόσιου χώρου μέσα από συλλογικές πρακτικές (μπορεί να) αποτελούν προσαρμογή συγκεκριμένων ομάδων πολιτών στην κρίση, αλλά και ταυτόχρονα συμβολή στην επανανοηματοδότηση της δημόσιας σφαίρας.

Πληθυσμιακές μετατοπίσεις: Οι μετανάστες της επαρχίας.

Βαρελά Σταυρούλα – Βαγγελιώ

Αρχιτέκτων Μηχανικός,
kavaproduct@gmail.com

Βλαχάβα Δήμητρα

Αρχιτέκτων Μηχανικός,
tevlachava@gmail.com

Κατοχή Αθηνά

Αγρονόμος και Τοπογράφος Μηχανικός, MSc Γεωργικής Μηχανικής και Υδ. Πόρων,
katsiatm@otenet.gr

Η εργασία πραγματεύεται το φαινόμενο της μετατόπισης πληθυσμού από τα αστικά κέντρα σε επαρχιακές πόλεις, ως απόρροια της οικονομικής κρίσης, και διερευνά τις συσχετίσεις που δημιουργούνται στον αστικό χώρο. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι πολυδιάστατη και περιλαμβάνει βιβλιογραφική έρευνα, στατιστικά στοιχεία, καταγραφές φορέων, έρευνα πεδίου και την προσωπική εμπειρία των συγγραφέων. Οι οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες κάθε εποχής αντανακλώνται στον αστικό χώρο. Σε περιόδους κρίσης παρατηρούνται έντονες μετακινήσεις πληθυσμών και μεταβολές του τοπίου των πόλεων και του δομημένου περιβάλλοντος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μεταπολεμική περίοδος στην Ελλάδα, οπότε σημειώθηκαν έντονα ρεύματα αστυφιλίας, με ανεξέλεγκτη συρροή αγροτικού πληθυσμού προς αστικά κέντρα. Στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης παρατηρείται μετασχηματισμός της κοινωνίας με μια δυναμική επιστροφής στην περιφέρεια. Το ασταθές εργασιακό περιβάλλον, τα οικονομικά προβλήματα και οι φθίνουσες κοινωνικές δομές στις μεγαλουπόλεις αποτελούν μοχλό ώθησης για την μετακίνηση προς την επαρχία, η οποία φαντάζει ως διέξοδος. Το φαινόμενο της πληθυσμιακής μετατόπισης που αναλύεται έχει θετική δυναμική για την ανάπτυξη των επαρχιακών πόλεων, μολονότι απορρέει από τις δυσμενείς συνέπειες της κρίσης.

Η παρούσα εργασία εστιάζει στην Καρδίτσα και τα Τρίκαλα, όπου παρατηρείται έντονη επάνοδος πληθυσμιακού δυναμικού επιφέροντας σημαντικές αλλαγές στον τομέα των οικονομικών δραστηριοτήτων και στην εικόνα του τόπου, χωρίς όμως να αξιοποιούνται οι προοπτικές ενίσχυσης του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα παραγωγής. Αντίθετα, παρατηρείται γιγάντωση του τριτογενούς τομέα, γεγονός που επηρεάζει τις χρήσεις γης των πόλεων. Η πολιτεία χρειάζεται να υποστηρίξει την τάση εθελούσιας αποκέντρωσης, ώστε με γνώμονα τον προσανατολισμό στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα να αποτελέσει εφαλτήριο για την ανάσταση της παραγωγικότητας.

Εξορύξεις, «Χρυσή Ανάπτυξη» και αναπτυξιακός λόγος για τη Χαλκιδική.

Βελεγράκης Γιώργος

Υποψήφιος διδάκτορας, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο,
gvelegrakis@hua.gr

Στο παρών κείμενο προσπαθούμε μέσα από την ανάλυση λόγου συγκεκριμένων φορέων που εμπλέκονται στην χωροκοινωνική σύγκρουση που λαμβάνει χώρα στη Χαλκιδική τα τελευταία χρόνια, να παρουσιάσουμε και να μελετήσουμε την ιδέα που αυτοί αναπτύσσουν «περί ανάπτυξης», το περιεχόμενο που δίνουν στον όρο, τα προτάγματα που θέτουν και τις κοινωνικές/οικονομικές/οικολογικές πτυχές που θίγουν. Σε αυτό το πλαίσιο μελετούμε κατά πόσο η εναντίωση μέρους των κατοίκων της περιοχής στα έργα εξόρυξης χρυσού σχετίζεται μόνο με τις –κατά κύριο λόγο περιβαλλοντικές- συνέπειες των έργων ή έχει ως αφετηρία και τελικά επεξεργάζεται ένα μοντέλο διαφορετικής ανάπτυξης για την περιοχή.

Προκειμένου να μελετηθεί πλήρως το ερώτημα, θα έπρεπε να συγκεντρωθεί και αναλυθεί σε βάθος ένα μεγάλο υλικό που ξεκινάει από την αρθρογραφία, τις δηλώσεις φορέων και τα δημόσια κείμενα και φτάνει μέχρι τις προσωπικές συνεντεύξεις και δημόσιες ή ιδιωτικές συζητήσεις.

Παρόλα αυτά στο συγκεκριμένο κείμενο ασχολούμαστε μόνο με συγκεκριμένες πτυχές του δημόσιου λόγου όπως αυτός εκφράζεται μέσα από τα δημόσια κείμενα του «Παρατηρητηρίου Μεταλλευτικών Δραστηριοτήτων», της πρωτοβουλίας γύρω από την οποία συσπειρώνονται οι κάτοικοι που εναντιώνονται στα έργα, σε σύγκριση με τον επίσημο, δημόσιο λόγο της εταιρείας που έχει αναλάβει τα έργα μέσα από το δημόσιο υλικό της. Τόσο ο λόγος της πρωτοβουλίας όσο και αυτός της εταιρείας αναλύονται με επίκεντρο το ερώτημα του τοπικού αναπτυξιακού οράματος που θέτουν για την περιοχή. Τελικά, προσπαθούμε, εκτός των άλλων, να παρατηρήσουμε πως ανασημασιοδοτείται ο χώρος όχι τόσο από τα έργα αυτά καθαυτά αλλά κυρίως από την χωροκοινωνική σύγκρουση που αναπτύσσεται στην περιοχή.

Από την αξιοποίηση στην εμπορευματοποίηση της δημόσιας ιδιοκτησίας με αφορμή την κρίση.

Βιτοπούλου Αθηνά

Δρ. αρχιτέκτων-πολεοδόμος, εντεταλμένη λέκτορας (ΠΔ 407/80),
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών και Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης,
Πολυτεχνική Σχολή, ΑΠΘ, Πανεπιστημιούπολη, 54124 Θεσσαλονίκη, 6948603005,
athina.vitoroulou@gmail.com

Η προσέλευση επενδύσεων στη δημόσια ιδιοκτησία αποτέλεσε διεθνώς συνήθη πρακτική τις τελευταίες τρεις δεκαετίες κατά την υλοποίηση επεμβάσεων αστικής αναγέννησης. Στο πλαίσιο της ευρύτερης οικονομικής κρίσης, η πρακτική αυτή προωθείται με επιτακτικό τρόπο για την αντιμετώπιση της οικονομικής ύφεσης ή ακόμα και ως βασικό μέσο, όπως στην Ελλάδα, για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης και του χρέους.

Στην Ελλάδα, οι επίσημες και ανεπίσημες πολιτικές γης που υιοθετήθηκαν κατά τη διάρκεια του 19ου και 20ου αιώνα είχαν ως αποτέλεσμα την ιδιωτικοποίηση, νόμιμη και παράνομη, του μεγαλύτερου τμήματος της δημόσιας αγροτικής και αστικής γης. Η δημόσια περιουσία αποτέλεσε ένα σημαντικό και διαχρονικό εργαλείο πολιτικής, ένα μέσο προώθησης και υλοποίησης διαφορετικών πολιτικών, αλλά και ένα μέσο κοινωνικής ενσωμάτωσης και ελέγχου. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, τέθηκαν οι βάσεις μίας συνεκτικής και συγκροτημένης πολιτικής διαχείρισης και αξιοποίησής της, στο πλαίσιο της κυρίαρχης νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, που προσπάθησε να διαχειριστεί με ορθολογικό τρόπο την ιδιωτικοποίησή της.

Με το πιο πρόσφατο πλαίσιο αξιοποίησής της (μεσοπρόθεσμο 2011-2015, νέος φορέας διαχείρισης, ευέλικτο πλαίσιο χωροθετικών ρυθμίσεων και διαδικασιών επενδύσεων σε δημόσια ακίνητα), η πολιτική αυτή ιδιωτικοποίησης απέκτησε πλέον σαφή και επείγοντα χαρακτήρα εμπορευματοποίησης.

Η ανακοίνωση, που βασίζεται σε έρευνα στο πλαίσιο διδακτορικής διατριβής, σκιαγραφεί με σύντομο τρόπο τα βασικά χαρακτηριστικά των πολιτικών διαχείρισης της δημόσιας ιδιοκτησίας, τις χωρικές και κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις τους, καθώς και τα διαχρονικά προβλήματα που τις χαρακτηρίζουν. Εστιάζοντας στις τελευταίες εξελίξεις στο πλαίσιο της οικονομικής κρίσης, επιχειρεί μία εκτίμηση της πρόσφατης πολιτικής αξιοποίησης και των μέχρι σήμερα αποτελεσμάτων της και συζητά τα σημαντικά κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά διακυβεύματα που ενέχει η υιοθέτησή της.

Πόλη-Πολιτικό_ Κυρίαρχος λόγος και πρακτικές στην συγκυρία της κρίσης

**Βλάση Αναστασία, Θεοδωράκη Σοφία, Ιωάννου Αλέξης,
Καραγκιοζίδου Εύα, Παπατζανή Ευαγγελία, Χούπας Δημοσθένης**
(Αρχιτέκτονες Μηχανικοί), **Δεμερτζή Αγγελική** (Οικονομολόγος MSc),
Νάσης Κώστας (Μηχανολόγος Μηχανικός)

Μεταπτυχιακοί Φοιτητές/τριες Δ.Π.Μ.Σ.: Αρχιτεκτονική – Σχεδιασμός του Χώρου,
«Πολοδομία – Χωροταξία», Ε.Μ.Π.

evaliapap@yahoo.gr, theosofaki@gmail.com

Το κέντρο της πόλης υπήρξε ιστορικά ο φυσικός χώρος έκφρασης του Πολιτικού ως διαδικασίας και δραστηριότητας από τα κάτω. Το κέντρο της Αθήνας, ειδικότερα, αποτέλεσε το κατεξοχήν πεδίο εκδίπλωσης των πολιτικών γεγονότων στη σύγχρονη ελληνική ιστορία. Οι κοσμοθεωρητικές μετατοπίσεις των τελευταίων δεκαετιών ωστόσο, μεταβάλλουν τη σχέση Πολιτικού και αστικού χώρου. Το Πολιτικό, από κεντρικό στοιχείο της κοινωνικής ζωής, μεταπίπτει σε μια ακόμη παράμετρό της, συρρικνώνεται και γίνεται ακτιβισμός. Ταυτόχρονα, το κέντρο της πόλης παύει να αποτελεί τη μεγάλη χοάνη (τόπο) όπου εκδηλώνονται οι κοινωνικές δυναμικές και μετατρέπεται σε υποδοχή των πολιτικών δράσεων.

Στην ελληνική πραγματικότητα της κρίσης, η έκφραση του φαινομένου αυτού αποκτά νέες ποιότητες και εντάσεις. Με το χαρακτήρα πολεμικής, ο κυρίαρχος λόγος καθιστά το Πολιτικό ως δραστηριότητα ανταγωνιστική στην οικονομία και ευθέως αντίθετη με την κοινωνική ειρήνη και ασφάλεια. Οι πολιτικές εκδηλώσεις εντάσσονται στην ευρύτερη “παθογένεια του κέντρου της πόλης”, ενώ νέες αξίες αναδύονται: ευταξία, δημόσια υγεία, ασφάλεια επενδύσεων. Συμπληρωματικά, η συνθήκη διαχείρισης της κρίσης εισάγει στο κέντρο της Αθήνας νέες αποτρεπτικές και κατασταλτικές πρακτικές: περίφραξη και αποκλεισμός σημείων της πόλης, προληπτική εκκένωση πλατειών, κλείσιμο σταθμών του μετρό πριν από κάθε προγραμματισμένη διαδήλωση, εκκένωση πολιτικών καταλήψεων, ενώ το προωθούμενο Προεδρικό Διάταγμα (ΠΔ) για τον περιορισμό των διαδηλώσεων σηματοδοτεί τη νέα Θεώρηση της σχέσης πόλης και Πολιτικού. Το πλέγμα αυτό ρητορικής και επεμβάσεων συντείνει τελικά στην άρση του τόπου έκφρασης του Πολιτικού, δηλαδή της χωρικής του διάστασης, και αποτελεί απόπειρα κατάργησης των πολιτικών εκδηλώσεων και συγκρούσεων στον καμβά του κέντρου της πόλης, όπως επίσης, απόπειρα διαγραφής του Πολιτικού από το πεδίο του κοινωνικού. Η παρούσα εργασία διερευνά τις νέες σηματοδοτήσεις που λαμβάνουν ο αστικός χώρος και το Πολιτικό, εξετάζει τον εξοβελισμό του Πολιτικού από το κέντρο της Αθήνας και αποπειράται να αναλύσει τις μεταβολές στη σχέση πόλης – Πολιτικού υπό την επίδραση των κυρίαρχων ιδεολογημάτων και τάσεων στη συγκυρία της κρίσης.

Η χωροθέτηση των Α.Π.Ε. στη Θεσσαλία της οικονομικής κρίσης. Το παράδειγμα των Τρικάλων.

Βλαχάβα Δήμητρα

Αρχιτέκτων Μηχανικός,
tevlachava@gmail.com

Φαραζούμη Σοφία

Αρχιτέκτων Μηχανικός,
sofia.f15@hotmail.com

Η εργασία πραγματεύεται τη μη ορθολογική και άνευ σχεδιασμού χωροθέτηση των συστημάτων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) εις βάρος της παραγωγικής γης, στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης, μέσα από το παράδειγμα της Θεσσαλικής πεδιάδας, εστιάζοντας στο Νομό Τρικάλων.

Τελευταία, στη χώρα μας αναπτύσσεται η χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, οι οποίες είναι οι μόνες ενεργειακές πηγές που δε συνδέονται με την επιβάρυνση της ατμόσφαιρας. Στις συνθήκες της κρίσης, μεγάλο μέρος της στρατηγικής για την πράσινη ανάπτυξη αποτελεί η προώθηση επιλογών σε επίπεδο χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός, η πολιτική γης και συνολικότερα η οργάνωση του κοινωνικού χώρου είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα με το πλαίσιο των σχέσεων παραγωγής στις οποίες κινούνται. Η κοινωνική αξιοποίηση της γης και του χώρου προϋποθέτει κεντρικό σχεδιασμό της οικονομίας, καθώς μέσω της ορθής οργάνωσης των χρήσεων γης θα μπορούσαν να αποκομισθούν σημαντικά αναπτυξιακά, δημοσιονομικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Μέσα από τον κεντρικό σχεδιασμό και την κατάλληλη χωροθέτηση ΑΠΕ απευθείας από το κράτος σε δημόσιες εκτάσεις δίνεται η δυνατότητα αξιοποίησης του ηλιακού δυναμικού, γεγονός που μπορεί να συμβάλει στην κάλυψη των ενεργειακών απαιτήσεων της κάθε περιοχής.

Η Πολιτεία μη έχοντας κατανοήσει πως για την οικονομική και κοινωνική ανάκαμψη της χώρας απαραίτητη είναι τόσο η ενεργειακή αυτονομία όσο και η ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής, έχει εναποθέσει την διαχείριση της πράσινης ενέργειας σε ιδιώτες, οι οποίοι ανεξέλεγκτα και διάσπαρτα εγκαθιστούν συστήματα παραγωγής ενέργειας. Η οικονομική κρίση θα μπορούσε να αποτελέσει εφελκυστήρα για την αναδιοργάνωση του χώρου και τη δημιουργία συνθηκών για υγιείς και διατηρήσιμες επενδύσεις σε ΑΠΕ και γη υψηλής παραγωγικότητας.

Ψηφιακά εργαλεία σχεδιασμού ως οχήματα κοινωνικού προβληματισμού.

Βλαχονάσιου Ελένη

Δρ. Αρχιτέκτων, Καθ. Εφαρμογών, Τμήμα Πολιτικών Δομικών Έργων Τ.Ε.Ι. Σερρών
vlachonasiou@teiser.gr

Στο εγχείρημα της διαχείρισης “αστικών ερειπίων” και στη διεκδίκηση του δημόσιου χώρου μπορούν να αναζητηθούν απαντήσεις μέσα από τη δυναμική ένταξη του κάθε χρήστη/πολίτη σε διαδικασίες διαχείρισης και σχεδιασμού του. Η περίπτωση των “ψηφιακών κοινωνιών” υποδεικνύει πώς ο κάθε χρήστης, μέσω των δικτύων πληροφορίας, μπορεί να έχει πρόσβαση σε γνώση και σε εργαλεία όπως τα λογισμικά ανοικτού κώδικα. Πρωτοβουλίες όπως το OSBA και τα Fab Labs που ξεκίνησαν από το MIT, σηματοδοτούν την ανάπτυξη μιας εξατομικευμένης παραγωγής (αντικειμένων, δομικών στοιχείων), όπου ο κάθε χρήστης είναι σε θέση να δημιουργεί και να κατασκευάζει αξιοποιώντας γνώσεις και εργαλεία που είναι σε κοινή χρήση. Ωστόσο τα δίκτυα αυτά αποτελούν με τη σειρά τους πεδία άσκησης πολιτικών και συμφερόντων που δύσκολα γίνονται αντιληπτά από τον κάθε χρήστη.

Η μεταφορά του μοντέλου των λογικών ανοικτού κώδικα στο σχεδιασμό δημόσιου χώρου φαίνεται να διασφαλίζει τη ριζική αποκεντροποίηση διαδικασιών σχεδιασμού, με ισότιμη πρόσβαση των χρηστών στην ανάπτυξη του περιβάλλοντός τους. Προχωρώντας ένα βήμα πιο μπροστά, η ανάπτυξη εργαλείων συμμετοχικού σχεδιασμού όπως το Protospace, αναδεικνύει ότι τα κύρια προβλήματα που εμμένουν σε ανάλογα εγχειρήματα δεν είναι τεχνολογικά. Ιδιαίτερα η συμμετοχή στο σχεδιασμό μη ειδικών σε μια ισότιμη βάση εγείρει ζητήματα ελέγχου της συνολικής διαδικασίας, ισοκατανομής εξουσιών καθώς και συνείδησης συνεργασίας για ζητήματα κοινά. Λειτουργώντας και ως οχήματα κοινωνικού προβληματισμού, η ανάπτυξη ανάλογων εργαλείων προάγει την καλλιέργεια μιας συνείδησης για συλλογικές απαντήσεις σε ζητήματα δημόσιου χώρου με ευέλικτες διαδικασίες bottom-up, μέσω των οποίων είναι δυνατή η διεκδίκηση και η διαχείριση του αστικού χώρου απέναντι σε στρατηγικές κεντρικού σχεδιασμού.

Μεθοδολογική προσέγγιση ανα-σημασιοδότησης του χώρου κατά τον Edgar Morin: εφαρμογή της στην περιοχή της Κυψέλης (Αθηνών)

Βογιαζίδης Νικολός

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περ. Ανάπτυξης Π.Θ.
nbog@prd.uth.gr

Οι μέθοδοι σημασιοδότησης του χώρου εξελίσσονται στο χρόνο, συμπορευόμενες με γενικότερες αντιλήψεις αποτίμησης συμβολικών και υλικών δημιουργημάτων. Από την εμπειριοκρατική αντίληψη ταύτισης της ερμηνείας του χώρου με την λεπτομερή περιγραφή του υλικού του αποθέματος (στις έρευνες του Charles Booth για το Λονδίνο), στην 'ιμπρεσιονιστική' προσέγγιση των flaneurs (Baudelaire στο Παρίσι του 19ου αιώνα αλλά και Virginia Wolf στο Λονδίνο των αρχών του 20ου), στο αίτημα 'εξπρεσιονιστικής' υπέρβασης των flaneurs του Benjamin, οι διαφορετικές μέθοδοι σημασιοδότησης παράγουν διαφορετικούς υποκειμενικούς χώρους, πέρα από τους όποιους επικρατούσαν επιβάλλουν σε αυτούς οι αλλαγές στα αντικειμενικά στοιχεία του δομημένου περιβάλλοντος.

Αρνούμενος το ρόλο του εσωστρεφής flaneur, ο Edgar Morin, στο έργο του *Mon Paris, ma memoire* (Fayard, 2013), επιχειρεί την παρουσίαση της εξελικτικής ανασημασιοδότησης της πόλης του στη διάρκεια των τελευταίων εβδομήντα χρόνων, στο πλαίσιο ενός τριαδικού πλέγματος αναφοράς που περιλαμβάνει το έντονο αυτοβιογραφικό στοιχείο (τόποι κατοικίας, κοινωνικότητα, πολιτική δράση, πνευματικό έργο, έρωτες), την αντίληψή του για την καθημερινότητα των συμπολιτών του (ηθολογικά στοιχεία, πολιτισμικές τάσεις, ροές) και τις μεταλλάξεις του δομημένου περιβάλλοντος (υποβάθμιση και ανάπτυξη συνοικιών, μεγάλα έργα πολιτιστικών υποδομών) - ένα πλέγμα που θα μπορούσε κατ' επέκταση να αντιστοιχηθεί με το τριαδικό σχήμα πνεύμα/κοινωνία/φύση του Lefebvre. Αν η προσέγγιση του Morin αποτυπώνει πειστικότερα και αντικειμενικότερα, αν αναδεικνύει ολιστικά, τη διαχρονική σημασιοδότηση ενός ιδιαίτερα σύνθετου και πυκνού χωρικού περιβάλλοντος, τότε θα μπορούσε να υιοθετηθεί και στην περίπτωση άλλων χωρικών ενοτήτων. Ως πεδίο εφαρμογής της επιλέγεται η Κυψέλη (Αθηνών), μια περιοχή που έχει γνωρίσει σημαντικές δημογραφικές, κοινωνικο-οικονομικές και οικοδομικές αλλαγές την τελευταία πεντηκονταετία, αλλαγές που, σε κάθε περίπτωση, υπήρξαν συνακόλουθες κρίσεων σε εθνικό ή/και υπερεθνικό επίπεδο.

Αλλαγές στο σύστημα του χωροταξικού και του πολεοδομικού σχεδιασμού στην Ελλάδα της κρίσης.

Βουρεκάς Κώστας

Υπ. Διδ. Σχολής Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ,
kvoure@yahoo.gr

Η προβαλλόμενη ανάγκη εξυπηρέτησης του εξωτερικού δημόσιου χρέους και της πάσης θυσία προσέγκυσης επενδύσεων σαν απάντηση στην κρίση, έχουν οδηγήσει στην έκδοση πληθώρας νόμων με χωρική διάσταση. Στο επίπεδο του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, ο νόμος 3986/11 που αφορά την ιδιωτική περιουσία του κράτους που μεταβιβάζεται στο ΤΑΙΠΕΔ, οδηγεί στην κατάρτιση σχεδίων χρήσεων γης νέου τύπου, με την έγκριση των Ειδικών Σχεδίων Χωρικής Ανάπτυξης Δημόσιων Ακινήτων (ΕΣΧΑΔΑ), τα οποία μπορεί να εξειδικεύονται με αποφάσεις «χωροθέτησης επενδυτικού σχεδίου» και να καταλήγουν στην παροχή ενός νέου εμπράγματος δικαιώματος, του «δικαιώματος επιφανείας».

Στα παραπάνω διαβάζουμε την ανάδυση ενός νέου συστήματος σχεδιασμού. Επιπλέον, εξετάζεται το ερώτημα ποιες μπορεί να είναι οι πιθανές χωρικές επιπτώσεις αυτού του νέου υποδείγματος και ποιες οι διαφορές του από το συμβατικό πλαίσιο σχεδιασμού, όπως αυτό ορίζεται από τον ν.2508/97. Ελλείψει υλοποιημένων έργων, εκτός από τα κείμενα της νομοθεσίας, γίνεται αναφορά στη βιβλιογραφία, στις σχετικές μελέτες που βρίσκονται σε πιο προχωρημένο στάδιο (Κασσιώπη Κέρκυρας, Αφάντου Ρόδου, Παλιούρι Χαλκιδικής) και την περίπτωση του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού, η αξιοποίηση του οποίου διέπεται από τον ειδικό νόμο 4062/12.

Χαρτογραφώντας το πλήθος στην πλατεία:
Η περίπτωση των αγανακτισμένων της πλατείας Συντάγματος.

Γαλάτουλα Τερέζα

Αρχιτέκτων Μηχανικός ΕΜΠ, Υ/Δ Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ,
g_azeret@hotmail.com

Σε μια προσπάθεια εξερεύνησης μιας νέας πολιτικής κουλτούρας που αναδείχθηκε με το κίνημα των αγανακτισμένων της πλατείας Συντάγματος, αναδύονται μια σειρά από ερωτήματα που αφορούν στην χωρική κυρίως διάσταση αυτού του κοινωνικού φαινομένου: Ποια ρήξη πραγματοποίησε στο χώρο το κίνημα των αγανακτισμένων; Τι είδους νέο δημόσιο χώρο αυτή η ρήξη όρισε; Ποιό ήταν το πολιτικό υποκείμενο “πλήθος”; Πώς κινήθηκε στο χώρο και τι ροϊκότητες και χωρικότητες δημιούργησε; Προς αυτήν την κατεύθυνση προτείνεται ο ισχυρισμός γειννίασης του κινήματος της πλατείας με έννοιες συλλογικών συμπεριφορών της σύγχρονης φιλοσοφίας, όπως αυτές του σμήνους και του πλήθους, καθώς και μια προσπάθεια παράλληλης χαρτογράφησης του. Θα διαφανεί πως το ρίζωμα αυτής της κίνησης σε έναν τόπο με ιδιαίτερη ιστορική και πολιτικά συμβολική σημασία, όπως αυτόν της πλατείας Συντάγματος, δημιούργησε εξαρχής, κατά τη διάρκεια αλλά και μετά το τέλος της, την δυνατότητα μετασχηματισμού μιας απλής διαμαρτυρίας σε κάτι πολύ περισσότερο: στην επανοικειοποίηση του δημόσιου χώρου και τον επαναπροσδιορισμό του ως κοινό αγαθό, μέσα από διαδικασίες συλλογικής δράσης και χειραφέτησης. Προτείνεται εν τέλει ένας νέος τρόπος αντίληψης του δημόσιου χώρου, ως ένα πεδίο σχεσιακό, πεδίο σύγκρουσης, συνύπαρξης, αμφισβήτησης, πολλαπλότητας γεγονότων και συμβάντων· ένα αποτέλεσμα αλληλοσχετισμών και αλληλεξαρτήσεων, που βασίζεται στις ανοιχτές διαπραγματεύσεις και την διάδραση.

Ένα εναλλακτικό οικονομικό εγχείρημα στα χρόνια της κρίσης.

Γιάκα Στεφανή

Φοιτήτρια στο Τμήμα Ιστορίας Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Π.Θ.

Αθανασίου Διάκου 32, Βόλος Τ.Κ: 38333, 6982737894

stefani_giaka@yahoo.gr

Στα χρόνια της σύγχρονης καπιταλιστικής κρίσης οι εναλλακτικές οικονομικές συλλογικότητες, όπως είναι οι Τράπεζες χρόνου αλλά και τα δίκτυα LETS (Local Exchange Trading Systems), έχουν πάρει εκτεταμένες μηντιακές διαστάσεις. Μια τέτοια περίπτωση είναι και το Δίκτυο Ανταλλαγών και Αλληλεγγύης Μαγνησίας, που ιδρύθηκε το 2009, έχει έδρα τον Βόλο και σήμερα αριθμεί 1300 μέλη. Το δίκτυο αυτό εφαρμόζει την ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών, έχοντας δημιουργήσει ως μέσο συναλλαγών μια δική του μονάδα, την Τοπική Εναλλακτική Μονάδα (ΤΕΜ), μια ηλεκτρονικής μορφής και όχι απτή μονάδα. Επιπλέον, μέσα από την έννοια της ομάδας οι συμμετέχοντες επιδιώκουν να προσδιορίσουν εκ νέου τα νοήματα και το περιεχόμενο τόσο των οικονομικών όσο και των κοινωνικών τους πρακτικών.

Δεκάδες είναι τα δημοσιεύματα που αναφέρονται στο εν λόγω δίκτυο στο Βόλο ως μια πόλη που 'εγκατέλειψε το ευρώ', που βρήκε 'μια λύση στην κρίση' και το φωτογραφίζουν ως μια όαση ελπίδας και έμπρακτης βοήθειας σε μια χρονική περίοδο που χαρακτηρίζεται από την οικονομική ύφεση, την ανεργία και τις δύσκολες συνθήκες διαβίωσης. Ωστόσο, μεταξύ του αυτοπροσδιορισμού και της μηντιακής αναπαράστασης υπάρχει σημαντική απόκλιση, καθώς οι ιδρυτές μιλούν για ένα εγχείρημα που δημιουργήθηκε, πριν τα σημάδια της κρίσης γίνουν εμφανή στην Ελλάδα και επενδύθηκε με μια σειρά από κοινωνικές και ηθικές αξίες. Καθώς, όμως, η οικονομική κρίση δεν άφησε ανέπαφη καμία πτυχή της ελληνικής κοινωνίας, έτσι και στο δίκτυο αυτό αυξήθηκαν κατακόρυφα τα μέλη του αλλά και η δημοσιότητά του. Η ανακοίνωση αυτή, που προκύπτει από εθνογραφική επιτόπια έρευνα για την πτυχιακή εργασία στο τμήμα ΙΑΚΑ του ΠΘ, θα επικεντρωθεί στην οπτική μελών του δικτύου ότι το Δίκτυο Ανταλλαγών και Αλληλεγγύης Μαγνησίας μάλλον προσαρμόστηκε στις ανάγκες της εποχής, παρά δημιουργήθηκε για να τις καλύψει.

Επιπτώσεις της κρίσης στην εμπορική δραστηριότητα
κεντρικών περιοχών Αθήνας και Πειραιά.
Αντιστάσεις και δυναμικές.

Γλένη Βίβιαν Δικηγόρος, Msc ΕΜΠ,
vivian_gleni@hotmail.com

Μπαλαμπανίδης Δημήτρης Αρχιτέκτων Μηχ, Msc ΕΜΠ, ΥΔ Αστικής
Κοινωνικής Γεωγραφίας, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο,
d.balabanidis@yahoo.com

Μπελαβίλας Νίκος Επίκουρος Καθηγητής Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχ. ΕΜΠ,
nbelavil@arch.ntua.gr

Πολύζου Ιρις Κοινωνιολόγος, ΥΔ Αστικής Γεωγραφίας, Σχολή Αρχ. Μηχ. ΕΜΠ,
Τμήμα Γεωγραφίας Παν/μιο Poitiers, irispolyz@gmail.com

Πρέντου Πολίνα, Αρχιτέκτων Μηχ, Μεταπτυχιακή Ερευνήτρια ΕΜΠ,
p.prentou@gmail.com

Στη σημερινή συγκυρία της κρίσης, ένας από τους τομείς που πλήττονται σημαντικά είναι το μικρομεσαίο τοπικό εμπόριο σε πολλές περιφερειακές και κεντρικές γειτονιές των πόλεων. Στον κυρίαρχο δημόσιο λόγο, οι εμπορικές ζώνες των κεντρικών περιοχών της Αθήνας και του Πειραιά παρουσιάζονται ως «κατεστραμμένες ζώνες», όπου κυριαρχεί η εικόνα των κλειστών ισόγειων καταστημάτων. Η απουσία πολύπλευρων αναλύσεων του φαινομένου και τα ιδεολογικά στερεότυπα που αναπαράγονται οδηγούν σε μονοσήμαντες ερμηνείες. Η παραπάνω ενιαία και απλουστευτική εικόνα «καταστροφής» τίθεται υπό διερεύνηση, μέσα από τη μελέτη και τη συστηματική καταγραφή του φαινομένου των κλειστών καταστημάτων σε κεντρικές περιοχές της Αθήνας και του Πειραιά. Συγκεκριμένα, η μελέτη εστιάζει στις περιοχές των Εξαρχείων, της Κυψέλης και του Μεταξουργείου στην Αθήνα, καθώς επίσης στην κεντρική εμπορική ζώνη του Πειραιά, περιοχές που παρουσιάζονται συχνά με όρους απόλυτης «καταστροφής» της εμπορικής τους δραστηριότητας. Σκοπός της μελέτης δεν είναι η αμφισβήτηση των επιπτώσεων της κρίσης στον τομέα του εμπορίου αλλά, καταρχήν, μία αναλυτική και σύνθετη περιγραφή των τάσεων συρρίκνωσής του, αντίστοιχη της πραγματικότητας. Παράλληλα, επιχειρείται η ανάδειξη κρίσιμων διαφοροποιήσεων ανάλογα με το είδος της εμπορικής δραστηριότητας, τη γεωγραφία και την ένταση του φαινομένου. Τέλος, η μελέτη εστιάζει στον εντοπισμό, και στην προσπάθεια ερμηνείας, ειδικών χαρακτηριστικών αντοχής του εμπορίου, παρά τη συγκυρία της κρίσης, νέων επιχειρηματικών στρατηγικών και, ως εκ τούτου, δυναμικών που είναι χρήσιμο να αξιοποιηθούν.

Υποθέσεις για μια Αρχιτεκτονική εν καιρώ ερειπίων

Γροζόπουλος Δημήτρης

Αρχιτέκτων, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Πολυτεχνική Σχολή Α.Π.Θ, 6976784859

dimgroz@yahoo.gr |

Λαμβάνοντας ως αφετηριακό σημείο το ενδιαφέρον που εκφράζεται διεθνώς για τις χώρες που πλήττει η οικονομική κρίση, θα μπορούσε κανείς να επανεξετάσει έννοιες όπως η αστική υποβάθμιση και το ερείπιο, μεταθέτοντας το σύνολο της προβληματικής στη διαμόρφωση μιας νέας χωρικής συνθήκης και στο ρόλο της αρχιτεκτονικής εντός αυτής. Εστιάζοντας στη δομή και τα κελύφη της σύγχρονης ελληνικής πόλης, παρατηρείται έπειτα από ιστορικές μεταβολές, όπως η αποβιομηχάνιση, η αστικοποίηση κι οι συνεχείς πολιτικοοικονομικές εξελίξεις, η μετάβαση προς ένα «άλλο» χωρικό μοντέλο. Πιο συγκεκριμένα, οι πολιτικές λιτότητας των τελευταίων ετών, λειτούργησαν καταλυτικά ως προς την επιδείνωση μιας σειράς φαινομένων, αποσταθεροποιώντας την ήδη προβληματική κατάσταση της πόλης. Το νέο αστικό τοπίο σκιαγραφείται πλέον από αλόγιστα εξαπλωμένους ιστούς, ένα τεράστιο κτιριακό απόθεμα σε αχρησία και μια νέα συνθήκη «έντασης» στα κέντρα των πόλεων. Ο χάρτης της πόλης «σε κρίση» συντίθεται από τα «σύγχρονα» ερείπια, τα άδεια καταστήματα και διαμερίσματα ή τα βιαίως ερειπωμένα κτίρια, λείψανα χαμένων συμβόλων και ανεκπλήρωτων υποσχέσεων μιας ουτοπίας. Ένα συνονθύλευμα μελαγχολίας, νοσταλγίας για την ευδαιμονία του παρελθόντος και «πένθους» για τις χαμένες κοινωνικές αξίες. Την ίδια στιγμή, έννοιες όπως η αστική υποβάθμιση, η αστεοκτονία και η φθορά, του αστικού υποβάθρου και των δομών του κράτους, στοιχειοθετούν ένα διαφορετικό λεξιλόγιο ανάγνωσης και ερμηνείας του χώρου της πόλης. Αυτή η νέα χωρική συνθήκη απαιτεί από την αρχιτεκτονική να διατυπώσει μια ισχυρή θέση σε ένα τόσο «σκληρό» περιβάλλον. Ο ρόλος του αρχιτέκτονα επαναπροσδιορίζεται σημαντικά κάτω από το καθεστώς των διαρκώς αναδυόμενων κινημάτων και της αποσταθεροποίησης της σχέσης εξάρτησής με την κρατική εξουσία. Προκύπτουν, επομένως, νέα πεδία μελέτης και χωρικών αλλά και εννοιολογικών αναζητήσεων, επαναπροσδιορίζοντας τις έννοιες του ερειπίου, της κατοίκησης, του βιωμένου χώρου, αλλά και των ορίων του δημόσιου χώρου, στο πλαίσιο της διάκρισης «καθαρών» και «βρώμικων» χώρων². Η αρχιτεκτονική, αν και διατακτική ακόμη στη διατύπωση μιας ισχυρής θέσης για τα ερείπια της πόλης, είτε λόγω θεσμικών περιορισμών και συντηρητισμού, είτε επειδή προσανατολίζεται στο πνεύμα της ψηφιακής εποχής, θα πρέπει να συνδράμει αποφασιστικά στις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας, αντιμετωπίζοντας τα τραύματά της με δημιουργικότητα. Στη νέα αυτή αρχιτεκτονική πραγματικότητα, η εμπλοκή των πολιτών, είναι τόσο αναπόφευκτη όσο και απαραίτητη για τη διαμόρφωση νέων δομών και συστημάτων (από κάτω προς τα πάνω) εγκαθιδρύοντας μια νέας μορφής συλλογικότητα και ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή και τη σχέση του αρχιτέκτονα με την κοινωνία.

Τόποι μετάβασης -- εν μέσω ψυχοδιανοητικών αυτοματισμών για τον χώρο και την κρίση --

Δανιήλ Μαρία

Δρ Αρχιτέκτων - Επίκ. Καθηγήτρια Τ.Ε.Ι. Κεντρικής Μακεδονίας,
mdaniil@teiser.gr

Κουτούπης Γιώργος

Δρ Αρχιτέκτων - Επίκ. Καθηγητής Τ.Ε.Ι. Κεντρικής Μακεδονίας,
gkout@teiser.gr

Η εργασία μας αφορά τον εγχώριο λόγο για τον χώρο, μετά την (κηρυχθείσα) κρίση και μετά τις (εξακριβωμένες) επιπτώσεις της σ' αυτόν -- στον χώρο, αλλά και στον λόγο. Απ' ό,τι διαπιστώνουμε, δεν πρόκειται επ' ουδενί για την αποκρυστάλλωση αυτού του λόγου, που θα συγκροτούνταν με κάποια στοιχειώδη επιστημολογική επάρκεια. Πρόκειται, μάλλον, για τη διαμόρφωση μιας κατάλληλης ψυχοδιανοητικής ατμόσφαιρας, προκειμέ-νου να καταστεί πιο εύπλαστη η διαχείριση της κρίσης. Για την ακρίβεια, σύμφωνα με την αντίληψή μας: προκειμένου η κρίση να γίνει εργαλείο της σύγχρονης δια-κυβέρνησης (governance). Πιο συγκεκριμένα, στο φαινομενολογικό του μέρος, ο λόγος για τον χώρο και την κρίση κινείται, εν πολλοίς, σε δύο άξονες: α) στην καταγραφή (και διεκδραμά-τηση) της σημερινής κατάστασης, ή/και β) στην ανίχνευση ενθαρρυντικών ενδείξεων προς την κατεύθυνση του "ξεπεράσματος της κρίσης".

Παρατηρούμε, ότι οι δύο άξονες έχουν μια κοινή αφετηρία, ή ένα κοινό κομβικό σημείο, όπου εμπίπτουν κάποιες παραδο-χές και συμβάσεις (κάποια κλισέ), ως ψυχοδιανοητικοί αυτοματισμοί, που προκαλούν την περιέργεια τουλάχιστον. Ίσως, πριν την κρίση, να 'χε κάποιο νόημα το ψυχανέμισμα μιας επικείμενης συμφοράς -- αλλά, τώρα, ποιο το όφελος; Αν πλέον, και με την αποδοχή του "μοιραίου", είν' εφικτή κάποια (θαλπερή) έκθεση πραγματογνωμοσύνης τής καθ' ημάς καταστροφής, αυτή δεν είν' αρκετή. Τι άλλο σου μένει, στο επιχειρησιακό επίπεδο -- κα-θώς υπαγορεύει ο πραγματισμός --, απ' το να μιλήσεις για "το μέλλον", μ' όρους "ανά-καμψης", "επανεκκίνησης", ..."ελπίδας"; Το ερώτημα που θέτουμε και πραγματευόμαστε είναι το εξής: ποιος είναι κάποιος (κάποιοι) υπό διάνοιξη χώρος σκέψης, ομιλίας, διαβίω-σης, όπου έχουν ανασταλεί οι ψυχοδιανοητικοί αυτοματισμοί περί χώρου και κρίσης;

«Το "Θεσσαλονίκη Αλλιώς" πάει... Γερμανία»:
Ενα ταξίδι αστικού ακτιβισμού.

Δέλτσου Ελευθερία

Επίκουρος καθηγήτρια Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,
eldelt@uth.gr

Το "Θεσσαλονίκη Αλλιώς", το αυτοχαρακτηριζόμενο «πείραμα αστικού ακτιβισμού» του free press της Θεσσαλονίκης Παράλλαξη, ξεκίνησε τη δράση του σχεδόν μαζί με την 'κρίση' στην Ελλάδα. Παρότι στο διάστημα αυτών των χρόνων η 'κρίση' έχει αποτελέσει την κυρίαρχη τροπικότητα για το σύνολο της σημερινής Ελληνικής συνθήκης σε δημόσιες, πολιτικές, αλλά και ακαδημαϊκές ρητορικές, για το «Θεσσαλονίκη Αλλιώς» η κρίση, αν και στόχος διαφόρων δράσεων του, δεν αποτέλεσε το πρωταρχικό σημείο αναφοράς για την παραγωγή δημόσιας δράσης. Στις περισσότερες δράσεις του ζητούμενο ήταν η ανάδειξη με εναλλακτικούς τρόπους τόπων, τοπίων και αισθητικών της πόλης και κυρίως η προβολή μιας διαφορετικής πολιτικής στάσης για το δημόσιο. Η δράση, όμως, «Thessaloniki meets Stuttgart», που διοργανώθηκε τον Ιούνιο του 2013 σε συνεργασία με μια ελληνογερμανική πρωτοβουλία στη Στουτγκάρδη διαφοροποιείται κατά το ότι όχι μόνον είναι μια επιτέλεση του τόπου 'εκτός τόπου', αλλά θέτει την 'κρίση' σε πρώτο πλάνο.

Στο κείμενο αυτό αναλύονται τα περιεχόμενα της δράσης ως επιτελέσεις μιας κοσμοπολιτικής τοπικότητας, η οποία αναδύεται μέσα από τις ρητορικές της δημιουργικότητας, της επιχειρηματικότητας και της τέχνης και στοχεύει στη διεκδίκηση για την πόλη και τους κατοίκους της μιας ισότιμης συμμετοχής στην κυρίαρχη ευρωπαϊκότητα. Η ανάλυση των συγκεκριμένων δράσεων δείχνει τις περισσότερο αλλά και λιγότερο προφανείς νοηματοδοτήσεις τους που διαμορφώνονται σε αντιπαράθεση τόσο με τις πρόσφατες αρνητικές μηντιακές αναπαραστάσεις της Ελλάδας στο εξωτερικό, όσο και με τις κλασικές αρχαιοελληνικές της αναπαραστάσεις. Η ανάλυση αυτή θέτει το τελικό ερώτημα κατά πόσο και αυτή η επιτέλεση κοσμοπολιτικής τοπικότητας στον καιρό της 'κρίσης' συνιστά μια μορφή κρυπτο-αποικιοκρατίας ή ένα είδος αντίστασης.

Τα χρηματοδοτικά εργαλεία του τουρισμού:
Στρατηγικοί στόχοι ανάπτυξης και fast-track επενδύσεις
στην εποχή της κρίσης

Δεμερτζή Αγγελική

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Πολεοδομίας & Χωροταξίας, Ε.Μ.Π.

aggeldem@yahoo.gr

Κολωνιά Σοφία Αυγερινού

Καθ. Σχ. Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας

skolonia@arch.ntua.gr

Κλαμπατσέα Ρένα

Λέκτορας Σχ. Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας

rklabatsea@arch.ntua.gr

Η οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια έχει και εξακολουθεί να επιφέρει ριζικές μεταβολές σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και πολιτικής ζωής. Οι τάσεις «ανάπτυξης» της ελληνικής οικονομίας επαναπροσδιορίζονται σε νέες πιο «επιθετικές» κατευθύνσεις με έντονο κοινωνικό, οικονομικό αλλά και χωρικό αποτύπωμα. Ο κλάδος του τουρισμού παρουσιάζεται ως «βραχίονας ανάπτυξης» στις νέες κατευθύνσεις του επιδιωκόμενου παραγωγικού μοντέλου. Πρόσφατα, ανακοινώθηκε το καινούριο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΕΠΧΣΑΑ) καθώς και η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Στους κεντρικούς στόχους για την στρατηγική ανάπτυξη του Τουρισμού τα επόμενα χρόνια διατυπώνεται η ανάγκη: α) μετάβασης από το μοντέλο του μαζικού, μονοθεματικού τουρισμού σε έναν ποιοτικό, διαφοροποιημένο και πολυθεματικό, β) προώθησης της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης του τουρισμού της χώρας, σύμφωνα με τις φυσικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής. Ταυτόχρονα, στην διαμόρφωση στρατηγικής, σημαντική θέση καταλαμβάνει η ανάπτυξη νέων εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Στην παρούσα εργασία, επιχειρείται να διερευνηθεί αν οι στόχοι που διατυπώνονται διακηρυκτικά, υλοποιούνται τελικά όπως διατυπώθηκαν: για την απάντηση αυτού του ερωτήματος, η εργασία θα κινηθεί σε τρεις άξονες: α) προς ποια κατεύθυνση τουριστικής ανάπτυξης οδήγησαν τα χρηματοδοτικά εργαλεία που παρασχέθηκαν έως και σήμερα (ΕΣΠΑ, Αναπτυξιακός Νόμος, Leader κλπ). β) προς ποια κατεύθυνση δίνεται η προτεραιότητα στην νέα προγραμματική περίοδο (2014-2020), γ) μπορεί το ΕΠΧΣΑΑ να υπηρετήσει τους στόχους που το ίδιο θέτει; Δημιουργεί πράγματι τις προϋποθέσεις για έναν οικονομικά βιώσιμο και περιβαλλοντικά αειφόρο τουρισμό;

Επαναπροσδιορισμός του Δημόσιου Χώρου και Διεκδικήσεις
μέσα από Άτυπες και Οργανωμένες Κοινότητες.
Μελέτες περίπτωσης σε γειτονιές της Αθήνας.

Δημοπούλου Σοφία

Εικαστικός, Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών Αθήνας, ΜΑ στον Αρχιτεκτονικό
Σχεδιασμό, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,
dimsph@gmail.com

Ζάχος Δημήτριος

Μηχανικός Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης,
φοιτητής Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Π.Θ.,
zahos.dimitrios@gmx.com

Ο δημόσιος χώρος, ως αναπόσπαστο κομμάτι του αστικού περιβάλλοντος, βρίσκεται ενταγμένος σε ένα φαύλο κύκλο όπου διαμορφώνεται από, αλλά και ταυτόχρονα διαμορφώνει, την κοινωνία. Είναι ο χώρος που εξάγεται ως αποτέλεσμα κοινωνικών πρακτικών, οι οποίες του προσδίδουν διαφορετικό κάθε φορά νόημα και περιεχόμενο, ενώ προσδιορίζουν τα φυσικά και συμβολικά όρια του, και παρέχουν στο χρήστη την αίσθηση πως ανήκει στο μέρος αυτό. Το παρόν άρθρο στοχεύει στην διερεύνηση της έννοιας του δημόσιου χώρου στο σύγχρονο μεταβαλλόμενο αστικό και κοινωνικό χάρτη, επικεντρώνοντας στον επαναπροσδιορισμό του μέσα από τους μετασχηματισμούς που άτυπες και οργανωμένες κοινότητες αναλαμβάνουν να διαμορφώσουν στα σύγχρονα δεδομένα της οικονομικής κρίσης. Επιλέγοντας ως πεδίο μελέτης την Ακαδημία Πλάτωνα, το Μεταξουργείο και τον Κεραμεικό, ερευνάται μέσα από δομημένες συνεντεύξεις στα μέλη των κοινοτήτων, η πορεία της διεκδίκησης και του επαναπροσδιορισμού του δημόσιου χώρου μέσα από τον ρόλο του διαδικτύου σε κοινότητες που εμφανίζονται στις περιοχές αυτές.

Εστιατόριο: Η μετατόπιση περιεχομένου του χώρου εκτύλιξης μιας αστικής πρακτικής στην Ελλάδα της κρίσης

Δουδέσης Παναγιώτης

Αρχιτέκτονας Μηχ/κος Π.Θ., Msc E.M.Π.

panagiotis.doudesis@gmail.com

Ως δημιούργημα της αστικής τάξης των δύομισι τελευταίων αιώνων, το εστιατόριο βρίσκεται σε άμεση εξάρτηση από αυτήν, την κουλτούρα και τις συλλογικές συμπεριφορές που αναπτύσσει, την οικονομική ή/και την γενικότερη ισχύ κι επιρροή της, και τελικά το γούστο της. Ειδικότερα δε για την Ελλάδα, όπου η αστική τάξη και κοινωνία εμφανίζει ορισμένα ιδιότυπα και «γηνγενή» χαρακτηριστικά σε σχέση με τα δυτικοευρωπαϊκά, η σκοπιμότητα και η εμπειρία της πρακτικής του εσθίειν σε τέτοιους χώρους αποκτά στα χρόνια της ευμάρειας επιπρόσθετες νοηματοδοτήσεις, εγγεγραμμένες μάλιστα σε ένα πλαίσιο lifestyle κι ένδειξης status.

Στον αντίποδα της παραπάνω πρακτικής, μια νέα οπτική του εστιατορίου αρχίζει να διαφαίνεται στα χρόνια της οικονομικής κρίσης. Καθόσον πλήττονται καίρια τα οικονομικά της κοινωνίας στο σύνολό της, τότε «ο βασιλιάς μένει γυμνός»· η έξοδος σε εστιατόριο είναι δυσκολότερα εφικτή, και όταν συμβαίνει, γίνεται με διαφορετικούς όρους. Η αναζήτηση καλής σχέσης ποιότητας-τιμής, καθώς επίσης και η τάση για μια «ελληνικότερη» εμπειρία φαγητού, καθορίζουν την τελική επιλογή σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ότι πριν. Συνεπώς, το σημασιολογικό περιεχόμενο της εξόδου για φαγητό μετασχηματίζεται, και το ίδιο συμβαίνει και με το πρίσμα, υπό το οποίο βιώνεται ή ζητείται να βιωθεί ο χώρος εστίασης.

Οπως είναι φυσικό, μια τέτοια νοηματική μεταβολή δε θα μπορούσε να αφήνει ανεπηρέαστες και τις σάλες των εστιατορίων, στόχος των οποίων είναι πάντοτε η κατά το δυνατόν μεγαλύτερη ανταπόκριση στα «αιτήματα» του εσθιοντα καταναλωτή.

Το θρυμματισμένο έδαφος. Ο Αθηναϊκός δημόσιος χώρος στα χρόνια της κρίσης.

Δραγώνας Πάνος

Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Πατρών
pi@deltarchi.com

Η οικονομική κατάρρευση της χώρας ανέδειξε μια νέα πραγματικότητα που υφαινόταν για αρκετά χρόνια στην Αθήνα, αν και παρέμενε κρυμμένη πίσω από την επίπλαστη οικονομική ανάπτυξη των περασμένων χρόνων. Ο δημόσιος χώρος, εγκαταλειμμένος από την πολιτεία, την τοπική ελίτ, αλλά και τη μεσαία τάξη, μετατρέπεται σε πεδίο κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών συγκρούσεων. Η πόλη αποσυντίθεται καθώς η οικονομική κρίση οδηγεί στην εγκατάλειψη των κτηρίων που παραδοσιακά τροφοδοτούσαν με δραστηριότητα το κέντρο της πόλης. Σήμερα, ο αθηναϊκός δημόσιος χώρος είναι περισσότερο ετερογενής από ποτέ, καθώς η πόλη κατακερματίζεται σε ζώνες διαφορετικού βαθμού υποβάθμισης.

Η εισήγηση επιχειρεί μία χαρτογράφηση των νέων διεκδικητών του δημόσιου χώρου, των διαφορετικών ομάδων πολιτών, των πολιτικών οργανώσεων και των επιχειρηματιών, που δραστηριοποιούνται με διαφορετικές επιδιώξεις στον αστικό ιστό. Η βιομηχανία της διασκέδασης επεκτείνει τις δραστηριότητες της καταναλώνοντας τον ελεύθερο χώρο που απλόχερα της παρέχεται. Οι μετανάστες και οι διαρκώς αυξανόμενοι άστεγοι αναζητούν στον δημόσιο χώρο την τελευταία ελπίδα επιβίωσης. Πολυάριθμες νέες συλλογικότητες επιχειρούν την ανάκτηση των ελεύθερων χώρων «από κάτω προς τα πάνω» ακολουθώντας διαφορετικές στρατηγικές και ιδεολογικές τοποθετήσεις. Κάποιες ομάδες πολιτών θέτουν ως στόχο την αναβάθμιση του δημόσιου χώρου υποκαθιστώντας την ανεπάρκεια της πολιτείας. Ενώ πολλές συλλογικότητες επιχειρούν την ανάκτηση των ελεύθερων χώρων ως "κοινών" αμφισβητώντας έμπρακτα τη διαχείριση τους από τον Δήμο ή την πολιτεία. Η εντεινόμενη ιδεολογική πόλωση καθιστά ανέφικτη τη δημιουργία καθολικά αποδεκτών νοημάτων στην πόλη. Η δημιουργία ενός νέου «κοινού εδάφους» αποτελεί δύσκολο στόχημα για την Αθήνα καθώς ο μεγάλος αριθμός διεκδικητών εντείνει τον θρυμματισμό του δημόσιου χώρου.

Η επιστράτευση της πόλης- ο νομοθετικός σχεδιασμός των διαδηλώσεων

Ζαχαμπούκα Χατζημάνου Νιόβη-Βασιλική

Αρχιτέκτων Μηχανικός

Σταματάκη Ευτυχία

φοιτήτρια τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Στεφανάκης Δημήτρης

φοιτητής τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
eftychiastam@yahoo.gr

Στην ελληνική κοινωνία και κατ' επέκτασιν στην ελληνική πόλη, η κατάσταση εξάρσεως στην οποία βρίσκεται, οδηγεί την αντίδραση απο πλευράς κινημάτων, να βρεί ως χώρο εκφρασης το δρόμο. Ο δρόμος έχει υπάρξει από το παρελθόν, χώρος κοινωνικοποίησης και πάλης εργατικών και άλλων διεκδικήσεων, καθώς εμποδίζεται η τρέχουσα ροή των δραστηριοτήτων της πόλης, όπως το εμπόριο, οι μεταφορές εργαζομένων και πρώτων υλών-εμπορευμάτων. Το γεγονός αυτό έχει δημιουργήσει σκέψεις σχετικά με την απαγόρευση των διαδηλώσεων. Τα παραδείγματα στα οποία ο δρόμος έπαιζε σημαντικό ρόλο σε εξεγερσεις, επαναστάσεις και γενικότερα κινήματα είναι πολλά. Τα μπουλεβάρτα του Haussmann στο Παρίσι με σκοπό την καταστολή κινήματων ενώ αυτά είχαν πολιτικές διεκδικήσεις στις αρχές του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα μέχρι την Αθήνα σήμερα με την έκρηξη των πορειών διαμαρτυρίας και των Αγανακτισμένων του Συντάγματος.

Είναι γεγονός ότι αν η καρδιά της παραγωγικής διαδικασίας είναι τα εργοστάσια και οι χώροι εργασίας, ο δρόμος είναι η αρτηρία που την τροφοδοτεί. Η χρήση του δρόμου για τη συνάντηση, τη βόλτα, τη διαδρομή προς τη διασκέδαση την κατοικία και την εργασία αλλά και αυτή για τη δημόσια έκφραση της καθημερινότητας και των πολιτικών πεποιθήσεων παύει να είναι αδιαπραγμάτευτο δημόσιο αγαθό, και εντάσσεται στην κυρίαρχη νομολογία. Μέσα από αυτή τη διαδικασία επιχειρείται η μεταβολή της όλης αντίληψης για το δημόσιο χώρο. Ο «πολυπόθητος» εξευγενισμός ξεπερνάει τους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς και το σχεδιασμό και μεταφέρεται στη δημόσια κουβέντα και στα νομοσχέδια. Τελικά τίνος είναι οι δρόμοι;

The off-shore project: Ένα πείραμα ά-στοχης συμβίωσης.

Ζαφειρόπουλος Θεόδωρος

Υποψήφιος Διδάκτορας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,
t_zafirooulos@yahoo.com

Το καλοκαίρι του 2012 οργανώθηκε ένα πειραματικό μοντέλο συμβίωσης με τίτλο «The Off Shore Project» σε μια βραχονησίδα που βρίσκεται μόλις 400 μέτρα από την ακτογραμμή της Μεσσηνιακής Μάνης στον όρμο της Καρδαμύλης. 31 συμμετέχοντες (καλλιτέχνες, αρχιτέκτονες, πολιτικοί επιστήμονες, κοινωνιολόγοι, θεολόγοι και εκπαιδευτικοί) συμφώνησαν να παραμείνουν για 10 ημέρες πάνω στο νησί. Την συνολική διοργάνωση ανέλαβε η Ομάδα Φιλοπάππου που εξ αρχής αποφάσισε να μην κατευθύνει την συλλογική εμπειρία θέτοντας προαπαιτούμενα σχετικά με την προοπτική υλοποίησης κάθε μορφής ή είδους έργου, παρά μόνο να συντονίζει τα βασικά ζητήματα διαχείρισης (μεταφορές, προμήθειες, βασικός εξοπλισμός). Βασικό ζητούμενο ήταν να διερευνηθεί και να κατασκευαστεί σε συμβολικό επίπεδο ένα ιδιότυπο μοντέλο «κοινού βίου» τόσο μεταξύ των συμμετεχόντων πάνω στο νησί (υποδομές, σίτιση, ανεφοδιασμοί) όσο και μέσα από την αλληλεπίδραση και άμεσα εξαρτόμενη σχέση με το γειτονικό χωριό της Καρδαμύλης (οι κάτοικοι του χωριού προσέφεραν με την μορφή χορηγίας προμήθειες και υλικοτεχνική υποστήριξη).

Το πείραμα αποτελεί ένα μοντέλο ομφαλικής σχέσης, μια συνθήκη υποδοχέα - ξενιστή, ένα δίπολο αμοιβαίας αποικιακής συνδιαλλαγής, ένας αντικατοπτρισμός δύο κόσμων που σε πραγματική κλίμακα απέχουν ελάχιστα αλλά τους χωρίζει μια επινοημένη αποστασιοποίηση. Το project στο σύνολο του εικονοποιεί με εικαστικό λεξιλόγιο την εμβέλεια των πολιτικών διαχείρισης στον δημόσιο χώρο μέσα από την κατασκευή ενός ποιητικού μηχανισμού παραγωγικής λήθης και αποστασιοποίησης από τον χώρο της κρίσης. Μέσα από κριτική παρατήρηση των συμπτωμάτων της συλλογικής εμπειρίας, η «υπό σύσταση υπεράκτια κοινότητα» διαπραγματεύεται στοχαστικά τον δίαυλο με την αντίπερα ενδοχώρα.

"Άδειες" υλικότητες στην κρίση. Η αναπαραγωγή του χώρου στην περιοχή του παλαιού δημαρχείου της Θεσσαλονίκης.

Ζερμπούλης Μιλτιάδης

Υποψ. Διδάκτωρ Κοιν. Ανθρωπολογίας
miltiadis.zerboulis@gmail.com

Στην παρούσα ανακοίνωση πρόκειται να παρουσιαστούν τα συμπεράσματα μιας εθνογραφικής μελέτης που έγινε το καλοκαίρι του 2012 στη περιοχή του παλιού δημαρχείου στο κέντρο της Θεσσαλονίκης. Η έρευνα είχε ως στόχο να αναδείξει το πως αλληλεπιδρούν στο πολιτισμικό, κοινωνικό και οικονομικό συμφραζόμενο άνθρωποι και υλικά πράγματα εντός ενός σαφώς οριοθετημένου πολιτισμικά χώρου. Στο πλαίσιο της θεματικής του συνεδρίου «ερείπια της ανάπτυξης» θα αναλυθεί η σχέση των 'άδειων' πια υλικότητων με τα ανθρώπινα υποκείμενα της έρευνας και πως τα 'κουφάρια' αυτών των άλλοτε σημαντικών κτισμάτων συμβάλλουν στην κατασκευή ενός περιβάλλοντος που τελεί τουλάχιστον για τα υποκείμενα σε κρίση. Με τον όρο 'άδειος' περιγράφεται τόσο η κυριολεκτική εκκένωση ενός κτιρίου όσο και η προσπάθεια αποσύνδεσης του από το πρόσφατο παρελθόν του.

Ως 'άδειες' υλικότητες χαρακτηρίζονται άδεια κτίρια που αποτελούν δείκτες συγκεκριμένων πολιτισμικών και οικονομικών νοηματοδοτήσεων, όπως το Καραβάν σεράι στη συμβολή των οδών Βενιζέλου και Εγνατίας που φιλοξένησε από τη δεκαετία του '50 το δημαρχείο της πόλης, το τέμενος «Hamza Bey» που είναι γνωστό και ως σινεμά «Αλκαζάρ», η κλινική Ανδρεάδη στη συμβολή των οδών Βενιζέλου και Τοσίτσα καθώς και πλήθος καταστημάτων και διατηρητέων κατοικιών που δεν χρησιμοποιούνται πια.

Τα 'άδεια' αυτά υλικά πράγματα πυροδοτούν αλλαγές στο τρόπο πρόσληψης και χρήσης του άλλοτε οικείου χώρου. Τα ανθρώπινα υποκείμενα από την άλλη φαίνεται να νιώθουν επίσης 'εγκαταλειμμένα' και 'παρηκμασμένα', ανήμπορα να αντιμετωπίσουν μια σειρά εσωτερικών κρίσεων εν μέσω μιας γενικότερης κρίσης που απειλεί την καθημερινότητά και την 'φαντασιακή' τουλάχιστον πριν την οικονομική κρίση ανοδική κοινωνική κινητικότητα τους. Στο πλαίσιο της αμφίδρομης δράσης και διαμόρφωσης υλικών και ανθρώπινων υποκειμένων είναι ανάγκη στη παρούσα ανακοίνωση να εστιάσει κανείς και στις ίδιες τις μικροϊστορίες των πληροφορητών προκειμένου να κατανοήσει τις προσπάθειες τους να επιβιώσουν στο πλαίσιο ενός ανταγωνιστικού καπιταλιστικού περιβάλλοντος.

Οπτικές αναπαραστάσεις της ασφάλειας στην Αθήνα: πολιτικές που γίνονται εικόνες, εικόνες που παράγουν σημασίες.

Θεοδωρόπουλος Κώστας

Ειδικός Επιστήμονας Ε.Κ.Κ.Ε.

Κανδύλης Γιώργος

Ερευνητής Ε.Κ.Κ.Ε.

Σαγιά Αλεξάνδρα

Αρχιτέκτων ΑΠΘ, MSc Πολεοδομία-Χωροταξία.

gkandy1@gmail.com

Τα τελευταία χρόνια, η πόλη της Αθήνας βρέθηκε στην υψηλότερη θέση μιας ποικιλώνυμης τοπολογίας της κρίσης. Εμβληματικές περιγραφές των προβλημάτων -όπως οι σχετικές με τη «γκετοποίηση», την «υποβάθμιση», την «εγκληματικότητα» και τη «λαθρομετανάστευση»- αλλά και πολιτικές/πολεοδομικές εξαγγελίες -όπως η «ανακατάληψη», η «επανακατοίκηση» και η «αναζωογόνηση»- κατέστησαν το αθηναϊκό κέντρο χωρικό συμπύκνωμα της κρίσης της ελληνικής κοινωνίας, εντοπίζοντας ταυτόχρονα τη λύση στην πραγματική και συμβολική αποκατάσταση της διασαλευμένης ασφάλειας. Η επιδιωκόμενη εμπέδωση του “αισθήματος ασφάλειας” συνίσταται σε ένα σύνολο δημόσιων ρητορικών που έρχονται να καταδείξουν τις απειλές και να πείσουν για την ανάγκη λήψης έκτακτων μέτρων. Πέρα από τους διατυπωμένους λόγους, οι ρητορικές αυτές περιλαμβάνουν σημαίνουσες εικονογραφήσεις, τόσο των προβλημάτων ασφάλειας όσο και των ενδεδειγμένων λύσεων. Από τις συλλήψεις των οροθετικών εκδιδόμενων γυναικών, μέχρι την επιχείρηση μαζικών συλλήψεων μεταναστών και από την εκκαθάριση του κέντρου από χρήστες ναρκωτικών ουσιών, μέχρι τις επιχειρήσεις εκκένωσης κατελυγμένων κτιρίων, η εικόνα αποκτά πρωτεύοντα ρόλο στην αναπαραγωγή της ιδέας και των πρακτικών της ασφάλειας. Εδώ επιλέγουμε να διερευνήσουμε με συστηματικό τρόπο την κατασκευή των εικόνων της ασφάλειας της πόλης από την ίδια την ελληνική αστυνομία ως έναν αυτόνομο πομπό. Για το σκοπό αυτό, χρησιμοποιούμε τα επίσημα οπτικά ντοκουμέντα που η ίδια δημοσιοποιεί εδώ και δύο χρόνια στο διαδίκτυο, ως οπτικοποιημένα δελτία τύπου. Από μεθοδολογικής πλευράς, αξιοποιούμε τα εργαλεία της ανάλυσης περιεχομένου και της οπτικής σημειωτικής, εξετάζοντας ειδικότερα τα σημειωτικά συστήματα των αναπαριστώμενων συμμετεχόντων και της αλληλεπίδρασης στις σχέσεις μεταξύ των εικονιζόμενων αντικειμένων και του θεατή. Διαπιστώνουμε έτσι το είδος και την προέλευση των εικονογραφημένων απειλών, τις πιθανές ομαδοποιήσεις των σημασιολογικών φορτίσεων από την πλευρά των δεκτών και το είδος της αστυνόμευσης που προορίζεται να αποκαταστήσει το αίσθημα ασφάλειας.

Εναλλακτικοί Χώροι και ο ρόλος της ακαδημίας

Καβουλάκος Κάρολος

Λέκτορας, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, Α.Π.Θ.,
kkavoula@gmail.com

Γριτζάς Γιώργος

Λέκτορας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Α.Π.Θ.,
ggritzas@auth.gr

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται στο χώρο της Γεωγραφίας ένα εντεινόμενο θεωρητικό και ερευνητικό ενδιαφέρον σχετικά τους εναλλακτικούς χώρους. Η προσέγγιση των «ποικίλων οικονομιών» (diverse economies) της Gibson-Graham αποτελεί σε σημαντικό βαθμό τη βάση της σχετικής συζήτησης. Η προσέγγιση αυτή δεν στοχεύει μόνο στην εμπειρική διερεύνηση των μορφών των σύγχρονων εναλλακτικών χώρων, αλλά στην ενεργητική τους υποστήριξη από τα μέλη της ακαδημίας μέσα από προγράμματα έρευνας δράσης (action research).

Στην εισήγηση θα παρουσιαστούν κριτικά οι βασικές θεωρητικές, επιστημολογικές και μεθοδολογικές αρχές της προσέγγισης των «ποικίλων οικονομιών», ενώ μεγάλο βάρος θα δοθεί στο ρόλο που επιφυλάσσεται για τα μέλη της ακαδημίας. Πιο συγκεκριμένα θα αναφερθούμε στις επιστημολογικές κριτικές που ασκούνται στις στρουκτουραλιστικές προσεγγίσεις, θα αναλύσουμε κριτικά τις έννοιες «ποικίλες οικονομίες», επιτελεσματικότητα (performativity), «μη ισχυρή θεωρία» (weak theory), θα εξετάσουμε την προτεινόμενη νέα ηθική των μελών της ακαδημίας και τέλος θα αναφερθούμε στις βασικές αρχές της έρευνας δράσης.

Στόχος της παρουσίασης είναι η διαμόρφωση συνθηκών διαλόγου σχετικά με το ρόλο και τις δυνατότητες της ακαδημίας να συμβάλλουν στην ανάπτυξη των εναλλακτικών χώρων σε μια εποχή κατά την οποία παρατηρείται στη χώρα μας πολλαπλασιασμός των εναλλακτικών εγχειρημάτων εξαιτίας της βαθιάς οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής κρίσης.

Προσπάθεια επιβίωσης της κεντρικής τοπικής αγοράς
του Πειραιά μέσα στη βαθιά οικονομική κρίση.
Η περίπτωση του λιανικού εμπορίου ένδυσης-υπόδησης.

Καραγιάννη Σοφία

Αρχιτέκτων μηχανικός Ε.Μ.Π.
skaragiannh@gmail.com.

Η έρευνα αυτή εξετάζει τα φαινόμενα που συμβαίνουν στην καρδιά του εμπορικού κέντρου του Πειραιά και συγκεκριμένα σε άξονες με την εμπορικότερη δράση στο λιανικό εμπόριο ένδυσης και υπόδησης.

Στα πλαίσια της οικονομικής κρίσης, οι επιχειρηματίες που αντέχουν οικονομικά, στην προσπάθειά τους να «κρατήσουν» τις επιχειρήσεις τους, τις μεταφέρουν σε πιο προβλεβλημένες θέσεις όπου τα ενοίκια ακολουθούν πτωτική πορεία. Κάποιοι άλλοι τις λήγουν.

Στα άδεια κελύφη πολλών από αυτές, παρατηρείται έναρξη μιας νέας επιχείρησης, με την ίδια ή άλλη οικονομική δραστηριότητα και κυρίως εστίαση. Παραδοσιακά σημαντικοί θύλακες σε ένα τόπο και κυρίως σε ένα λιμάνι όπως το εμπορικό κέντρο του Πειραιά θέλουν να διατηρήσουν τον υπερτοπικό ρόλο τους, την εμπορική τους ταυτότητα και την οντότητά τους έχοντας εμπιστοσύνη στην χαρισματική γεωγραφία της πόλης που την οφείλει στην θάλασσα. Η τοπική αγορά προσπαθεί να πετύχει μια ολοκλήρωση με διαφορετικά πολιτικά, χωρικά και οικονομικά πλαίσια μέσα σε μια παγκόσμια οικονομική ύφεση που είναι το αποτέλεσμα του Καπιταλιστικού συστήματος

Άτυπες αγροτικές δραστηριότητες σε περίοδο κρίσης,
στη Ζηλίστα της ορεινής Ναυπακτίας
και οι ανασημασιοδοτήσεις του χώρου.

Κάτου Μαρία

Αρχιτέκτων Μηχανικός, Υποψήφια διδάκτωρ Σχολής Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π.

marokatou@yahoo.com

Σμάνη Παρασκευή

φιλόλογος,

vivikatou@yahoo.gr

Η οικονομική κρίση ενδυνάμωσε την τάση επιστροφής ημιμόνιμων κατοίκων στα απομακρυσμένα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας και την δραστηριοποίησή τους σε άτυπες αγροτικές δραστηριότητες. Στην παρούσα εισήγηση θα εξετάσουμε τα χαρακτηριστικά που παίρνει το φαινόμενο στον οικισμό της Ζηλίστας και τις μεταβολές και ανασημασιοδοτήσεις του χώρου:

Στους παλαιούς ημιμόνιμους κατοίκους του οικισμού, κυρίως υπερήλικες καταγόμενους από την περιοχή, προστίθενται νέες «κατηγορίες»: συνταξιούχοι, νεότεροι, παιδιά, ευπαθείς ομάδες, άνεργοι και μετανάστες. Όλο και περισσότερα άτομα ζουν εκεί για μεγαλύτερο χρόνο προσπαθώντας να εξασφαλίσουν, σε συνθήκες κρίσης, πόρους και αγαθά, να μειώσουν το κόστος ζωής στην πόλη και να έχουν ποιοτικότερη καθημερινότητα.

Η επιστροφή στον οικισμό στηρίζεται από την δραστηριοποίηση σε άτυπες αγροτικές δραστηριότητες: κήπια, δεντροκομία, οικόσιτα ζώα, τροφосуλλεκτικές δραστηριότητες, κυνήγι, αλιεία, κ.ά.. Οι παραθεριστές των προηγούμενων χρόνων της ευημερίας μετατρέπονται από «καταναλωτές» σε «παραγωγούς», η ύπαιθρος από τόπος αναψυχής σε τόπο εργασίας και η αξία του πλούτου αντικαθίσταται από την ξεχασμένη αλλά πάντα παρούσα στους κατοίκους της περιοχής αξία της λιτότητας.

Η ζωή μεταξύ χωριού και πόλης αποτελεί ένα συνεχές που συνδέεται με ατομικές και συλλογικές πρακτικές: προετοιμασία φυτωρίων στην πόλη, κοινές τακτικές μετάβασης από τον ένα τόπο στον άλλο, μεταφορά προϊόντων στην πόλη, τροφοδοσία της ευρύτερης οικογένειας με αγροτικά προϊόντα κ.ά. και αξίες όπως η συνεργασία και η αλληλοβοήθεια.

Οι νέες συνθήκες αλλάζουν και τις νοηματοδοτήσεις/ αξιολογήσεις του χώρου. Η αξία της υπαίθρου και κυρίως της «πατρικής γης» αναβαθμίζεται στη συνείδηση των κατοίκων και κάθε παλαιότερη συστολή για την καταγωγή «από τα Κράβαρα» αντικαθίσταται από περηφάνεια και συνοδεύεται από δράσεις ανάδειξής της.

Έκθεση Κουνέλη 2012: Αναπαράσταση της οικονομικής και της κοινωνικής κρίσης της εποχής μας.

Κερτεμελίδου Παρασκευή

Δρ. Αρχιτέκτων – Μουσειολόγος,
vickykert@gmail.com

Το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης στην Αθήνα, τον Απρίλη του 2012, διοργάνωσε μια ατομική έκθεση του Γιάννη Κουνέλλη, του ριζοσπαστικού καλλιτέχνη της *arte povera*, η οποία συνιστά μια «απάντηση» στην οικονομική και κοινωνική κρίση που βιώνει σήμερα η Ελλάδα. Ο καλλιτέχνης παρεμβαίνει στο χώρο του μουσείου έχοντας ως μέσο ακατέργαστα υλικά και ευτελή αντικείμενα, αγορασμένα από τα παλιατζήδικα της Αθήνας, που έχουν μικρή σχέση με αυτό που παραδοσιακά θεωρούμε έργο τέχνης, αποπειρώμενος τον σχολιασμό των κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών του σήμερα. Η έκθεση του Κουνέλλη έχει ως πυρήνα τον καθημερινό άνθρωπο που συνθλίβεται μέσα στη σημερινή κοινωνική και οικονομική κρίση και αναπαριστά τους φόβους τις απώλειες αλλά και τις προσδοκίες του.

Η επιχειρούμενη πρόκριση του ευέλικτου και κατά περίπτωση χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα της κρίσης.
Λόγος και αντίλογος.

Κλαμπατσέα Ρένα

Λέκτορας Ε.Μ.Π.,

rklabatsea@arch.ntua.gr

Την πρόσφατη περίοδο επιχειρείται συστηματικά η αποδιάρθρωση του συστήματος χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα, το οποίο δομήθηκε κυρίως κατά τις δεκαετίες '80 και '90. Η επίκληση της κρίσης και της ανάγκης αναδόμησης ή αποδόμησης του αποτελεί τη συνήθη αιτιολόγηση. Σειρά νόμων και υπουργικών αποφάσεων με αξιοπρόσεκτη ταχύτητα και συχνότητα αντικαθιστούν από τις αρχές του 2010, προϋφιστάμενες της κρίσης ρυθμίσεις για το χώρο, στο πλαίσιο της διευκόλυνσης μεγάλων και στρατηγικών επενδύσεων, εκχώρησης της δημόσιας γης κλπ., στη σκιά όμως ενός συστήματος χωρικού σχεδιασμού που δεν συνάδει απαραίτητως ή και αντιπαραβάλλεται ευθέως με τις αποσπασματικές διευκολύνσεις. Η εικόνα που σταδιακά σχηματιζόταν από την επεξεργασία των κατευθύνσεων ή κανονιστικών όρων του μωσαϊκού των σχετικών ρυθμίσεων, προϊδέαζε για τη στόχευση υιοθέτησης ενός ευέλικτου και κατά περίπτωση σχεδιασμού του χώρου, άξονα ανάλογων χωρικών πολιτικών, απαλλαγμένου από βασικές και καθολικής ισχύος αρχές και στόχους που υπηρετούν τις ανάγκες της κοινωνίας στη συγκυρία της κρίσης.

Η παρούσα εργασία στοχεύει στην αξιολογική αφήγηση των κύριων σταδίων της επιχειρούμενης αποδιάρθρωσης/ακύρωσης του σχεδιασμού του χώρου που ακολούθηθηκαν έως την προαναγγελθείσα μεταρρύθμιση του συστήματος χωρικού σχεδιασμού. Η σχετική τεκμηρίωση βασίζεται στην εξέταση κριτηρίων που εδράζονται στην κοινωνική δικαιοσύνη, στον κοινωνικό έλεγχο και στη συμμετοχή, αποτυπώνοντας την αντίστιξη λόγου και αντιλόγου για την επιχειρούμενη πρόκριση του ευέλικτου και κατά περίπτωση σχεδιασμού στη συγκυρία της κρίσης, μέσω της μελέτης ενδεικτικών περιπτώσεων σύγχρονου σχεδιασμού και χωρικών πολιτικών.

Αναδίπλωση, κατακερματισμός, αναδιάταξη του χωρικού συστήματος. Μια ασαφής παλινδρόμηση.

Κουσιδώνης Χρήστος Θ.

Επίκουρος καθηγητής, Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α. Π. Θ., 2421074437, 6937245952
kousidon@prd.uth.gr

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα εκδηλώνεται σε κάθε επίπεδο και κλίμακα ανάλυσης. Βασικές εκδηλώσεις είναι η συρρίκνωση δραστηριοτήτων, κυρίως στους τομείς της μεταποίησης και της αναψυχής, και φαινόμενα γενικευμένης οικονομικής αναδίπλωσης μεγαλύτερων ή μικρότερων περιοχών.

Σημαντική είναι η ανάδυση ή (επαν-)εμφάνιση δραστηριοτήτων όπως τα ενεχυροδανειστήρια, τα συσσίτια σε απόρους και τα γεύματα σε μαθητές, με συγκρότηση συναφών χωρο-λειτουργικών οντοτήτων, ενίοτε συναρτώμενων με νέα κελύφη, όπως στην περίπτωση υπνωτηρίων-ξενώνων. Η οικονομική και κοινωνική αναδίπλωση συνυπάρχει με την περιορισμένη επιστροφή σε μορφές ανταλλακτικής οικονομίας που, επίσης, έχουν χωρική έκφραση. Άλλη συνιστώσα αναδιάταξης του χωρικού συστήματος εντοπίζεται στην αναπροσαρμογή του καταναλωτικού προτύπου και εκδηλώνεται σε ευρεία σειρά πρακτικών, από την επιλογή της κατοικίας έως και τον τρόπο και τη συχνότητα μετακίνησης.

Σημαντική είναι η προβολή μεταφορικών και ενίοτε κυριολεκτικών εικόνων στην επικοινωνιακή διαχείριση / σημειωτική διάσταση της επιβολής των μέτρων λιτότητας. Ορισμένες εικόνες χρησιμοποιήσαν, ανασημασιοδότησαν και επηρέασαν χωρικές συμπεριφορές και υλικά σημαίνοντα με παράδειγμα τις διακηρύξεις περί 'κυννηγού των Cayenne έξω από νυχτερινά κέντρα' στο πλαίσιο της σύλληψης της φοροδιαφυγής.

Η εργασία εστιάζει στην επισήμανση ποσοτικών και ποιοτικών μεταβολών στο χωρικό σύστημα (δραστηριότητες και πρακτικές και σχέσεις τους στο χώρο και με το χώρο). Αντιπαραβάλλει την πραγματικότητα με βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις στον ορισμό του εν λόγω συστήματος αλλά και στο σώμα προτύπων και προδιαγραφών που διέπουν το σχεδιασμό στην Ελλάδα.

Περαιτέρω, η εργασία διερωτάται για τον βαθμό στον οποίο οι εν εξελίξει μεταβολές συνιστούν 'διακλάδωση' (bifurcation), 'καταστροφή' ή μια ασαφή παλινδρομική εξέλιξη του χωρικού συστήματος.

Με πρό-ληψη και αρετή. Συνταγές Σχεδιασμού (προς αποφυγήν)

Κουτούπης Γιώργος

Δρ Αρχιτέκτων - Επίκουρος Καθηγητής Τ.Ε.Ι. Κεντρικής Μακεδονίας,
gkout@teiser.gr

Η ανακοίνωση εμπίπτει στη μελέτη μου για τη σύγχρονη τροπή του εν γένει Σχεδιασμού, που φέρει τα χαρακτηριστικά του προ-ληπτικού (preemptive) και του ενάρτετου (virtuous). Πολύ συνοπτικά, ο Προ-ληπτικός & Ενάρετος Σχεδιασμός (ΠΕΣ, στο εξής), όπως τον έχω εισηγηθεί (για την αποφυγή του), διαθέτει δύο επιχειρησιακά σκέλη -- την "περιβαλλοντική ευαισθησία" και την "κοινωνική ασφάλεια"-- και θεμελιώνεται σε μια νομικο-ηθικολογική κατοχύρωση των αρχών που διέπουν τις επεμβάσεις του. Η πρό-ληψη, ως "preemption" αντί της προηγούμενης "prevention", φτάνει μέχρι την προ-οικονόμηση και προ-εξόφληση των αποτελεσμάτων του, και την τελική διασφάλισή τους.

Η παλιά προβλεπτικότητα, μετά την μάλλον "παθητική" (ή "ουδέτερη" το πολύ) προστατευτική πρόληψη, εξελίσσεται σε μια "ενεργητική" ("δρασιακή") πρό-ληψη (preemption). Ταυτόχρονα, ο Σχεδιασμός θα πρέπει να είναι ενάρετος, και να επικαλείται την εναρετότητά του, αντί της "καλότητας" περασμένων εποχών. Είναι, δηλαδή, πεπεισμένος για τις προθέσεις και τις επιδιώξεις του, των οποίων η ισχύς είναι καθολική. Η όλη λογική και "φιλοσοφία" του δεν υπακούει σε κανένα κριτήριο επιστημολογικής εγκυρότητας, αλλά στη σωτηριολογική αρχή της εκπλήρωσης, συγκεκριμένου θρησκευτικο-δογματικού τύπου.

Η εισηγήσή μου, εδώ, αφορά την προσαρμογή των αρχών του ΠΕΣ στα συμφραζόμενα της επιχώριας "κρίσης". Αποτελείται από ένα τελείως ενδεικτικό απάνθισμα περιστατικών και καταστάσεων από το επικοινωνιακό τοπίο του τελευταίου διαστήματος, καθώς, μάλιστα, ο ρόλος των μήντια έχει καταστεί πλέον "οργανικός" για τη διαμόρφωση του "θεωρητικού" λόγου για τον χώρο και για την προετοιμασία-διεξαγωγή των (μελλοντικών, έστω, λόγω "κρίσης") σχεδιαστικών επεμβάσεων. Στο τέλος, με την ευκαιρία, γίνεται μια εκτίμηση ως προς τη συνάφεια του (προσαρμοσμένου) ΠΕΣ με τη σημερινή κι επιτόπια συγκυρία της "κρίσης".

Τεχνικές διακυβέρνησης των αστικών κρίσεων στο κέντρο της Αθήνας.

Κουτρολίκου Πέννυ

Δρ. Αρχιτέκτων, Εντ. Διδασκαλίας (ΠΔ407/80), Τμ. Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Π.Θ.
pennykk@gmail.com

Ηδη από τις αρχές του 21ου αιώνα παρατηρείται μια αύξηση «κρίσιμων συμβάντων» και ολοένα και εντονότερη συζήτηση σχετικά με τις στρατηγικές διακυβέρνησής τους. Παρόλο που κατά την πρόσφατη κρίση η διάσταση που κυριαρχεί είναι η οικονομική, η συγκεκριμένη κρίση είναι πολύπλευρη εμπεριέχοντας πολιτικές, κοινωνικές ακόμη και ηθικές διαστάσεις. Ταυτόχρονα, οι πόλεις αποτελούν ένα προνομιακό πεδίο έκφρασης των συνεπειών της κρίσης – οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις περιγράφονται και ως «ανθρωπιστική κρίση» - αλλά παράλληλα και ένα επίδικο (διακύβευμα) των πολιτικών που σχετίζονται με την κρίση.

Μέσα από την οπτική της κρίσης, και εστιάζοντας στην «κρίση του κέντρου της Αθήνας», η παρουσίαση αυτή εξετάζει διαπλεκόμενες τακτικές διακυβέρνησης οι οποίες εκφράστηκαν κατά τα τελευταία χρόνια στο χωρο-κοινωνικό πεδίο της Αθήνας. Αυτές οι τακτικές περιλαμβάνουν πολιτικές του φόβου οι οποίες συχνά μεταμορφώνονται σε γεωγραφίες του φόβου, διαδικασίες καθορισμού «εχθρών» και «απειλών» του δημοσίου συμφέροντος οι οποίες δημιουργούν διαχωρισμούς ανάμεσα σε ‘κανονικούς’ πολίτες και Άλλους, καθώς και επανακαθορισμού του τι θεωρείται ή/και είναι (μη) νόμιμο.

Το πρόσχημα της «έκτακτης ανάγκης» που συσχετίζεται με την κρίση χρησιμοποιείται συχνά, όχι μόνο για να επιφέρει νομοθετικές αλλαγές, αλλά και για να προωθήσει ακραία μέτρα (συχνά αναφερόμενα στο αστικό πλαίσιο), για να καθορίσει τι θεωρείται αποδεκτή συμπεριφορά καθώς και τι θεωρείται «παράνομο» ή «άνομο». Επιπρόσθετα, οι τακτικές αυτές τείνουν να αποκρύπτουν άλλα κρίσιμα ζητήματα, όπως τις αυξανόμενες ανισότητες και αδικίες, τις υπάρχουσες ή εντεινόμενες διακρίσεις καθώς και τις δομικές ή συστημικές αιτίες της κρίσης.

Παρόλο που η πρόσφατη κρίση αλλά οι συγκεκριμένες τακτικές προκαλούν αντιδράσεις και κινητοποιήσεις, η συγκεκριμένη παρουσίαση εστιάζει στην ανάδειξη αυτών των διαπλεκόμενων τακτικών καθώς και στα αποτελέσματα που φαίνεται να έχουν. Η ανάλυση που παρουσιάζεται εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους οι τακτικές αυτές έχουν χρησιμοποιηθεί μέσω κυρίαρχων δημόσιων λόγων, νομοθετικών αλλαγών και θεσμικών πρακτικών σε ότι αφορά το κέντρο της Αθήνας από το 2008 μέχρι σήμερα, εστιάζοντας ειδικότερα σε 3 κρίσιμα συμβάντα / περιόδους: Τα γεγονότα του Δεκέμβρη του 2008, την «κρίση του κέντρου της Αθήνας» (2007-2012) και την κρίση χρέους η αρχή της οποίας σηματοδοτείται με την υπογραφή του Μνημονίου.

Επίκεντρα αναψυχής στην Ελλάδα της κρίσης: Μελετώντας το Εμπορικό Τρίγωνο της Αθήνας

Κυριακίδης Χαράλαμπος

Υποψ. Δρ. Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχ., Ε.Μ.Π.,
kyriakidisharry@gmail.com

Σόλας Αγγελος

Καθηγητής Πολεοδομικού Σχεδιασμού, ΣΑΤΜ, Ε.Μ.Π.,
Angelos@survey.ntua.gr

Στην Ελλάδα της κρίσης, έναν οργανισμό που μοιάζει στα πρόθυρα της κατάρρευσης, ο σχεδιασμός αποτελεί μια διαδικασία που καλείται να παίξει κύριο ρόλο στην ανασυγκρότηση της χώρας, σε όλα τα επίπεδα. Ο σχεδιασμός του χώρου καλείται να αποτελέσει εργαλείο ανασυγκρότησης τόσο του χωρικού πλαισίου και της εικόνας των πόλεων όσο και της κοινωνίας και της οικονομίας των αστικών χώρων.

Στην πρόκληση αυτή, ο πολιτισμός και η ψυχαγωγία αναδεικνύονται ως πρωτεύοντα εργαλεία αστικής ανάπτυξης και ανέλιξης των πόλεων στο διεθνές σύστημα ιεράρχησης του αστικού συστήματος. Μια τέτοια μελέτη περίπτωσης, αυτή του ψυχαγωγικού επικέντρου στο εμπορικό τρίγωνο (ΕΤ) της Αθήνας που αναπτύχθηκε σχεδόν αυτόνομα, αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας ανακοίνωσης. Το ερώτημα στο οποίο εστιάζει η μελέτη έγκειται στο κατά πόσο η ανάπτυξη τέτοιων επικέντρων αναψυχής μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη αστικών περιοχών στην Ελλάδα του 2013. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, πραγματοποιήθηκε μια ποιοτική έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίων, την παρατήρηση και την καταγραφή της ανθρώπινης συμπεριφοράς και, τέλος, με τη μέθοδο του “flaneuring”.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αποτέλεσαν αντικείμενο αξιολόγησης και κριτικής ανάλυσης και μέσα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση και τη μελέτη αντίστοιχων περιπτώσεων σε Ελλάδα και εξωτερικό, εξάχθηκαν συμπεράσματα που επιβεβαιώνουν τη σημασία της ψυχαγωγίας και του πολιτισμού, γενικότερα, ως μέσο αστικής ανάπτυξης.

Οικονομικές κρίσεις και αρχιτεκτονική στη νεώτερη και σύγχρονη Ελλάδα: επιρροές και αλληλεπιδράσεις

Κωτσάκη Αμαλία

δρ. αρχιτέκτων, Επίκ.καθ. Αρχιτεκτονικής Σχολής Πολυτεχνείου Κρήτης, 6977200697, kotsaki@arch.tuc.gr

Μαγαράκης Ζαφείρης

τελειόφοιτος Αρχιτεκτονικής Σχολής Πολυτεχνείου Κρήτης, 6947077676, z.mag@hotmail.com

Είναι κοινός τόπος ότι σε περιόδους οικονομικής κρίσης δημιουργούνται νέες προϋποθέσεις και συχνά προκύπτουν ζητήματα για ανανέωση της αρχιτεκτονικής. Οι αρχιτέκτονες αναγκάζονται να επαναπροσδιορίσουν τον επαγγελματικό και κοινωνικό ρόλο τους, ενώ οι επιρροές στην αρχιτεκτονική εκπαίδευση κάθε άλλο παρά αμελητέες μπορεί να θεωρηθούν. Σε γενικές γραμμές, η κρίση συχνά θέτει νέες προϋποθέσεις για την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής κατά τις επόμενες δεκαετίες. Παρότι το ζήτημα των οικονομικών κρίσεων στην νεώτερη και σύγχρονη Ελλάδα έχει πολύ απασχολήσει τους ιστορικούς και γενικότερα τους ερευνητές και πολλές εκδόσεις έχουν προστεθεί στη σχετική βιβλιογραφία και μάλιστα πρόσφατα που τα προβλήματα της κρίσης έχουν οξυνθεί, το ζήτημα της επιρροής των οικονομικών κρίσεων στο πεδίο της αρχιτεκτονικής δεν έχει διερευνηθεί.

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να διερευνηθεί, το πως επηρέασαν οι οικονομικές κρίσεις τη νεοελληνική Αρχιτεκτονική, με συγκεκριμένες αναφορές στις περιόδους των πτωχεύσεων. Θα επιχειρηθεί να δοθούν απαντήσεις για το ποια οικονομική κρίση επηρέασε περισσότερο την αρχιτεκτονική και γιατί, ποιο πεδίο της αρχιτεκτονικής παραγωγής εμφανίζεται να επηρεάζεται περισσότερο από την κρίση και γιατί, αν υπάρχουν κοινά στοιχεία μεταξύ των κρίσεων στο πεδίο της αρχιτεκτονικής, αν υπάρχει συγκεκριμένος τύπος κτηρίου που προωθείται μέσα στις κρίσεις, ποια αρχιτεκτονική έκφραση εμφανίζεται να πρυτανεύει ως επιλογή κατά την διάρκεια των κρίσεων, αν αρχιτεκτονική χρησιμοποιείται ως μοχλός ανάπτυξης για την αντιμετώπιση της κρίσης και πως και αν τελικά προωθείται η αρχιτεκτονική και προς ποια κατεύθυνση. Παράλληλα επιχειρούνται κατ' αναλογίαν συσχετισμοί και αναγωγές με το σήμερα.

Ανάδυση και Μετασχηματισμοί. Διερευνώντας τις Συλλογικότητες στη Σύγχρονη Μητρόπολη

Λαδά Δάφνη

Αρχιτέκτων Ε.Μ.Π., Μεταπτυχιακή φοιτήτρια Δ.Π.Μ.Σ. Ε.Μ.Π.
daphne.lada@gmail.com

Λόη Μαριάνα

Αρχιτέκτων Ε.Μ.Π, Μεταπτυχιακή ερευνήτρια [MPhil] "Ιστορίας και Θεωρίας της Αρχιτεκτονικής", University of Bath, U.K.
loimarch@gmail.com]

Γκίκα Αλίκη

Φοιτήτρια Αρχιτεκτονικής Ε.Μ.Π.

Η διαρκής συρρίκνωση και υποβάθμιση της ποιότητας του δημόσιου χώρου καθιστούν την Αθήνα πεδίο συνεχών διαπραγματεύσεων και συγκρούσεων, καθώς εξ' ορισμού ο δημόσιος χώρος αποτελεί τον καμβά στον οποίο εγγράφονται όλοι οι κοινωνικο-πολιτικοί μετασχηματισμοί.

Ετσι η ίδια η πόλη γίνεται αντικείμενο καταλύτης των συλλογικοτήτων που αναδύονται προκειμένου να διεκδικήσουν εκ νέου το 'δικαίωμα στην πόλη'. Η γενικότερη οικονομική δυσχέρεια, που αποτελεί πλέον μια παγιωμένη πραγματικότητα για την Ελλάδα, έχει ως αποτέλεσμα μια ευρύτερη έκπτωση των κοινωνικών αξιών, που με την σειρά της έχει εντείνει τη σχέση μεταξύ συλλογικοτήτων και δημόσιου χώρου - μια σχέση που αποκτά ιδιαίτερη σήμανση και ενδιαφέρον. Υπό αυτό το πρίσμα, αξίζει να διερευνηθούν περαιτέρω τα ίχνη του συλλογικού τρόπου έκφρασης όπως αυτός πραγματώνεται στον ευρύτερο δημόσιο χώρο του λεκανοπεδίου της Αθήνας.

Αυτό που επιδιώκεται λοιπόν μέσω της παρούσας εργασίας είναι να προσδιοριστούν τυχόν μεταβολές των αντικειμένων των συλλογικών διεκδικήσεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στη χώρα, καθώς και παράλληλοι μετασχηματισμοί του αστικού δημόσιου χώρου, όπως αυτοί απορρέουν μέσα από την παρατήρηση αυτού του φαινομένου.

Αυτή η προσέγγιση στοχεύει τελικά στο να αναδείξει τις νέες αξίες που επαναπροσδιορίζονται μέσα από τον συλλογικό τρόπο διαχείρισης του δημόσιου χώρου, την έννοια του "common" (κοινού) αγαθού όπως αυτή αναδύεται, καθώς και τη δυναμική της έκφρασης ενός νέου τρόπου σκέψης και αντίληψης του υποκειμένου προς μια συλλογική διαχείριση, ικανού για εξισου δυναμικούς μετασχηματισμούς του χώρου._

Η κρίση ως ευκαιρία επαναπροσδιορισμού της ατομικής ελευθερίας στα χωρικά δίπολα που δημιουργήθηκαν.

Λαουτάρης Μάνος

Αρχιτέκτων Μηχανικός Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,
Τεχνολόγος Γραφικών Τεχνών Α.Τ.Ε.Ι Αθήνας,
e.laoutaris@gmail.com

Η οικονομική κρίση αποτελεί το πιο πολυσυζητημένο θέμα των τελευταίων χρόνων. Προκλήθηκε από τον συνδυασμό της δημιουργίας νέων αναπτυσσόμενων αγορών και την εξέλιξη των χρηματοπιστωτικών καθεστώτων. Η κρίση εμφανίστηκε ουσιαστικά στην Ελλάδα το 2009, με αποτέλεσμα να μειωθεί η αγοραστική ικανότητα των Ελλήνων και να αλλάξουν οι συνήθειές τους. Πριν την εμφάνιση της κρίσης, οι πολίτες είχαν σε μεγάλο βαθμό απολέσει την ικανότητα της ελεύθερης βούλησης αποφασίζοντας με κριτήρια κοινωνικής αποδοχής, η οποία τους επέβαλε πρότυπα για την επιλογή των τρόπων και των τόπων διασκέδασης και εξόδου.

Η κακή χρήση του αστικού ιστού από το κράτος επέτρεψε την αξιοποίηση των δημόσιων χώρων από ιδιώτες με στόχο το κέρδος, αφήνοντας στους πολίτες περιορισμένο χώρο δράσης. Έτσι, η κρίση βρίσκει τους δημόσιους χώρους συρρικνωμένους, εξαιτίας της ανάπτυξης ιδιωτικών δραστηριοτήτων. Η στάση των πολιτών απέναντι στα αστικά κενά αρχίζει να αλλάζει τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της αλλαγής των οικονομικών δυνατοτήτων των πολιτών. Οι τελευταίοι αρχίζουν να βγαίνουν περισσότερο σε δημόσιους χώρους και να περνούν εκεί περισσότερο χρόνο από συνειδητή επιλογή. Παραδείγματα τέτοιων χώρων αποτελούν το Πασαλιμάνι, ο Φλοίσβος, η Πλατεία Ναβαρίνου στα Εξάρχεια, η πλατεία στο Μοναστηράκι και άλλοι.

Οι πολίτες φαίνεται να παίρνουν αποφάσεις με μεγαλύτερη κριτική ικανότητα, ανακαλύπτοντας εκ νέου την ελεύθερη βούληση και τις έννοιες των ελευθεριών του ατόμου στους δημόσιους χώρους που γεμίζουν ασφυκτικά. Το θέμα, λοιπόν, που προκύπτει από όλα αυτά είναι ποια στάση οφείλει ο αρχιτέκτονας όταν καλείται να σχεδιάσει και να προασπίσει τα αστικά κενά.

«ΠΑΜΕ ΠΛΑΤΕΙΑ;» το κίνημα των «αγανακτισμένων»
και η επανα-νοηματοδότηση του δημόσιου χώρου..

Λούκρη Δωροθέα

+30 697 6607247, ntorilou@hotmail.com

Περπινιά Σοφία

+30 697 4705063, sperping@gmail.com

Αν μέχρι πριν λίγα χρόνια η φράση «πάμε πλατεία»¹ σατίριζε τη μαζική κουλτούρα και τον καταναλωτισμό ως σύγχρονη τάση, στο «κίνημα των πλατειών» αναβαπτίζεται σε εκείνη τη δυναμική κίνηση συλλογικής διαμαρτυρίας, συλλογικής διεκδίκησης και αναζήτησης μιας άλλης Δημοκρατίας. Η χρονιά 2011 έχει σηματοδοτηθεί ως χρονιά των εξεγέρσεων με την Αραβική άνοιξη, τους indignados της Ισπανίας, τις ελληνικές πλατείες και το Occupy Wall Street κίνημα να αποτελούν ενδεικτικές στιγμές της. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των εκφάνσεων αυτού του πρωτόγνωρου κύματος αντίστασης και διεκδίκησης, ήταν η εισβολή στο προσκήνιο του δημόσιου χώρου. Στην παρούσα περιληψη θα ασχοληθούμε με την έκφραση του κινήματος στην πλατεία Συντάγματος. Οι «αγανακτισμένοι» του Συντάγματος, ονομάστηκαν και «κίνημα της πλατείας», κωδικοποιώντας εύστοχα την ισχυρή σχέση που όλα τα κινηματικά στιγμιότυπα αυτής της μορφής ανέπτυξαν με το δημόσιο χώρο της πόλης και το νέο επικοινωνιακό νόημα που προσέδωσαν σε αυτόν. Περιορίζοντας τη μελέτη μας στο ελληνικό παράδειγμα αναρωτιόμαστε ποιο είναι το κέντρο της Αθήνας σήμερα, τι ρόλο παίζει σε αυτό η πλατεία Συντάγματος - η «εθνική πλατεία»- ποιο είναι το ιδεολογικό φορτίο που της έχει προσδώσει ο κυρίαρχος λόγος και ποια η συλλογική μνήμη που αναφέρεται σε αυτήν. Πώς αυτά τα στοιχεία διαπλέκονται με την ιδιαίτερη έκφραση του διεθνούς διάστασης κινήματος στον συγκεκριμένο τόπο; Αν η μια δέσμη ερωτημάτων αφορά στον τόπο η δεύτερη εξ ίσου σημαντική αφορά στο χρόνο. Μιλώντας για το χρόνο αναφερόμαστε στην παγκόσμιο οικονομική κρίση και τις κοινωνικές επιπτώσεις της σε μια Ελλάδα που μόλις έχει υπογράψει το πρώτο της Μνημόνιο, αλλά και στην ευρύτερη χρονική περίοδο, όπου οι «αξίες» του ατομισμού και του «αυτορυθμιζόμενου καπιταλισμού» μπαίνουν σε μια αντιφατική δοκιμασία. Επιβεβαιώνεται άραγε η θεωρία του «πλήθους»² στο κίνημα της πλατείας, ποιο είναι το δρον υποκείμενο; Σαφώς τα ερωτήματα αυτά διαπλέκονται και πάλι με το χώρο: ποιες οι χωρικές πρακτικές του δρόντος υποκειμένου, ποιοι οι μετασχηματισμοί που επέφεραν στο δημόσιο χώρο, τόσο στην υλική όσο και την κοινωνική του διάσταση, στην πόλη και στη ζωή στην πόλη; Ποιες άραγε οι παρακαταθήκες του μάλλον πρόσκαιρου αυτού μετασχηματισμού; Μέσα από αυτή την αναζήτηση αναμετρίομαστε τέλος με το ερώτημα που στέκει πάντα αμείλικτο και στην συγκυρία μοιάζει περισσότερο επίκαιρο, όχι μόνο για το κίνημα της πλατείας αλλά και κάθε κίνημα που αναπτύσσεται στο δημόσιο χώρο της πόλης. Ο κοινωνικός μετασχηματισμός ως επίλυση των κοινωνικών αντιθέσεων, συνιστά αποτέλεσμα ενός αθροίσματος κινηματικών «στιγμών» ή οφείλει να αποτελέσει συστατικό και δομικό στοιχείο τους;

Μετακινούμενοι πληθυσμοί και χειραφετικές πρακτικές στην Αθήνα της κρίσης.

Μακρυγιάννη Βασιλική

Υποψήφια Διδάκτορας, Τομέας Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.
makrygianniv@arch.auth.gr

Οι σύγχρονες μητροπόλεις δεν είναι μόνο τόποι αναφοράς της παγκόσμιας οικονομικής και πολιτικής εξουσίας, όπως αναφέρουν αρκετοί μελετητές (Beaverstock, Smith, Taylor) αλλά και χώροι συνάντησης ανθρώπων από όλα σχεδόν τα μέρη του κόσμου. Αν σταθούμε στη θεώρηση του χώρου από τον Lefebvre (και) ως παράγωγο της βιωμένης καθημερινής εμπειρίας του από τα υποκείμενα, τότε, αυτές οι πόλεις οφείλουν την δημιουργία τους στην ταυτόχρονη παρουσία υποκειμένων από διαφορετικά μέρη του πλανήτη. Η Αθήνα σήμερα, βαθύτατα επηρεασμένη από την τρέχουσα οικονομική και κοινωνική κρίση, αλλάζει ριζικά μέσα από την εγκατάσταση αλλά και το πέρασμα εκατομμυρίων ανθρώπων.

Οι πληθυσμοί αυτοί, εκτός από το να εντάσσονται σε ένα 'καθεστώς εξαίρεσης' φυλακισμένοι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπως επισημαίνει ο Agamben, συχνά καταφέρνουν να παράγουν νέους χώρους, τις δικές τους ετεροτοπίες, στον αστικό ιστό. Επιτελώντας την καθημερινή ζωή συχνά δρουν ως απορρυθμιστές της κυρίαρχης εικόνας της πόλης, αμφισβητούν έμπρακτα θεσμοθετημένα όρια και σύνορα και, σύμφωνα με το Σταυρίδη, παράγουν χώρους αντίστασης και χειραφέτησης. Την ίδια στιγμή οι γειτονιές, διαμορφωμένες από ταξικές, εθνοτικές και έμφυλες σχέσεις λειτουργούν ως σύνδεσμοι τοπικών και υπερτοπικών δικτύων στις νέες πόλεις.

Προσεγγίζοντας κριτικά διχοτομημένους χώρους, εκτοπισμένα υποκείμενα, και δίπολα όπως ανάπλαση-γκέτο, αποκλεισμός-ενσωμάτωση, η παρούσα εργασία θα επιχειρήσει να φωτίσει δυναμικές συνύπαρξης στον αστικό ιστό. Αναδεικνύοντας τη σημασία χώρων παράγωγων όχι του φόβου αλλά της αντίστασης, θα εστιάσει σε χωρικές πρακτικές χειραφέτησης που προκύπτουν από συναντήσεις και συγκρούσεις των νέων κατοίκων της πόλης. Μέσα από τις διαφορετικές κλίμακες θα εξεταστούν καθημερινές πρακτικές σε τοπικό επίπεδο που επηρεάζουν διάφορα σημεία της πόλης και διαμορφώνουν μια συνθήκη που έρχεται σε σύγκρουση με τις πολιτικές της κυριαρχίας.

Η αντιστροφή του «δικαιώματος στην πόλη»:
Η Αθήνα στην εποχή της κρίσης.

Μακρυγιάννη Βασιλική

Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ.,
makrygianniv@arch.auth.gr

Τσαβδάρογλου Χαράλαμπος

Υποψήφιος Διδάκτωρ, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ.,
tsavdaroglou@arch.auth.gr

Το 1968 ο Ανρί Λεφέβρ έγραψε το διάσημο βιβλίο «Δικαίωμα στην Πόλη» αναδεικνύοντας τον αστικό χώρο ως τόπο συλλογικής ζωής αλλά και ως πεδίο χειραφέτησης και ανατροπής. Εκτοτε η έννοια «δικαίωμα στην πόλη» αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για αρκετούς μελετητές και ακτιβιστές όπως οι Castells, Harvey, Soja, Marcuse, Mayer, Smith καθώς και σημείο αναφοράς για κοινωνικά κινήματα πόλης και αστικές εξεγέρσεις ανά τον κόσμο.

Σήμερα, σαρανταπέντε χρόνια μετά την πρώτη έκδοση του βιβλίου, η παράταξη που διοικεί τον Δήμο της Αθήνας, μιας πρωτεύουσας στο επίκεντρο της κρίσης, φέρει το όνομα «Δικαίωμα στην Πόλη». Παρότι υιοθέτησε αρκετά σημεία της ρητορικής του Λεφέβρ, όπως για παράδειγμα την έννοια της «πόλης-έργου», ισχυριζόμαστε πως από τη στιγμή της εκλογής της εφαρμόζει ένα πολιτικό πρόγραμμα βασισμένο σε μια ιδιαίτερα διαστρεβλωμένη εκδοχή του «δικαιώματος στην πόλη».

Στην εργασία αυτή αρχικά μελετάμε την έννοια του «δικαιώματος στην πόλη» όπως αυτή έχει προταθεί από τον Λεφέβρ και στη συνέχεια εξετάζουμε τις αστικές πολιτικές που εφαρμόζονται υπό τον μανδύα του «δικαιώματος στην πόλη» και διαμορφώνουν την καθημερινή ζωή στην σημερινή Αθήνα. Επιπλέον, χρησιμοποιούμε ως εργαλείο τις μαρξικές έννοιες 'αξία χρήσης' και 'ανταλλακτική αξία' για να διακρίνουμε δυνατότητες όρια και αντιφάσεις στην έννοια του «δικαιώματος στην πόλη». Υπό αυτό το πρίσμα υποστηρίζουμε πως η υιοθέτηση μιας ριζοσπαστικής ρητορικής από τη μεριά της δημοτικής αρχής όχι μόνο δεν οδηγεί σε χειραφετικές αστικές πολιτικές αλλά αντιθέτως συγκαλύπτει τις δυσμενείς πολιτικές στο περιβάλλον της κρίσης και παρακολουθούμε εμπνεόμενοι και από το έργο των Harvey, de Souza και Pasquinelli, τα σύγχρονα κινήματα πόλης να μην διεκδικούν απλώς δικαιώματα από την εκάστοτε κυριαρχία αλλά να καταλαμβάνουν την πόλη της κρίσης.

Από το υλικό των ονείρων.

Ο Φαληρικός Όρμος σε μία ακόμα μεγάλη αφήγηση.

Μάρκου Μαρία

Λέκτορας Σχολής Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π.,
mmarkoy@yahoo.gr

Οι αναπλάσεις υδάτινων μετώπων προσφέρονται, σαράντα χρόνια τώρα, για την ανάπτυξη των αστραφτερών τοπίων του νεοφιλελευθερισμού, σε πόλεις που ανταγωνίζονται για την προσέλκυση επενδύσεων ανα-κατασκευάζοντας την ιστορική μνήμη ως εταιρικό λογότυπο.

Ο φетиχισμός του μεγέθους (χώρων, επενδύσεων, αναμενόμενων προσόδων), η ρητορική της αναβάθμισης, της καινοτομίας και της δημιουργικότητας συνοδεύει τις “ιστορίες επιτυχίας” που στήνονται, με συμπράξεις δημόσιου - ιδιωτικού τομέα, σε τόπους πριν ανοίκειους για τις καταναλωτικές ομάδες-στόχους των πολυεθνικών επιχειρήσεων τουρισμού. Ο στιγματισμός των τόπων που “δεν αξίζουν στην πόλη μας”, από στελέχη της κυβέρνησης και του τύπου, από δημιουργικές ομάδες και “ειδικούς”, παρασιωπά την αποεπένδυση ή τη σκόπιμη καταστροφή που προηγήθηκε κάθε σταυροφορίας για την “ανάκτηση” των πόρων της πόλης.

Θα αναφερθούμε στην υπό εξέλιξη ανάπλαση του Φαληρικού Όρμου αναδεικνύοντας τη σημασία που έχει η κατασκευή “μεγάλων αναπτυξιακών αφηγήσεων” για την νεοφιλελεύθερη διαχείριση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

Θα επιμείνουμε στη ρητορική που αναπτύσσεται γύρω από την ανάπλαση, αποκαλύπτοντας τη μεταβολή της λογικής του σχεδιασμού, σε όφελος της “αναβάθμισης” του χώρου, ερήμην ή και εναντίον των ανθρώπων που έχουν ανάγκη, αξίωση και δικαίωμα στο χώρο. Ο ακραίος κυνισμός της μας υποχρεώνει να σκεφτούμε την ευθύνη του χωρικού σχεδιασμού για την ανάπτυξη των νεοφιλελεύθερων στρατηγικών κοινωνικο-οικονομικού μετασχηματισμού που καταλαβαίνουμε πια ότι στοχεύουν τη δική μας ζωή.

«Γαλατικά χωριά» και χωρο-κοινωνικοί διπολισμοί στην συγκυρία της κρίσης.

Μίχα Ειρήνη

Λέκτορας Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π.,
imicha@arch.ntua.gr

Με έναυσμα τις πολλαπλές, τα τελευταία χρόνια, αναφορές στον ελληνικό έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο στο γαλατικό χωριό του Astérix, στην εργασία επισημαίνεται η όλο και πιο έντονη μετατόπιση του δημόσιου λόγου από την πολιτική στην ηθική. Η απόδοση συγκεκριμένων μορφών συλλογικής δράσης με την εικόνα περιτειχισμένων ανυπότακτων χωριών εξυπηρετεί είτε την απόρριψη και απαξίωση κάθε μορφής διαμαρτυρίας, είτε αντίθετα την ανάδειξη της θωράκισης και του ηρωισμού σε πρότυπο αντίστασης.

Τα νοητά τείχη των γαλατικών χωριών αποδυναμώνουν τη σημασία των ενδιάμεσων χώρων, εκεί όπου καθημερινά διεκδικούνται ποικίλα και συχνά συγκρουσιακά αιτήματα, όπου βιώνεται η ετερότητα και αναπτύσσονται σχέσεις μέσω των οποίων αμφισβητούνται όρια και παγιωμένες ιεραρχίες. Στόχος της εργασίας είναι να αποσταθεροποιηθεί το ερμηνευτικό πλαίσιο που, παράγοντας διπολικά σχήματα, εντείνει τους χωρο-κοινωνικούς διαχωρισμούς, ανακυκλώνει το φόβο και ταυτόχρονα καλλιεργεί την ψευδαίσθηση της περιχαρακωμένης ιδανικότητας.

« Μας ψεκάζουν;»

υποκειμενικότητα, δράση και ευθύνη στην εποχή της κρίσης.

Μπακαλάκη Αλεξάνδρα

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Α.Π.Θ.,
abak@hist.auth.gr

Η ανακοίνωση εξετάζει πρακτικές και επιμέρους απόψεις που βασίζονται στη θεωρία σύμφωνα με την οποία η ατμόσφαιρα της γης και ειδικότερα ο ουρανός της Ελλάδας ψεκάζεται συστηματικά με ουσίες οι οποίες θέτουν σε κίνδυνο το περιβάλλον και τη σωματική και ψυχική υγεία των ανθρώπων. Βασίζεται σε δεδομένα που έχω συγκεντρώσει από το διαδίκτυο και τον τύπο καθώς και από συνεντεύξεις στο πλαίσιο μιας εν εξελίξει έρευνας.

Σε διεθνές επίπεδο οι κινητοποιήσεις εναντίον των αεροψεκασμών βασίζονται στην επίγνωση ότι αυτοί απειλούν ολόκληρη την ανθρωπότητα. Χωρίς να διαφοροποιούνται από την άποψη αυτή, οι περισσότεροι έλληνες «ακτιβιστές» επικεντρώνονται κυρίως στις επιπτώσεις των αεροψεκασμών στη χώρα και κυρίως στο ρόλο τους ως προς την ενορχήστρωση και την έκβαση της οικονομικής κρίσης. Οι επιμέρους εκδοχές της θεωρίας συγκλίνουν ως προς την εκτίμηση ότι οι αεροψεκασμοί αποσκοπούν ταυτόχρονα στην οικολογική ερήμωση και την οικονομική καταστροφή της Ελλάδας προς όφελος ποικίλων διεθνών συμφερόντων τα οποία ταυτίζονται με τη Νέα Τάξη και στην κάμψη της βούλησης για αντίσταση. Ο ουρανός αναδεικνύεται έτσι σε πεδίο εγκληματικών παρεμβάσεων οι οποίες συμπληρώνουν τη δράση των μνημονίων και διευκολύνουν την υλοποίηση του στόχου τους, δηλαδή την υπονόμευση της οικονομικής, εθνικής και θρησκευτικής αυτονομίας της Ελλάδας. Η θεωρία εγγράφεται λοιπόν στα συμφραζόμενα της κρίσης και ταυτόχρονα συνιστά ένα πρίσμα από τη σκοπιά του οποίου οι επιμέρους εκφάνσεις της συνδέονται μεταξύ τους και εξηγούνται. Στο πλαίσιο αυτό οι σχέσεις ανάμεσα στον ουρανό και τη γη καθώς και μια σειρά από έννοιες, στις οποίες περιλαμβάνονται αυτές που εμφανίζονται στον υπότιτλο της ανακοίνωσης, επαναπροσδιορίζονται.

Η ανακοίνωση επικεντρώνεται καταρχήν σε ορισμένες προεκτάσεις της αναλογίας ανάμεσα στον «ψεκαζόμενο «λαό» και τα προς εξολόθρευση από αέρος ζωικά παράσιτα και φυτικά ζιζάνια. Θα προσπαθήσω να υποστηρίξω ότι η αναγωγή της δυνατότητας για αντίσταση στη βιολογική κατάσταση των υποκειμένων αναδεικνύει την «παθητικότητα» απέναντι στους ψεκασμούς και τη γενικότερη καταστροφή της χώρας σε οργανική παθολογία και ένδειξη βιολογικής «μετάλλαξης». Από τη σκοπιά αυτή, η άμυνα απέναντι στην επαπειλούμενη «γενοκτονία» δεν είναι δυνατό να λάβει τη μορφή μιας συμβατικής πολιτικής αντιπαράθεσης.

Σύμφωνα με ορισμένες εκδοχές της θεωρίας άλλωστε, πίσω από τους εκπροσώπους της Νέας Τάξης οι οποίοι σχεδιάζουν τους ψεκασμούς βρίσκονται μη ανθρώπινες, υπερφυσικές ή εξωγήινες οντότητες οι οποίες δρουν σε μια κλίμακα που υπερβαίνει κατά πολύ το εγχώριο ή διεθνές «πολιτικό σκηνικό». Επιπλέον, οι προσδοκίες των «ακτιβιστών» από τους πολιτικούς και την πολιτική είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Θεωρείται δεδομένο ότι οι πολιτικοί δεν θέλουν να αντιμετωπίσουν το ζήτημα λόγω αδιαφορίας ή προσωπικών συμφερόντων και σε κάθε περίπτωση είναι πολύ αδύναμοι για να αντισταθούν στις ισχυρές διεθνείς δυνάμεις που βρίσκονται πίσω από τους αεροψεκασμούς.

Επισημαίνεται επίσης συχνά ότι, ούτως ή άλλως, «οι πολιτικοί είναι μόνο λόγια». Στη διαπίστωση αυτή λανθάνει η ιδέα ότι σημασία δεν έχουν τα λόγια, αλλά η δράση, καθώς και ότι τα συγκεκριμένα λόγια είναι γεμάτα ψεύδη που μπερδεύουν τον κόσμο και θολώνουν το μυαλό – σε μεταφορικό επίπεδο δηλαδή, κάνουν την ίδια δουλειά με τους ψεκασμούς. Στο τέλος της ανακοίνωσης θα αναφερθώ σε ορισμένα σημεία ως προς τα οποία η θεωρία περί ψεκασμών παραδόξως συγκλίνει με ορισμένες κυρίαρχες απόψεις από τη σκοπιά των οποίων η ιδέα ότι «μας ψεκάζουν» αποτελεί έκφραση της σύγχυσης τα αίτια της οποίας υποτίθεται ότι εξηγεί.

Η Άστεγη και η πόλη: Ψάχνοντας την εικόνα της πόλης,
αν η πόλη ανήκει και σε εκείνη.

Μπαρκούτα Ιωάννα

Αρχιτέκτων Μηχανικός, Υποψήφια Διδάκτωρ Π.Θ. ,
ibarkouta@gmail.com

Το σύγχρονο μοντέλο κατοίκησης πέρα από την – προφανή – χωρική διάστασή του, μπορεί να προσεγγιστεί (και) ως μια σύνθετη κοινωνική και πολιτισμική κατασκευή. Ο οικονομικός και κατασκευαστικός εξορθολογισμός και (κυρίως) η λειτουργικότητα αποτέλεσαν τον άξονα νομοποίησης του μοντέλου κατοίκησης, δημιουργώντας μια σφιχτή συσχέτιση μεταξύ των καθημερινών μας δραστηριοτήτων με το χρόνο και το δομημένο χώρο. Τι συμβαίνει όμως όταν η σχέση αυτή αποκαλύπτει τα όριά της; Ποιοι χώροι «παράγονται» όταν επαναπλαισιώνεται η αφήγηση της κατοίκησης και της καθημερινής ζωής; Η υπόθεση εργασίας βασίζεται στην προσπάθεια προσέγγισης της κατοίκησης στις περιπτώσεις εκτοπισμού.

Ως αφορμή, θα μελετηθούν οι καθημερινές πρακτικές μιας άστεγης γυναίκας στην πόλη της Αθήνας την εποχή της κρίσης. Μέσω συνεντεύξεων θα αναζητηθεί μια δεύτερη γεωγραφία της πόλης, αυτή που συγκροτείται από την περιθωριακή κατοίκηση μιας «σιωπηλής πλειοψηφίας». Θα αναζητηθούν τα σημεία της πόλης που ανασημασιοδοτούνται, τα «καθημερινά δωμάτια» που «ιδρύονται» κατά τη διάρκεια της ημέρας. Τα ίχνη κατοίκησης μέσα στην πόλη θα φανερώσουν την ασυνέχεια που κρύβεται κάτω από τη φαινομενική ομοιογένεια του χώρου, τη βιαιότητα που υποκρύπτεται πίσω από το επείγον της έκτακτης ανάγκης αλλά και τις καθημερινές πρακτικές μέσω των οποίων οι κάτοικοι επανιδιοποιούνται τον χώρο της πόλης.

Οι πολλαπλές ζωές του αστικού βιομηχανικού αποθέματος: Η περίπτωση των Παλαιών Βόλου

Μπουμπάρη Ελένη

Αρχιτέκτων, ΜΑ Κοινωνικής Ανθρωπολογίας,
lne.boubari@gmail.com

Από τη δημιουργία της σύγχρονης πόλης με την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο Ελληνικό Κράτος, στην εκβιομηχάνησή της, στους πολέμους, στους σεισμούς και τις πλημμύρες, στην αποβιομηχάνησή της και στην επανάχρηση μέρους του βιομηχανικού αποθέματός της στην περιοχή των “Παλαιών Μαγαζιών”. Η περιοχή των Παλαιών, μελετάται ως η πρώτη συνοικία εκτός των τειχών και ερευνώνται οι μετασχηματισμοί που προκλήθηκαν στο αστικό απόθεμα από τις παραπάνω μεγάλες κρίσεις. Σήμερα έχουμε περάσει σε μια επόμενη φάση επανα-επανάχρησης κάποιων εκ των βιομηχανικών τόπων που βρίσκονται στην περιοχή.

Ο κύκλος δεν έχει κλείσει καθώς ενώ στην περιοχή των (κάτω) παλαιών το βιομηχανικό απόθεμα είχε σταματήσει να επαναχρησιμοποιείται από τους επιχειρηματίες από τις αρχές του 2000, λόγω της οικονομικής κρίσης, από το 2009-10 και έπειτα έχει παρατηρηθεί μια αυξανόμενη ροπή προς την επανάχρηση των κενών βιομηχανικών (και μη) χώρων στα παλαιά, λόγω των χαμηλών ενοικίων.

Η τάση που παρατηρούνταν στη δεκαετία του 1990 για επανάχρηση βιομηχανικών κελυφών για τη στέγαση χώρων ψυχαγωγίας έχει επανέλθει δημιουργώντας και πάλι έναν πόλο ζωής στην επαναλαμβανόμενα ανεστημένη περιοχή των Παλαιών. Οι επιπτώσεις της κρίσης στα παλαιά του 2013 παρουσιάζονται μέσα από τα παραδείγματα του παρόντος και τις υποθέσεις για το ποιο θα είναι το αύριο.

Χώρος υπό κρίση και κρίσιμοι χώροι.

Ξύγκης Ιάσων

Ιστορικός,

jasonx.athens@gmail.com

Η ανακοίνωση αυτή επιχειρεί να στοχαστεί την εννοιολόγηση και την εμπειρία της χωρικότητας των μεγάλων συγκεντρώσεων στην πλατεία Συντάγματος με βάση την πρωταρχικότητα της αμφισημίας του φαίνεσθαι στον ορίζοντα του αρχέγονου ερωτήματος περί του Είναι (Μ. Χάιντεγγερ).

Εντός αυτού του πλαισίου σκιαγραφούνται ορισμένες βασικές προϋποθέσεις για την κατανόηση της ιστορικής μας κατάστασης στο πεδίο αλληλοδιαπλοκής αυτής της αμφισημίας με την οργάνωση του κανόνα και της κανονικότητας από τη νεωτερική τεχνολογία εξουσίας της βιοπολιτικής (Μ. Φουκώ).

Τέλος, η επιστροφή του στοχασμού στο πεδίο δυνατότητας του εξεγερτικού συμβάντος της πλατείας Συντάγματος επιχειρεί να προτείνει ορισμένες γραμμές διαφυγής από το εννοιολογικό πλαίσιο που καθορίζει την εποχή μας ως εποχή μηδενισμού και καταστροφής (Ζ. Ντελέζ, Φ. Γκουαταρρί).

Επανεξετάζοντας το πρότυπο της οικιστικής παραγωγής στην Ελλάδα μέσα από την οπτική της σημερινής συγκυρίας.

Παγώνης Θάνος

Λέκτορας Ε.Μ.Π.,

tpagonis@arch.ntua.gr

Η εισήγηση αυτή επιχειρεί, με αφορμή τη συγκυρία της οικονομικής κρίσης, να θέσει ευρύτερα καταρχήν ερωτήματα σχετικά με την εγκυρότητα του προτύπου οικιστικής παραγωγής και ρύθμισης του χώρου στην Ελλάδα. Το τελευταίο έχοντας διανύσει μια συγκεκριμένη ιστορική διαδρομή από τη μεταπολεμική περίοδο έως σήμερα συνυπάρχοντας και στηρίζοντας το εγχώριο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης σε διάφορες φάσεις εξέλιξης του, βρίσκεται σήμερα σε ένα μεταίχμιο, καθώς οι συνθήκες από τις οποίες αντλούσε τη νομιμοποίηση του έχουν ανατραπεί. Για πρώτη φορά η επένδυση στη γη παύει να θεωρείται αυταπόδεικτα αποδοτική τοποθέτηση του οικογενειακού πλεονάσματος, ενώ η μικρή ατομική ιδιοκτησία μετατρέπεται από μέσο οικονομικής εξασφάλισης και κοινωνικής προστασίας σε αβάσταχτη οικονομική επιβάρυνση.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο τίθεται ξανά το ερώτημα του πως επαναπροσδιορίζεται η σχέση ανάμεσα στην διαδικασία της οικιστικής παραγωγής και την λειτουργία της αγοράς και πως η κρατική πολιτική μπορεί να εξασφαλίσει τη ρύθμιση αυτής της σχέσης. Προκειμένου να απαντηθεί αυτό το ερώτημα επιχειρείται η επαναξιολόγηση των αποτελεσμάτων της κρατικής πολιτικής γης και ρύθμισης του χώρου στην Ελλάδα μέσα από το πρίσμα της σημερινής συγκυρίας.

Επιστρέφουμε άρα σε ένα γνώριμο πεδίο έρευνας αλλά με μια νέα ερμηνευτική οπτική που εστιάζει στις οικονομίες που αναπτύσσονται γύρω από την παραγωγή του οικιστικού χώρου σε διάφορες φάσεις εξετάζοντας τις άμεσες αλλά και πιο μακροπρόθεσμες συνέπειες τους. Η εισήγηση στοχεύει στο να θέσει ζητήματα σχετικά με το ρόλο του σχεδιασμού του χώρου, ως κρίσιμης παραμέτρου που σήμερα αμφισβητείται και θα μπορούσε εν δυνάμει να αποτελέσει το πλαίσιο μιας νέας συλλογικής συνθήκης του προτύπου ανάπτυξης στην μετά την κρίση εποχή.

Περι-πλανή-σεις στο δημόσιο χώρο. Αναζητώντας το σύγχρονο flâneur.

Παντελιάδου Παρασκευή

Λέκτορας Π.Δ. 407/80 Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης,
parpant@arch.auth.gr

Η εισήγηση εστιάζει αρχικά στην έννοια της περιπλάνησης (flânerie), όπως αυτή εξελίχθηκε μέσω της θεωρητικοποίησης του όρου τόσο από τον Baudelaire, όσο και από τους Simmel, Benjamin, Debord κ.ά., ως βασικό μεθοδολογικό εργαλείο ανάγνωσης και βίωσης του αστικού τοπίου. Στη συνέχεια, διερευνά το ρόλο του πλάνητα (flâneur), μέσα από την αμφίσημη και αμφίθυμη συμπεριφορά του απέναντι στο πλήθος, προκειμένου να σκιαγραφήσει το σύγχρονο πλάνη στοχαστή, ως κομβική φιγούρα για την ανασύσταση της νεότερης μητροπολιτικής εμπειρίας.

Σε μια εποχή που στα σύγχρονα αστικά περιβάλλοντα τα ιστορικά τους ίχνη έχουν σχεδόν διαβρωθεί και οι δημόσιοι χώροι μετατρέπονται σε θραυσματικά τοπία διαθέσιμα τώρα στις χειρονομίες της επανανοηματοδότησης και επανασυν-κίνησής τους, ο σύγχρονος flâneur καλείται να ανακαλύψει τις διαδρομές ενός πολυπαραμετρικού τοπίου που αναζητά μια νέα προσέγγιση και παρατήρηση σε πολυαισθητηριακό επίπεδο.

Οι συλλογισμοί οδηγούν στην εκτίμηση ότι στα πλαίσια των μεταβολών και ανασημαιοδοτήσεων του χώρου στην Ελλάδα της κρίσης, ο σύγχρονος flâneur και η σύγχρονη flâneuse των ελληνικών μητροπόλεων αναπτύσσουν μια νέα σχέση αλληλεπίδρασης και ετεροπροσδιορισμού με το δημόσιο αστικό περιβάλλον, στην οποία το στοιχείο της πλάνης παίζει καθοριστικό ρόλο.

Παρατηρούν, αφουγκράζονται από ψηλά το πολύβουο αστικό περιβάλλον και πέφτουν στο κενό έτοιμοι να γίνουν ένα με το πλήθος και να χαρτογραφήσουν τα νέα ανθρώπινα δεδομένα του αστικού καμβά. Η περιπλάνηση στην περίπτωση αυτή, δεν είναι παρά μια περι-πλάνη-ση σ' ένα ρευστό μεταβατικό χώρο, ο οποίος απαιτεί κριτική προσέγγιση και εμβύθιση σ' αυτόν.

“Αθήνα, δεν είσαι μόνη”: Η δυνητικοποίηση της πόλης και η ηθικοποίηση της πολιτικής μέσα από το παράδειγμα των *atenistas*.

Παπαηλία Πηνελόπη

Επίκουρος Καθηγήτρια, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολ. και Κοιν. Ανθρωπολογίας Π.Θ.
nyni@hol.gr

Η ανακοίνωση αυτή εξετάζει νέες μορφές τεχνοκοινωνικότητας και αστικότητας σε σχέση με τον επαναπροσδιορισμό του πολιτικού και του πολιτιστην εποχή της «κρίσης». Θα αναλύσω το θέμα αυτό μέσα από το πρίσμα της ομάδας *atenistas*, που έχει συσταθεί όχι ως «τοπικός σύλλογος», αλλά διαδικτυακά μέσω ένα είδος *crowdsourcing*. Από την εμφάνισή τους τον Σεπτέμβριο του 2010, λίγους μήνες αφού η Ελλάδα προσέφυγε για πρώτη φορά στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, οι λεγόμενοι «Αθηναίοι στην πράξη», έχουν προκαλέσει ποικίλες αντιδράσεις, ένθερμες και απορριπτικές, με τις «δράσεις» που έχουν εκτελέσει σε διάφορα σημεία της Αθήνας (καθαρισμοί οικοπέδων, φυτεύσεις, βάψιμο παιδικών χαρών, νυχτερινές συναυλίες, συλλογή ρουχισμού για φτωχούς, σήμανση ιστορικών κτιρίων, κ.ά.).

Αποφεύγοντας δυϊσμούς που ξεχωρίζουν τους “δρόμους” από τις “οθόνες,” θα εξετάσω πώς οι πρακτικές της ομάδας έχουν συμβάλει στη “δυνητικοποίηση” της πόλης, με την έννοια του Pierre Lévy. Οι τεχνο-πρακτικές τους εμπλέκουν και εμπλέκονται στον αστικό χώρο με διάφορους τρόπους-μέσα από τα λεγόμενα *locative media* που αναπτύσσονται, όπως *geotagging*, *flash mobs*, *crowdsourcing*, η πόλη – καθώς και η έννοια του πολίτη – καταλήγουν να προβληματοποιούνται και να “ανακαλύπτονται” εκ νέου.

Σ’ ένα δεύτερο επίπεδο θα εξετάσω πώς οι “δράσεις” της ομάδας οι οποίες χαρακτηρίζονται από την επαναληπτικότητα, τη μη-μονιμότητα (δεν καταλαμβάνουν/ διεκδικούν χώρο), τη θεατρικότητα, το διδακτισμό, τη νομαδικότητα (έχουν ριζωματική οργάνωση), την επιφανειακότητα (αποτελούν ένα είδος *makeover*) και τον έντονο συναισθηματισμό συσχετίζονται με τη νεοφιλελεύθερη συνταγή της “ευθύνης” και της “επιχειρηματικότητας” του πολίτη σε μια μετα-δημοκρατική, μετα-πολιτική συνθήκη όπου η πολιτική μετατρέπεται σε ηθική (Mouffe).

Στόχος της ανάλυσης αυτής είναι η ανάδειξη της σύμπτωσης της τεχνο-κυβερνητικότητας του νεοφιλελευθερισμού με το ιδεώδες της «πράσινης» (ή τουλάχιστον «καθαρής») πόλης, ώστε το “καθημερινό περιβάλλον” της ζωής στην πόλη να αναδεικνύεται σε παραδειγματικό πεδίο άσκησης πολιτικής στην εποχή της «κρίσης».

Τα ερείπια της νεωτερικότητας.
Οι φωτογραφίες του Αβραάμ Παυλίδη.

Παπαϊωάννου Ηρακλής

Επιμελητής, Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης
cur.thmp@culture.gr

Ο Αβραάμ Παυλίδης συνιστά μια ιδιαιτερότητα στη σύγχρονη ελληνική φωτογραφία. Το έργο του υπήρξε για χρόνια μια τομή χειρουργικής ακρίβειας στην ελληνική ύπαιθρο, φιλοτεχνώντας 'πορτραίτα χώρων', εσωτερικά δηλαδή καφενέδων, εκκλησιών, εργαστηρίων, κατοικιών, άλλοτε ερμηωμένων κι άλλοτε στα πρόθυρα της εγκατάλειψης. Στη νέα του δουλειά, όντας πλέον έμπειρος και ευσεβής μελετητής ερειπίων, στρέφεται στο εσωτερικό εγκαταλελειμμένων βιομηχανιών και χώρων της μαζικής σύγχρονης κοινωνίας (στρατώνες, νοσοκομεία, φυλακές, ψυχιατρεία, ξενοδοχεία κ.λπ.). Εκεί ανιχνεύει έναν ολόκληρο κόσμο που έχει τεθεί εκτός λειτουργίας ή γνωρίζει παράδοξες αλλαγές χρήσης, όπως για παράδειγμα ένα εργοστάσιο που έγινε νυχτερινό κέντρο και τώρα προσφέρει προσωρινό καταφύγιο σε παρίες κάθε είδους.

Αν οι προηγούμενες εργασίες του Παυλίδη αναδείκνυαν την αποσάθρωση του κοινωνικού ιστού στην ελληνική ενδοχώρα χάρη στην κλιμακούμενη αστυφιλία και την αστραφτερή νεωτερικότητα, η καινούργια ψηλαφά τα ερείπια πλέον της ίδιας της νεωτερικότητας υπό το φως των νέων μεγάλων ανακατατάξεων, κοινωνικών και οικονομικών. Παράλληλα, συνιστά πάντοτε μια, ενίοτε επικίνδυνη, αναζήτηση για 'εικόνες που δεν έχει ακόμη δει', μια πραγματεία για τη σχέση του χρόνου με την ύλη όταν η παράμετρος άνθρωπος αφαιρείται από την εξίσωση, για τα όρια αναπαράστασης και αφαίρεσης, για τις ραγδαίες κοινωνικές μεταλλάξεις που αφήνουν πίσω τους σύγχρονους ερειπιώνες.

Κρίση, αυταρχικές πολιτικές - πρακτικές και χωρικές επιλογές των μεταναστών στην Αθήνα. Πλατεία Ελ. Βενιζέλου, Νίκαια.

Παπατζανή Εύα

Αρχιτέκτων Μηχανικός Α.Π.Θ., Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Δ.Π.Μ.Σ.:
Αρχιτεκτονική – Σχεδιασμός του Χώρου, «Πολεοδομία – Χωροταξία», Ε.Μ.Π.

Κολωνιά Σοφία Αυγερινού

Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.

Κλαμπατσέα Ρένα

Λέκτορας Ε.Μ.Π.

evaliapap@yahoo.gr

Η όξυνση της κρίσης, σε συνδυασμό με την έξαρση φαινομένων περιχαρακώσεων και εκδηλώσεων βίας, αποτελούν τη σημερινή κοινωνική πραγματικότητα που αποτυπώνεται στις Ελληνικές πόλεις. Τα τελευταία χρόνια, η ρητορική των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά και ο επίσημος πολιτικός λόγος, χαρακτηρίζεται από στοιχεία δαιμονοποίησης του «ξένου» και καλεί σε «ανακατάληψη των πόλεων μας από τους μετανάστες». Η ρητορική αυτή σήμερα, έχει γίνει και επίσημη πρακτική, μέσω των εφαρμοζόμενων ακραίων μορφών επιβολής στο χώρο. Συνοδευμένη και νομιμοποιημένη από την αύξηση της επιρροής των απόψεων του ακραίου συντηρητικού χώρου, η πρακτική αυτή γρήγορα έγινε κτήμα ομάδων κατοίκων με ξεκάθαρο σκοπό τη διαπόμπευση του διαφορετικού.

Το ερώτημα που τίθεται εδώ, είναι το κατά πόσο οι προαναφερθείσες πολιτικές και πρακτικές επηρεάζουν και αλλάζουν τους τρόπους εγκατάστασης των μεταναστών στην πόλη, και αν σήμερα μπορεί κανείς να καταγράψει νέες μορφές κατοίκησης του αστικού χώρου από τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς της Αθήνας ή νέες τάσεις συμπεριφορών καθημερινότητας.

Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, εκτός από τη δευτερογενή, βασίστηκε και σε πρωτογενή έρευνα πεδίου, με μελέτη περίπτωσης την πλατεία Ελ. Βενιζέλου στη Νίκαια. Μια χωρική ενότητα με έντονα τα στοιχεία της γειτονιάς ως κοινότητα, με μικρο-επιχειρηματική δραστηριότητα μεταναστών από το Πακιστάν, και με πρόσφατα καταγεγραμμένες αυταρχικές πρακτικές.

Τα αποτελέσματα της έρευνας, και οι πρώτες απαντήσεις που δίνονται, επιβεβαιώνουν ότι η κρίση έχει άμεσες συνέπειες στα κοινωνικά υποκείμενα και την καθημερινή τους ζωή. Επισημαίνουν όμως και την ανάδυση νέων, συνεχώς μεταβαλλόμενων σχέσεων, που αντικατοπτρίζοντας κοινωνικές διακρίσεις και εκτοπισμούς, μπορούν την ίδια στιγμή να αποτελέσουν και το εφελτήριο για την αναίρεσή τους.

Μπορεί, άραγε, να συνταχτεί ένα λεξικό
για την πόλη στην κρίση;

Παπαδόπουλος Λόης

Καθηγητής, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Π. Θεσσαλίας

Ρυμενίδης Γιώργος αρχιτέκτων

loispapadop@gmail.com

Η κρίση δίνει στις λέξεις νέο περιεχόμενο ή γεννά νέες λέξεις, διότι τα υφιστάμενα εννοιολογικά εργαλεία δεν επαρκούν για να ερμηνεύσουν, συχνά ούτε καν να περιγράψουν τα ιδιόρρυθμα αντικείμενα, τα γεγονότα και τις σχέσεις που αναδύονται μέσα στην έκρηξη της. Μέσα στον απρόβλεπτο και αναρχούμενο μηχανισμό γένεσης του καινούργιου, η υποδοχή του πραγματικού γίνεται με όρους και πρακτικές, που δεν είναι δυνατόν να εντοπισθούν μέσα στην τάξη του γνωστού ή να ταξινομηθούν σε δόκιμες ιστορικές κατηγορίες –μόνο καινούργιες έννοιες, που θα υπαγορεύουν ή θα υπαγορεύονται από νέες οπτικές, είναι δυνατόν να σηματοδοτήσουν τη νέα στιγμή ισορροπίας του κοινωνικού σχηματισμού. Γι' αυτό και η επισήμανση αντιφάσεων ή η αναζήτηση αιτιωδών μεταξύ τους συνάψων, είναι διάβημα μάλλον πρόωρο: ίσως μια δραστική ερμηνευτική θεωρία κατασκευασθεί, σταδιακά ή ακαριαία, μέσα από τη σταθεροποίηση των βημάτων, που για την ώρα ανιχνεύουν το σκοτάδι. Η ανασηματοδότηση ή η δημιουργία των νέων λέξεων δεν ανασπληρώνει τα σχήματα ή τις υποσχέσεις που περιέγραψαν ή εμψύχωσαν άλλες στιγμές του κοινωνικού σχηματισμού, αλλά ήδη έχουν καταπέσει: «μη προνομιούχοι», «εκσυγχρονισμός», «η κρίση ως παράθυρο ευκαιρίας», «η ανάκτηση του κέντρου της πόλης». Στην επιλογή των λημμάτων που παρουσιάζονται, αποφεύγοντας τα προφανή μεγαθήματα της κρίσης (μνημόνιο, ανεργία, φτωχοποίηση...), επιχειρήσαμε την ανέλκυση μικρών θεμάτων, μέσα από την πραγματολογία του καθημερινού –μάλιστα με επιμονή σε ό,τι μπορεί να αναγνωρισθεί σε σχέση με το δημόσιο χώρο: εθελοντικές καλοπροαίρετες εξορμήσεις δενδροφύτευσης, φιλόανθρωποι έρανοι τροφίμων στα καλάθια των super markets, αιθαλομίχλη, γκράφτι στις πινακίδες κατεύθυνσης στους δρόμους, ο ανάπηρος επαίτης στον κεντρικό εμπορικό δρόμο, τα «πάρτι» στα κτίρια των Πανεπιστημίων. Πρόκειται για μικρά συμβάντα, επείσασκα στις ρουτίνες του καθημερινού, σε σημείο μάλιστα απόλυτης φυσικοποίησης, η οποία καθιστά την όποια σχέση τους με την κρίση μάλλον αφανή. Η πραγματευσή τους ίσως μπορεί να ονομασθεί «μορφολογία της κρίσης στην πόλη», εφόσον αποσκοπεί περισσότερο στην αναγνώριση της αυτονομίας που έχουν κερδίσει ως πρακτικές στον χώρο, παρά στην ερμηνεία τους ή στη διευκρίνιση της σχέσης που έχουν εγκαταστήσει με πτυχές ή, πράγμα πιο φιλόδοξο, με τις γενικότερες αιτίες της κρίσης. Η ανακοίνωση δεν αποπειράται να συνδέσει αυτά τα διάσπαρτα και άνισης σπουδαιότητας λήμματα στο συντακτικό μιας συνεκτικής γλώσσας της κρίσης: όχι διότι είμαστε δύσπιστοι στην αποκαλυπτική αλήθεια των μεγάλων ερμηνευτικών εξηγήσεων, αλλά διότι η παρατήρησή μας έχει χαρακτηριστικά συμπτωματικής σποραδικής φωτογράφισης.

Χωρίς μεσάζοντες: Αναζητώντας τα όρια
και τις δυναμικές κοινωνικού μετασχηματισμού.

Παπαδόπουλος Παύλος,

pavlospap2@gmail.com

Καβουλάκος Κάρολος Ιωσήφ

Μέσα στο πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο που διαμορφώθηκε τα χρόνια της κρίσης στην Ελλάδα διαμορφώθηκαν δύο νέες μορφές συλλογικής δράσης. Από τη μια εμφανίστηκαν αυθόρμητες και ακηδεμόνευτες μορφές διαμαρτυρίας, όπως το κίνημα των πλατειών και οι λαϊκές συνελεύσεις γειτονιάς. Από την άλλη γεννήθηκε ένας μεγάλος αριθμός εγχειρημάτων εναλλακτικής οικονομίας, όπως ανταλλακτικά δίκτυα, εμπόριο χωρίς μεσάζοντες, κοινωνικά ιατρεία, κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά φροντιστήρια, νέες συνεταιριστικές επιχειρήσεις κλπ.

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας είναι το αποκαλούμενο κίνημα «Χωρίς Μεσάζοντες» το οποίο έκανε την εμφάνισή του το 2011. Επίκεντρο της έρευνάς μας είναι η πόλη της Κατερίνης όπου εμφανίστηκε για πρώτη φορά η δράση αυτή. Η ομάδα που εμπνεύστηκε τις δράσεις έθεσε ως πρωταρχικό της στόχο την κατάργηση των μεσαζόντων, αλλά και την αμεσότερη επαφή των καταναλωτών με τους παραγωγούς. Η ανάγκη των παραγωγών για απαλλαγή από την εκμετάλλευση των μεσαζόντων συνδυάστηκε με τις ανάγκες των καταναλωτών, οι οποίοι, μεσούσης της οικονομικής κρίσης, δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στην αγορά των αγροτικών προϊόντων.

Εχοντας ως βάση τα παραπάνω και στηριζόμενοι στις βασικές παραδοχές της σύγχρονης θεωρητικής συζήτησης περί των εναλλακτικών χώρων η έρευνα εξετάζει το βαθμό εναλλακτικότητας της συγκεκριμένης δράσης στο συγκεκριμένο τόπο. Με άλλα λόγια αναζητά το βαθμό κατά τον οποίο αφενός προτίθεται και αφετέρου επιτυγχάνει να μετασχηματίσει την τοπική κοινωνική και οικονομική ζωή. Η έρευνα στηρίζεται στην ανάλυση των κειμένων της οργάνωσης και στη λήψη συνεντεύξεων. Τα επιμέρους θέματα που απασχολούν είναι οι προθέσεις της οργάνωσης, τα κίνητρα των καταναλωτών και η συνολικότερη επίδραση στην κοινωνική και οικονομική ζωή της περιοχής.

Δίπολα καταστροφής και δημιουργίας,
ως μέθοδοι αρχιτεκτονικής πρακτικής σε περιόδους κρίσης.

Παραβολιάσης Μάνος

Αρχιτέκτων Μηχανικός Π.Θ.

e_n_zine@hotmail.com

Σε περιόδους κρίσης η αρχιτεκτονική μετατρέπεται σε εργαλείο εκτόνωσης κοινωνικών και πολιτικών πιέσεων-προστριβών μέσα στον αστικό χώρο. Αστικοί μετασχηματισμοί με διαφορετικά υπόβαθρα λαμβάνουν χώρα, είτε ως αποτέλεσμα μιας συστηματικά ασκούμενης πολιτικής πρακτικής, είτε απλά ως παράπλευρο φαινόμενο κοινωνικών μετακινήσεων, δράσεων αλλά και της διάδρασης μεταξύ κοινωνικών ομάδων.

Η σύγχρονη Αθήνα δε θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση, παρουσιάζει όμως ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς διαφοροποιείται ουσιαστικά από κάθε άλλο αστικό παράδειγμα. Οι ερειπωμένες γειτονιές της σύγχρονης Αθήνας, με τα κλειστά καταστήματα, την εγκατάλειψη από παλαιούς κατοίκους και κρατικές υπηρεσίες, τη ρυπαρότητα και το υπόβαθρο αστικής καταστροφής, έρχονται σε αντιδιαστολή με τις μεγάλης κλίμακας επεμβάσεις στον αστικό ιστό, που το επίσημο κράτος σε σύμπραξη με την ιδιωτική πρωτοβουλία προωθεί. Παράλληλα με την παραχώρηση, σε μεγάλο βαθμό στην ιδιωτική πρωτοβουλία, των ζητημάτων επανασχεδιασμού της αστικής ζωής και διαχείρισης-εκμετάλλευσης του αστικού χώρου, γίνεται όλο και πιο ορατή η αντίστροφη όψη του ζητήματος. Ολόκληροι καταυλισμοί με παντελή απουσία σχεδιασμού εμφανίζονται και τροφοδοτούνται από τους παρίες της οικονομικής κρίσης, ενώ σημεία της πόλης αποκτούν χαρακτήρα άβατου, ένα είδος ημιπερατού γκέτο σε εγκαταλειμμένα τμήματα του αστικού ιστού, με εντυπωσιακή την απουσία αυστηρού αστικού αποκλεισμού από κάθε τέτοιο σημείο.

Η εγγενής χαοτική δομή του σύγχρονου Αθηναϊκού άστεος μεταβάλλεται σταδιακά αλλά σταθερά, ελάχιστα θυμίζουν την πόλη όπως ήταν πριν μερικές δεκαετίες και πιθανόν το ίδιο να διαπιστώνουμε εκ νέου σε μερικές δεκαετίες από τώρα. Ποιο μπορεί να είναι το μελλοντικό μοντέλο αστικής εξέλιξης της Αθήνας είναι ακόμη ασαφές, σίγουρα όμως παρουσιάζει ενδιαφέρον η καταγραφή του και η περεταίρω μελέτη και ανάλυση του.

Εξόρυξη και Τουρισμός στη Β.Α. Χαλκιδική. Κοινωνικές σχέσεις και μορφές δράσης του τοπικού κινήματος.

Πετράκος Κώστας

Πολιτικός Μηχανικός, Υποψήφιος Διδάκτωρ Αρχιτεκτονικής Ε.Μ.Π.,
kostaspetrakos31@gmail.com

Κολωνιά Σοφία Αυγερινού

Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.
skolonia@arch.ntua.gr

Κλαμπατσέα Ειρήνη

Λέκτορας Ε.Μ.Π.
r.klabatsea@enviplan.gr

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η μεταλλαγή του χώρου και των κοινωνικών σχέσεων, από την επικείμενη λειτουργία εξορυκτικών δραστηριοτήτων στην εδαφική ενότητα της Βορειοανατολικής (Β.Α.) Χαλκιδικής. Η χωροθέτηση μεταλλείων χαλκού και χρυσού στο έδαφος της Χαλκιδικής κατέστη δυνατή μέσω της εκχώρησης άνευ όρων, μεγάλων τμημάτων δημόσιας δασικής γης σε αμφιλεγόμενες επενδυτικές πρωτοβουλίες.

Οι μεταλλαγές στην παραγωγή του χώρου εξετάζονται μέσα από τις κοινωνικές σχέσεις των κατοίκων που υφίστανται τη μετάλλαξη του αναπτυξιακού προτύπου της περιοχής τους και μέσα από τη σχέση κράτους και αγοράς ένα σύνθετο πεδίο μελέτης των σχέσεων που δημιουργούνται και που οδηγούν το χωροταξικό σχεδιασμό σε σημαντικούς μετασχηματισμούς.

Πιο συγκεκριμένα, αναλύονται οι περιβαλλοντικές προεκτάσεις στις σημερινές συνθήκες κρίσης του καπιταλιστικού συστήματος και διερευνάται η συμβατότητα των μεταλλευτικών δραστηριοτήτων με το τουριστικό προϊόν και την πρωτογενή παραγωγή. Με την επιτόπια έρευνα, βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος οι νέες κοινωνικές σχέσεις και μορφές δράσης που αναδύονται στο εσωτερικό των τοπικών κινήματων στην Χαλκιδική. Ο κύριος στόχος της εργασίας είναι να διερευνήσει το μοντέλο οργάνωσης του γεωγραφικού χώρου, όπου τα νέα κινήματα αντίστασης και αλληλεγγύης εδαφικοποιούνται ως συλλογικές εμπειρίες σε αυτόν, μέσω των δεσμών και των σχέσεων που αναπτύσσουν.

Αγροτικές συγκρούσεις: Χρήσεις γης και κοινωνικο-πολιτισμικά διακυβεύματα στην εποχή της κρίσης.

Πέτρου Μιχάλης

Ερευνητής Δ' στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 210-7491652,
mpetrou@ekke.gr

Οι πρόσφατοι μετασχηματισμοί του αγροτικού χώρου (πολυλειτουργικότητα της γεωργίας, εμπορευματοποίηση τοπίων και πόρων κληρονομιάς, κλπ), εντοπισμένοι τόσο σε επίπεδο χρήσεων γης και λειτουργιών (κατοικία, αναψυχή, αιολικά πάρκα, κλπ.) όσο και σε επίπεδο κοινωνικών αναπαραστάσεων για τον αγροτικό τρόπο ζωής διαμορφώνουν έναν ποικιλόμορφο χώρο της υπαίθρου. Η επαναξιολόγηση, η οικειοποίηση και εκμετάλλευση χώρων και φυσικών πόρων αναδεικνύουν νέα εδαφικά, και κοινωνικοοικονομικά διακυβεύματα. Τα φαινόμενα αυτά παρατηρούνται κατεξοχήν στους περιφερειακούς αγροτικούς χώρους, γιατί πρώτοι χρονικά και χωρικά υφίστανται τις συνέπειες της αστικής επέκτασης. Στο πλαίσιο αυτό, διαφορετικές αναπαραστάσεις του 'αγροτικού' και του 'τοπικού' και νέες σηματοδοτήσεις για τον ίδιο φυσικό χώρο από κοινωνικές ομάδες με διαφορετικά οικονομικά συμφέροντα και ιδεολογίες οδηγούν σε αντικρουόμενες διαχειριστικές πρακτικές και πολλαπλές συγκρούσεις.

Η πρόσφατη οικονομική κρίση ενισχύει την ελκυστικότητα της υπαίθρου ως «ειδυλλιακός» τόπος για εγκατάσταση, ως τόπος καταφύγιο που προσφέρει πρόσβαση σε φθηνή κατοικία, τροφή και απασχόληση στη γεωργία, ιδιαίτερα για τους παλιννοστούντες ή ακόμα ως ευκαιρία επένδυσης και επιχειρηματικής δράσης (βιοκαλλιέργειες, αγροτουρισμός, πράσινη τεχνολογία, κλπ). Η οικονομική κρίση φαίνεται να επαναπροσδιορίζει και να ενισχύει το «αγροτικό ιδεώδες» μέσω μιας αντίληψης περί ανθεκτικότητας της υπαίθρου. Την ίδια στιγμή που ο δημόσιος κυρίαρχος λόγος αναπαράγει φαντασιακά στερεότυπα περί ειδυλλιακού πλαισίου ζωής και επιχειρηματικών ευκαιριών στην ύπαιθρο, το θεσμικό πλαίσιο αδυνατεί να προστατεύσει τις χρήσεις γης (γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, δασικές και κτηνοτροφικές περιοχές, κοκ).

Στην παρούσα εισήγηση και με επίκεντρο την αξιοποίηση τοπικών πόρων και τις πρακτικές εκμετάλλευσης της γης σε μια Βοιωτική περιοχή, θα διερευνηθεί η φύση των κοινωνικοοικονομικών μετασχηματισμών και ειδικότερα η ανάδειξη της πολιτισμικής διάστασης των νέων διακυβευμάτων και των ανταγωνισμών που απορρέουν από τις αντικρουόμενες διαχειριστικές πρακτικές της υπαίθρου (διατήρηση, παραγωγική αξιοποίηση ή υπαρπαγή της γης) και τις διαφορετικές αναπαραστάσεις του τοπικού, της αγροτικής κοινότητας, της αγροτικής ζωής, κλπ.

Κοινωνικές και χωρικές ανατροπές στην Αθήνα της κρίσης.

Πορτάλιου Ελένη

Καθηγήτρια Αρχιτεκτονικής Σχολής Ε.Μ.Π.

portel@central.ntua.gr

Η κρίση έπληξε πολύπλευρα την Αθήνα. Η φτώχεια, με τα πολλαπλά της πρόσωπα, και η αποστέρωση ως υφαρπαγή της μικρής ιδιόκτητης περιουσίας, μαζί με την υποβάθμιση του δημόσιου χώρου και την κατάρρευση δημόσιων/δημοτικών δομών του κοινωνικού κράτους, αποτυπώνουν την κοινωνική/χωρική διάσταση της κρίσης. Στο φόβο που γεννά η ανατροπή της ατομικής συνθήκης ζωής το κράτος απαντά με «ασφάλεια» μέσω επιτήρησης και καταστολής.

Παράλληλα, όμως, ανασυγκροτούνται τα κοινωνικά υποκείμενα αντίστασης και αναδύονται στοιχεία της εναλλακτικής πόλης.

“Sunshine & Boosterism”. Αστικά τοπία της Μεσογείου, αφηγήσεις της ανάπτυξης και της κρίσης.

Πούλιος Δημήτρης

Υπ. Διδάκτορας Ε.Μ.Π., Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών,
dimipoul@yahoo.gr

Σαγιάς Ιωάννης

Επίκουρος Καθηγητής, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών,

Στην αφήγηση της Μετανεωτερικής Πόλης, τα αστικά τοπία της Μεσογείου είχαν μια περίοπτη θέση. Σε αυτές τις μικρές και μεγάλες πόλεις χτισμένες μέσα σε ένα πλαίσιο ατυπίας, σχεδιασμού – μη σχεδιασμού και παρανομίας, όπου τα ερείπια της ιστορίας αποτελούσαν στοιχείο της καθημερινότητας και της δημόσιας ζωής, πολλοί «ανακάλυψαν» τις ανθρώπινες πόλεις που αναζητούσαν και τις χαμένες κοινότητες. Εκεί ο Cullen (1961) θα έβρισκε την «περιεκτικότητα» που έψαχνε στο τοπίο των πόλεων, οι Rowe & Koetter (1978) την πόλη «Κολάζ» και ο Gehl «την ζωή ανάμεσα στα κτίρια». Οι νέες αυτές αναζητήσεις θα μετατραπούν εκείνη την περίοδο σε νέες στρατηγικές σχεδιασμού (New Urbanism) παράλληλα με τους μετασχηματισμούς του ύστερου καπιταλισμού προς την κατεύθυνση της ελεύθερης αγοράς, με κυρίαρχη την σημασία των πόλεων και του «πολιτισμού» (Harvey 1999, Jameson 1991). Η αναζήτηση γούστων, νέων ταυτοτήτων και η στροφή στην πολιτισμική κληρονομία ευνόησε τα «αυθεντικά» τοπία της Μεσογείου, σε τέτοιο βαθμό όπου η «Μεσογαιοποίηση» (Leontidou 2010, La Cecla 2010) αποτέλεσε μοντέλο προς εξαγωγή. Η περίπτωση του «μοντέλου της Βαρκελώνης» ή του Bilbao effect ήταν χαρακτηριστικά για να περιγράψουν μια σειρά ευρύτερων μετασχηματισμών που συμβαίνουν στις Ευρωπαϊκές πόλεις και αφορούσαν την κυριαρχία ενός αναδυόμενου τότε νεοφιλελεύθερου προτύπου και ενός Ευρωπαϊκού «τρίτου δρόμου» στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη των πόλεων.

Βέβαια το ερώτημα σήμερα παραμένει. Πέτυχαν αυτές οι προσεγγίσεις του σχεδιασμού το σκοπό τους; Οδήγησαν σε πιο ανθρώπινες και «δίκαιες» πόλεις; Σήμερα, με τον Ευρωπαϊκό Νότο να πλήττεται με μια από τις χειρότερες κρίσεις στην σύγχρονη ιστορία του, οι προσεγγίσεις αυτές βρίσκονται υπό δοκιμασία. Η αμφισβήτηση αυτή αφορά τόσο την οικονομίστικη προσέγγιση που διατρέχει αυτά τα μοντέλα όσο και τις πολιτικές διακυβέρνησης πάνω στην οποία βασίστηκαν αλλά και τις χωρικές τους επιπτώσεις. Η αναζήτηση της ετερότητας και της ποικιλομορφίας (diversity), κύριο στοιχείο των εν λόγω προσεγγίσεων, οδήγησε περισσότερο στον αποκλεισμό παρά στην αλληλεγγύη και τη συνοχή. Η αντικατάσταση του planning από το design έφερε μαζί και τα προβλήματα δημοκρατίας στο χώρο, όπως υποστηρίζει η Λίλα Λεοντίδου (2010). Εν τέλει, όπως αναφέρει ο Donald McNeill (1999), η «Μεσογαιοποίηση» δεν ήταν τίποτα περισσότερο από μια Ευρωπαϊκή εκδοχή της αστικοποίησης του Los Angeles: “sunshine & boosterism”.

Προβλήματα ένταξης σε κανονική κατοικία στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης

Σαπουνάκης Αρης

Δρ. Αρχιτέκτων Πολεοδόμος, Επίκουρος Καθηγητής Τ.Μ.Χ.Π.Α. +30 2421074477
sapounakis@gmail.com

Τα σχετικά υψηλά μεταπολεμικά ποσοστά ιδιοκατοίκησης στην Ελλάδα δεν επέτρεψαν την ορθολογική προσέγγιση του τρόπου στεγαστικής αποκατάστασης στη χώρα καθώς τα προβλήματα έλλειψης στέγης που είχαν αρχίσει να διαφαίνονται κατά την δεκαετία του 1990 αποδόθηκαν κυρίως στην μαζική εισροή οικονομικών μεταναστών. Αντίθετα υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι αρκετά σημαντικό τμήμα του γηγενούς πληθυσμού αντιμετωπίζει σημαντική δυσκολία για να αποκτήσει πρόσβαση σε κανονική κατοικία και ότι η κρατική στεγαστική συνδρομή ήταν και παραμένει ελάχιστη. Καθώς η έλλειψη συστηματικής και ουσιαστικής έρευνας πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα ακολουθεί την υποτονική λογική της συνολικής κρατικής μείμνας και στήριξης των ευπαθών κοινωνικών ομάδων, φαίνεται λογικό να υποστηριχτεί ότι η πρόσφατη οικονομική κρίση έχει εντείνει τα προβλήματα ένταξης σε κανονική κατοικία αναγκάζοντας όλο και περισσότερους ανθρώπους να ζουν κυριολεκτικά στο δρόμο.

Η παρούσα εργασία στηρίζεται στην προσέγγιση του ζητήματος της πρόσβασης σε κανονική κατοικία που έχει γίνει επί σειρά ετών για λογαριασμό του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για θέματα έλλειψης στέγης. Σε ένα κράτος σαν την χώρα μας, όπου όχι μόνο η έρευνα δεν υποστηρίζεται και ασφαλώς δεν χρηματοδοτείται αλλά συχνά μάλιστα αμφισβητείται και η αξία της, το ζήτημα της στέγασης έχει αφεθεί στους ίδιους τους ενδιαφερόμενους και τις οικογένειές τους. Δεν πέρασαν άλλωστε και τόσα πολλά χρόνια από τότε που ίσχυε και νομικά ο θεσμός της προίκας που τώρα πολύ συχνά υλοποιείται άτυπα.

Μπροστά στην απουσία ουσιαστικής και διεξοδικής έρευνας στο ζήτημα της κατοικίας, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι από την μία πλευρά η ανασκόπηση των καναλιών μέσω των οποίων παρέχεται η κρατική συνδρομή στην στεγαστική αποκατάσταση των ευπαθών κοινωνικών ομάδων και από την άλλη ο εντοπισμός των τμημάτων του πληθυσμού για τα οποία ο κίνδυνος για έλλειψη στέγης παρουσιάζεται εντονότερος. Με τον τρόπο αυτό αναμένεται να προσεγγισθεί ποιοτικά το μέγεθος του προβλήματος στις συνθήκες της σημερινής οικονομικής κρίσης

Αντιδράσεις, κινητοποιήσεις και προοπτικές για την κατοικία την περίοδο της κρίσης στην Ελλάδα

Σιατίτσα Δήμητρα

Υπ. Διδ. Τμήμα Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Ε.Μ.Π., 6977913876
dimisiat@gmail.com

Από ζήτημα σχεδόν ανύπαρκτο στον δημόσιο διάλογο, αλλά και στο θεσμικό λόγο και την κοινωνική πολιτική, το ζήτημα της κατοικίας μετατρέπεται σε ένα από τα πιο κρίσιμα της πρόσφατης περιόδου. Οι πολλαπλές όψεις της εντεινόμενης στεγαστικής κρίσης αναδεικνύουν τις συνέπειες των επιλογών των προηγούμενων χρόνων (εξάρτηση της παραγωγής και της κατανάλωσης από τον δανεισμό, υπερπαραγωγή κατοικιών, επένδυση προσδοκιών κοινωνικής ανέλιξης στην αγορά κατοικίας, αδιαφορία για τα προβλήματα των κακώς στεγασμένων και αστέγων πληθυσμών), ενώ οι επιπτώσεις της στρατηγικής απομάκρυνσης από τις πολιτικές στήριξης της (μικρής) ακίνητης περιουσίας υπογραμμίζουν τον κομβικό ρόλο του κράτους στη βιωσιμότητα του προηγούμενου μοντέλου πρόσβασης στην κατοικία.

Προσεγγίζοντας την κρίση ως μια μεταβατική περίοδο έντονων κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών αλλαγών, η εργασία θέλει να διερευνήσει τις μετατοπίσεις στις διαμορφωμένες κοινωνικές αντιλήψεις και προσδοκίες για πρόσβαση στην κατοικία όπως αυτές αποτυπώνονται στο δημόσιο διάλογο με έμφαση στις κοινωνικές αντιδράσεις και κινητοποιήσεις. Υπόβαθρο της διερεύνησης θα αποτελέσει μια αφήγηση για τις όψεις και τις διαστάσεις (ορατές και αθέατες) που συνθέτουν το ζήτημα της κατοικίας σήμερα στην Ελλάδα και τη διαμεσολάβησή τους από τα μέσα ενημέρωσης. Στη συνέχεια θα επιχειρηθεί η χαρτογράφηση του πεδίου των διεκδικήσεων για τη στέγη και την κατοίκηση εντοπίζοντας τους διαφορετικούς δρώντες που κινητοποιούνται και το λόγο που αυτοί παράγουν. Το ερώτημα που διατρέχει την εργασία είναι το πώς διαφορετικά αιτήματα, αλλά και κινηματικές πρακτικές, συναντώνται ή συγκρούονται, συγκλίνουν ή αποκλίνουν στην προοπτική μιας διευρυμένης συζήτησης για την διεκδίκηση και υλοποίηση του δικαιώματος στην κατοικία για όλους.

Αναδυόμενα πρότυπα του καλπάζοντος Νεο-ναζισμού:
Σώματα και πολιτικές διαχείρισης χώρου στην ιδεολογία
της χρυσής αυγής.

Σορβανή Νίκη

Αρχιτέκτων Π.Θ., Υ.Δ. Ε.Μ.Π.,
nisorvani@yahoo.gr

Μέσα στην μνημονιακή κρίση αναδύεται ένας νέος τύπος ανθρώπου, ο Χρυσαιγίτης, ο οποίος υποτίθεται πως πρεσβεύει την καθαρότητα, την ισχύ, την εξουσία. Σε τόπους όπου κατοικούν και δραστηριοποιούνται αλλοδαποί, οι χρυσαιγίτες με πρακτικές όπως η αυτόκλητη αστυνόμευση, η χωροταξική κατανομή του φόβου, η καταπολέμηση του εγκλήματος με νέο έγκλημα, καταδιώκουν το σώμα του μετανάστη, του άλλου, ως σώμα μισρό, με σκοπό την εξόντωσή του. Σε αυτούς τους τόπους των μεταναστών, όπου φιλοξενείται η ετερότητα, σε αυτές τις ετεροτοπίες, επιτίθενται οι χρυσαιγίτες ορίζοντας μία διττή διαδικασία παραγωγής ετεροτοπιών. Η ετεροτοπία, ως τόπος του άλλου, εξελίσσεται σε μία νέα ετεροτοπία, ως τη βίαιη ρήξη στο χρόνο του τόπου του άλλου.

Αστική πολιτική στην Αθήνα την εποχή της κρίσης

Σουλιώτης Νίκος

Ερευνητής Δ, Ε.Κ.Κ.Ε.

Κανδύλης Γιώργος

Ερευνητής Γ, Ε.Κ.Κ.Ε.

nicolassouliotis@hotmail.com

Η ανακοίνωση εξετάζει τις τρέχουσες αστικές πολιτικές της Αθήνας ως μέρος του ευρύτερου συστήματος διακυβέρνησης το οποίο διαμορφώθηκε μέσα από την εφαρμογή του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής στην Ελλάδα. Ο στόχος μας είναι η επανεξέταση των θεωριών της «πολύ-επίπεδης διακυβέρνησης» και της «πολιτικής οικονομίας της κλίμακας» υπό το φως των πολιτικών της κρίσης. Το εμπειρικό υλικό περιλαμβάνει επίσημα κείμενα πολιτικής και άλλες δευτερογενείς πηγές (τύπος, επίσημα στατιστικά). Το πρώτο μέρος της ανακοίνωσης εξετάζει τη λογική των πολιτικών της κρίσης στο υπερεθνικό επίπεδο. Υποστηρίζουμε ότι τα βασικά χαρακτηριστικά αυτών των πολιτικών είναι: α. Ως αποτέλεσμα των θεσμικών ανεπαρκειών της ΕΕ, η διαχείριση της κρίσης πήρε πρωτίστως τον χαρακτήρα διακρατικής διαπραγμάτευσης, β. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε αυτό το επίπεδο επιβάλλονται στα χαμηλότερα θεσμικά επίπεδα (εθνικές κυβερνήσεις και υποεθνικές αρχές) όπως επίσης στη νομοθετική εξουσία των εθνικών κρατών, γ. Αν και η διακρατική διαπραγμάτευση είναι βαθιά πολιτική, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής εμφανίζονται σαν μια «τεχνική» διαδικασία ανάμεσα στους αντιπροσώπους των ΔΝΤ-ΕΕ-ΕΚΤ και της ελληνικής εθνικής κυβέρνησης, δ. Οι πολιτικές της κρίσης συνδέονται με σημαντικές διαδικασίες δημιουργίας νέων θεσμών εντός της ΕΕ (ΕΣΜ, τραπεζική ένωση κ.λπ.).

Το δεύτερο μέρος της ανακοίνωσης εξετάζει τις επιπτώσεις αυτών των δυναμικών στις Αθηναϊκές αστικές πολιτικές. Επικεντρώνουμε στα παρακάτω ζητήματα:

α. Στην μεταρρύθμιση των κλιμάκων διακυβέρνησης (rescaling) και τη δημιουργία μητροπολιτικής διακυβέρνησης στην Αθήνα μέσα από την εφαρμογή του προγράμματος Καλλικράτη. β. Στο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων ακινήτων, υποδομών και εταιρειών που προωθεί η συμφωνία ελληνικής κυβέρνησης και «τρίοικας». γ. Στις πολιτικές ασφάλειας στην Αθήνα (αστυνόμευση, απελάσεις μεταναστών).

Υποστηρίζουμε ότι οι μείζονες πολιτικές αποφάσεις σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη της Αθηναϊκής οικονομίας υπαγορεύονται από το υπερεθνικό επίπεδο διακυβέρνησης, το οποίο εμπλέκει διακρατικές διαπραγματεύσεις, τον συντονιστικό ρόλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και την εμπλοκή διεθνών οργανισμών όπως το ΔΝΤ. Αυτή η δυναμική θέτει υπό αμφισβήτηση τον μη-ιεραρχικό και συνεργατικό χαρακτήρα της «πολύ-επίπεδης» διακυβέρνησης της ΕΕ. Ταυτόχρονα, η εγχώρια παραγωγή αστικής πολιτικής τείνει να περιοριστεί στη διαχείριση ζητημάτων ασφάλειας τα οποία καταλαμβάνουν όλο και υψηλότερη θέση στην τοπική ημερήσια διάταξη.

Ανασημασιοδοτήσεις και διακυβεύματα «σχεδιασμού» των κοινών της Αθήνας, σήμερα.

Θεοδωράκη Σοφία, Αλέξης Ιωάννου, Δόμνα Κατσάνη, Εύα Καραγκιοζίδου, Ηλιάνα Κέλλα, Βερίνα Μυροφορίδου, Εύα Παπατζανή, Ελένη Πλουμίδα, Βίκυ Πολυχρονοπούλου, Αντώνης Τσιλιγιάννης, Μάρθα Φωτιάδου, Κάτια Χάγιου, Δημοσθένης Χούπας

Σπουδαστές του μαθήματος Θέματα Αστικού Σχεδιασμού Δ.Μ.Π.Σ. Ε.Μ.Π.

Διαδραστική ομάδα μαθήματος: Ντίνα Βαΐου, Μαίρη Μαντουβάλου, Μαρία Μαυρίδου, Θάνος Παγώνης

Αφορμή για την εισήγηση αυτή αποτέλεσε μια επίκαιρη συζήτηση ανάμεσα σε συν-σπουδαστές του μαθήματος «Θέματα Αστικού Σχεδιασμού» του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Πολεοδομίας και Χωροταξίας του ΕΜΠ. Το περιεχόμενο της συζήτησης είχε ως αντικείμενο την ανάκληση διακριτών επίμαχων διακυβευμάτων και ανασημασιοδοτήσεων του σχεδιασμού στην πόλη της Αθήνας. Οι θραυσματικοί προβληματισμοί που παρατίθενται σκοπό έχουν την ανάδειξη ενός εντοπισμένου μωσαϊκού που συνθέτει ένα μελλοντικό παλίμψηστο· κατ' ουσίαν την δημιουργία ενός κατόπτρου συλλογής όλων των χαρακτηριστικών της καταγκλιστικής υπέρ-νεωτερικής πραγματικότητας που διαμορφώνει και μεταλλάσσει με εξτρεμιστικά βίαιο τρόπο (άμεσα ή έμμεσα) την έννοια του «κατοικείν» του άστεως σήμερα. Οι μετέωρες συνθήκες που επικρατούν στην πρωτότυπη (μη πλασματική) πραγματικότητα γύρω μας, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις να αντιληφθούμε συλλογικά θέματα που εκ πρώτης όψεως φαίνονται ασύνδετα μεταξύ τους διαμορφώνοντας με αυτόν τον τρόπο μια ενιαία πλατφόρμα άρθρωσης της σκέψης, του λόγου μας και κατ' επέκταση ανατροπής. Οι ανασημασιοδοτήσεις και τα διακυβεύματα στην συγκυρία αυτή των έντονων μεταλλαγών στα «κοινά», κατ' επέκταση το δικαίωμα στην πόλη, όχι μόνο στο κοινό συμφέρον αλλά και στα επιμέρους ζητήματα των χώρων εργασίας, κατοικίας και του δημόσιου χώρου, αναδεικνύονται ως τόποι πολλαπλών μεταλλαγών. Γι αυτό τον λόγο επεξεργαστήκαμε την ανάγκη ύπαρξης υποτυπωδών ενοτήτων, με σκοπό την καλύτερη οργάνωση, παρουσίαση και κατανόηση της στοχοθεσίας μας. Οι ενότητες που θα μας απασχολήσουν είναι οι ακόλουθες:

1. Εισαγωγή- Θεωρητικό πλαίσιο, 2. Αντιφάσεις του επίσημου σχεδιασμού
3. Οριοθετήσεις του «Κυρίαρχου», 4. Αντιτιθέμενες αφηγήσεις- πρακτικές στον Κυρίαρχο Σχεδιασμό, 5. Επίλογος.

Αυτοοργανωμένες συλλογικές δράσεις για φροντίδα πόλης:
χαρτογράφηση και αξιολόγηση δραστηριοποίησης
και χρήσης ψηφιακών επικοινωνιακών μέσων

Στάϊου Ελένη-Ρεβέκκα

Διδακτορική Ερευνήτρια
erstaίου@media.uoa.gr

Γκούσκος Δημήτρης

Επίκουρος Καθηγητής
gouscos@media.uoa.gr

Στην εργασία επιχειρείται μια χαρτογράφηση των αυτοοργανώσεων φροντίδας πόλης που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, με χρονική περίοδο αναφοράς τη διετία Ανοιξη 2011 – Ανοιξη 2013, η οποία στηρίζεται στην καταγραφή των δράσεων αυτών μέσω της πλατφόρμας Οργάνωση 2.0 (<http://organosi20.gr>), και αναλύεται η δραστηριότητά τους με βάση τις δημοσιευμένες αναγγελίες δράσεων.

Η ανάλυση δείχνει σημαντικές διαφοροποιήσεις στη συχνότητα και στο πλήθος των δράσεων κάθε αυτοοργάνωσης, οι οποίες οδηγούν στην ανάδειξη διαφορετικών μοτίβων συνέχειας ή διακοπής της δραστηριότητας.

Με βάση τα ευρήματα αυτά, ελέγχεται η υπόθεση εργασίας ότι η διαφοροποίηση του μοτίβου δραστηριότητας των αυτοοργανώσεων φροντίδας πόλης επηρεάζεται από ανεξάρτητες μεταβλητές όπως (α) ο πληθυσμός των πόλεων αναφοράς, (β) οι κλιματικές συνθήκες των γεωγραφικών χώρων αναφοράς, και (γ) το μείγμα επικοινωνιακών μέσων (media mix) το οποίο αξιοποιείται.

Τέλος, διερευνάται η χρήση ψηφιακών μέσων, με έμφαση στο διαδίκτυο και στα συλλογικά ψηφιακά μέσα (social media), ως ιδιαίτερου ενδιαφέροντος συνθήκη για την επιτυχή δραστηριοποίηση των αυτοοργανώσεων φροντίδας πόλης. Συγκεκριμένα ερευνάται η υπόθεση εργασίας ότι η χρήση σύγχρονων και συλλογικών ψηφιακών μέσων μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά τις εν λόγω αυτοοργανώσεις να διατηρήσουν και να επεκτείνουν τη δραστηριότητά τους.

Η συλλογική κατοίκηση ως διαπραγμάτευση δημόσιου χώρου στο κέντρο της Αθήνας.

Σταματοπούλου Αθηνά

Αρχιτέκτων Μηχανικός Ε.Μ.Π.,
athinastamatopoulou@gmail.com

Γενική περιοχή διερεύνησης αποτελεί η σχέση μεταξύ της συλλογικής κατοίκησης και της έννοιας του δημόσιου χώρου, στο παράδειγμα του κέντρου της Αθήνας. Θεωρώντας την κατοίκηση ως προϋπόθεση δημιουργίας χώρου, η αναζήτηση της δημόσιας διάστασής του προσανατολίζεται στις πρακτικές συλλογικής κατοίκησης που διαπραγματεύονται τους όρους διαθεσιμότητας και προσπελασιμότητάς του.

Το πεδίο εστίασης συνίσταται από περιπτώσεις, όπου οι αλληλεπιδράσεις και οι συναντήσεις που συγκροτούν το συλλογικό έχουν ως άμεσο στόχο την κατοίκηση του χώρου. Στις εκδοχές που εξερευνώνται συμπεριλαμβάνονται παραδείγματα συλλογικής κατοίκησης υπαίθριων χώρων, όπως προκύπτουν από ενέργειες κινήσεων και πρωτοβουλιών κατοίκων γειτονιάς, είτε με περιοδικές και ευκαιριακές, είτε με πιο μόνιμες κατοικήσεις. Παράλληλα, εντοπίζονται και κάποιες πιο νομαδικές δραστηριοποιήσεις συλλογικής κατοίκησης.

Μια πτυχή αυτών αποτελούν περιπτώσεις, κατά τις οποίες κατοίκηση είναι η μετακίνηση στο χώρο. Εμβαθύνοντας στη λογική αυτών των παραδειγμάτων, διακρίνεται η σημασία της νομαδικότητας - του περιοδικού και του εφήμερου χαρακτήρα - που διέπει ορισμένες δράσεις: αναδεικνύεται η δυναμικότητα της ρήξης με την καθημερινότητα, ως τακτική διαπραγμάτευσης της δημόσιας διάστασης του χώρου, ξεκινώντας από το πιο συχνό και πυκνό συστατικό του υπαίθριου δυναμικού μιας πόλης, το δρόμο.

Ως σχετικά ερεθίσματα λειτουργούν το 'What Street Party' και το 'Καρναβάλι του Μεταξουργείου'. Πρόκειται για δύο παραδείγματα συλλογικής κατοίκησης του δρόμου που τονίζουν αφενός, τη δύναμη της αυθόρμητης πρωτοβουλίας και της δράσης και, αφετέρου, τις προοπτικές στοιχείων, όπως η δημιουργικότητα, η εμπλοκή του κάτοικου με το χώρο και η τοπικότητα - η γειτονιά, ως τρόπων παρέμβασης, ικανών να διαπραγματευτούν τη δημόσια διάσταση και την κατοικησιμότητα του χώρου με μη υλικό τρόπο.

Αναδυόμενοι χώροι των κοινών στην Αθήνα της κρίσης.

Σταυρίδης Σταύρος

Αναπληρωτής Καθηγητής, Σχολή Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π.

zoesm@central.ntua.gr

Παρακολουθώντας πρακτικές ανάκτησης, ανασημασιοδότησης και διάπλασης του δημόσιου χώρου που αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008 και ως την κατάληψη του Συντάγματος το 2011, αυτή η παρουσίαση επιχειρεί να προβληματοποιήσει την έννοια του κοινού χώρου. Υπερβαίνοντας και μεταθέτοντας τη διάκριση δημόσιο-ιδιωτικό, οι κοινός χώρος γεννιέται από πρακτικές που υπερασπίζονται το χώρο ως κοινό αγαθό και ως πεδίο ανάπτυξης θεσμών αυτοδιεύθυνσης.

Οι συνθήκες ανάδειξης νέων θεσμών αυτοδιεύθυνσης στο περιβάλλον μιας κοινωνίας σε βαθιά οικονομικοπολιτική κρίση σχετίζονται άμεσα με την ανάδυση νέων συλλογικών υποκειμενικοτήτων και την ταυτόχρονη κρίση των υπαρχουσών δομών συλλογικής δράσης. Είναι οι εμπειρίες της δημιουργίας νέων χώρων του κοινού ικανές να προσφέρουν νέα υποδείγματα συλλογικότητας, νέα μορφώματα συμμετοχής και συνεργασίας; Και είναι τα ιδιαίτερα χωρικά χαρακτηριστικά τέτοιων κοινών χώρων το πεδίο διάγνωσης αλλά και το πεδίο διάπλασης νέων, ανοικτών και διαρκώς σε κατασκευή θεσμών του κοινού;

Δείγματα και καθαιρέσεις σημασιών: με αφορμή τη σύσταση μίας ΠΕΡΙΦΡΑΞΗΣ και ενός ΚΟΙΝΟΥ στην φυσική τοποθεσία “ΣΚΟΥΡΙΕΣ” και στην κοινότητα ΙΕΡΙΣΣΟΣ, στον νομό ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ, της περιοχής της ΕΛΛΑΔΑΣ.

Στυλίδης Ιορδάνης

Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων,
της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
stilidis1@otenet.gr, istylidis@uth.gr,

Η εισήγηση έχει ως στόχο να παρουσιάσει την ανίχνευση της ειδικής σχέσης ή της απόστασης και να προσδιορίσει το είδος της αλληλοσυσχέτισης των πρακτικών της βίαιης επιβολής αφενός μίας ιδέας για την οικονομική ρύθμιση της κρίσης στην Ελλάδα και αφετέρου των ποικιλιών των τοπικών αντιστάσεων ως δειγμάτων είτε ενεργών είτε εξουδετερωμένων κειμενικών και σημασιολογικών κατευθύνσεων. Κατευθύνσεων που εξουδετερώνουν ή επιταχύνουν τις γενικές πολιτικές κυβερνητικές σκοπιμότητες και τις ειδικές τοπικές στρατηγικές πολιτικής έκφρασης. Η τοπική σύγκρουση, οι επιλογές και οι αναδιατάξεις του περιεχομένου των ιδεολογικών υποβάθρων είναι τα φαινόμενα και τα αποτελέσματα των χωρικών και διοικητικών ανατροπών που συνέβησαν στην Βορειο Ανατολική Χαλκιδική με αφορμή την απόφαση της κυβέρνησης να παραχωρήσει μία έκταση γης και φυσικού πλούτου-αποθέματος (Σκουριές-Ανατολικής Χαλκιδικής) στην εκμεταλλευτική δυνατότητα μίας εταιρίας εις βάρος των φυσικών δικαιωμάτων και του αυτο-διάθετου του δικαίου, των ορισμών του και της υπεράσπισής του από τις τοπικές κοινότητες.

Θα παρουσιαστούν τα κειμενικά και σημασιολογικά υπόβαθρα και τα παραδείγματα εξάρτησης ή ενίσχυσης των πρακτικών των δύο πλευρών (κοινότητα-διακυβέρνηση, αυτο-διάθεση-κυβερνητικός αυταρχισμός) καθώς και τα εμφανή υπολλειπόμενα σε ιδεολογική επάρκεια και συνέχεια, τα κενά σημασίας, δηλαδή, που μένει ακόμη να υιοθετηθούν και να αποτελέσουν τον ιδεολογικό οπλισμό των αντιστεόμενων κοινοτήτων.

Επιπροσθέτως θα αναλυθούν τα ειδικά κενά σημασίας (ήδη ορισμένα και στοχαστικά ενδεδειγμένα στην βιβλιογραφία ως παραδείγματα αλλά και ως ενόητες στοχαστικού λόγου και ενδελεχούς σκέψης) που ενώ ενισχύουν τον δημόσιο στρατηγικό λόγο της αυταρχικής διακυβέρνησης (ως μη δυνάμενα να διερευνηθούν σημασιολογικά) υπονομεύουν τις ποικιλίες των δραστηριοτήτων και την αντίσταση των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής (ως ανύπαρκτες περιοχές ιδεολογίας και αιτούμενης πρακτικής).

Πειραματικές επεμβάσεις στον αστικό ιστό:
Μία απάντηση στην κρίση;

Καλογήρου Νικόλαος

Καθηγητής Αρχιτεκτονικού και Αστικού Σχεδιασμού, Τμ. Αρχιτεκτόνων, Π.Σ. Α.Π.Θ.

Συράκου Αθηνά Χριστίνα

Εντεταλμένη διδασκαλίας Τμ. Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Π.Σ. Α.Π.Θ.,
Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Π.Σ. Α.Π.Θ.,
acsyrakoy@gmail.com

Η συνηθισμένη πρακτική στον αστικό σχεδιασμό περιλαμβάνει μεμονωμένες επεμβάσεις στον αστικό ιστό, που δεν εντάσσονται σε ένα συνολικό πρόγραμμα. Η παρούσα οικονομική κρίση εκ των πραγμάτων έχει επιβραδύνει την υλοποίηση μεμονωμένων έργων αστικού σχεδιασμού, και ίσως δημιουργεί μια ευκαιρία για τη διαμόρφωση μιας εναλλακτικής προσέγγισης.

Στην εισήγηση αυτή σχολιάζονται δυο διαφορετικά έργα/δράσεις, τα οποία πραγματοποιήθηκαν μέσα σε συνθήκες οικονομικής δυσπραγίας και μπορούν να θεωρηθούν ως παραδείγματα προς αυτή την κατεύθυνση.

Το πρώτο παράδειγμα αφορά στην πιλοτική εφαρμογή σχεδιαστικής πρότασης πεζοδρόμησης της οδού Αγίας Σοφίας, μεταξύ των οδών Τσιμισκή και Μακένζι Κίνγκ, στη Θεσσαλονίκη. Ο απλός σχεδιασμός και το χαμηλό κόστος κατασκευής (πέντε χιλιάδες ευρώ) σε μία εφήμερη διαμόρφωση θέτουν στους πολίτες της πόλης ερωτήματα, υποστηρίζοντας το διάλογο. Παράλληλα με την πειραματική κατασκευή, παραμένει η επιλογή της εύκολης τροποποίησης.

Η δεύτερη δράση αποτελεί ένα πρόγραμμα συμμετοχικού σχεδιασμού, με σχεδόν μηδενικό κόστος, κατά το οποίο οι πολίτες με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων αξιολόγησαν αστικές παρεμβάσεις του Δήμου Θεσσαλονίκης και εξέφρασαν τις απόψεις τους σχετικά με το μελλοντικό σχεδιασμό πεζοδρόμων. Παράλληλα, φοιτητές του Α.Π.Θ. αξιοποίησαν τα αποτελέσματα της έρευνας για να ανασχεδιάσουν τμήμα της οδού Φιλικής Εταιρείας στο οποίο δεν είχε ακόμη επέμβει ο Δήμος.

Και τα δύο αυτά έργα/δράσεις αναδεικνύουν ότι ακόμη και με ελάχιστα μέσα είναι εφικτή η άμεση αναβάθμιση των δημόσιων χώρων της πόλης. Παρόμοιες επεμβάσεις θα μπορούσαν να αποτελέσουν τον καταλύτη τοπικών πειραματικών προγραμμάτων μικρής κλίμακας, που μπορούν να υλοποιούνται από γειτονιά σε γειτονιά, αποτελώντας τα αρχικά μέρη ενός συνόλου που θα διαμορφωθεί σταδιακά από την κοινωνία των πολιτών.

Ο κατελιημμένος χώρος.
Το παράδειγμα των καταλήψεων στέγης.

Ταβερναράκη Ρένα

Αρχιτέκτων Μηχανικός, 0030 6950040303
renatavernaraki@gmail.com

Εντός των αστικών κέντρων στον Ελλαδικό χώρο, εντοπίζονται καταλήψεις στέγης που λειτουργούν αρκετά χρόνια υπό το καθεστώς αυτό ιδιοκτησίας ώστε να έχουν αποκτήσει έναν ξεκάθαρο χαρακτήρα δράσης και εκφραστικών μέσων. Διατηρώντας ένα καθεστώς αυτονομίας, συνάπτουν μεταξύ τους σχέσεις, σχηματίζοντας ένα δίκτυο στον αστικό ιστό. Πέρα από την ανάγκη για στέγη, κυρίαρχο ρόλο για τον καταληψία, φαίνεται να παίζει η δυνατότητα συλλογικής διαμόρφωσης της καθημερινότητας μέσα από το πρίσμα του πολιτικού λόγου και το βήμα που προσφέρεται από αυτή τη δράση για να απευθυνθεί στο κοινωνικό σύνολο.

Οι καταληψίες δρουν επιθεματικά. Επεμβαίνουν στην επιδερμίδα, μεταλλάσσοντας την όψη, σηματοδοτώντας την νέα χρήση. Μέσα από την παραβατική δράση τους, επαναπροσδιορίζουν τον χώρο και τις ποιότητες του και κατ' επέκταση την ταυτότητα του. Το κέλυφος μετατρέπεται σε επιφάνεια προβολής, στην οποία συναντώνται η δήλωση προς τον περαστικό με την ιστορία του κτίσματος. Ο χώρος αποκτά ταυτότητα, δηλωτική ιδιότητα. Λειτουργεί σαν πυρήνας, έλκοντας ή απωθώντας δεδομένα και δράσεις. Ανθρώπους και εκδοχές χρήσης. Η παραβατική δράση, συνθέτει μια νέα γεωγραφία. Από το εσωτερικό, στο επίπεδο της όψης του κτίσματος, στον αστικό ιστό.

Παράγωγο συλλογικής διαχείρισης και πρόθεσης, η κατάληψη στέγης, αποτελεί τον τόπο συνάντησης και αποτύπωσης τόσο της συλλογικής όσο και της ατομικής έκφρασης. Από τον ένοικο, στον χρήστη της όψης, στον θεατή. Μέσα από μια διαδικασία συνεχούς επανασυγκρότησης, διαρκούς μετάλλαξης, απευθύνεται, δηλώνει, παραπέμπει. Οι καταλήψεις δεν είναι χώροι ούτε ξεκάθαρα ιδιωτικοί, ούτε δημόσιοι, αλλά χώροι ενδιάμεσοι. Χώροι, που στις τρέχουσες συνθήκες απειλούνται, αντιστέκονται, εκκενώνονται, όντας ενταγμένοι σε ένα καθεστώς συνεχούς διεκδίκησης.

Η κατάρρευση των κοινωνικών παροχών στην πόλη της κρίσης.
Αλληλεγγύη, φιλανθρωπία ή ένα νέο επιχειρηματικό πεδίο;

Τριανταφύλλοπούλου Ελένη

Υποψήφια διδάκτορας στο τμήμα Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού,
Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Ε.Μ.Π.

Eleni.triant713@gmail.com

Σαγιός Ιων

Επίκουρος καθηγητής, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Ε.Μ.Π.

isayas@mail.ntua.gr

Ζούμε αδιαμφισβήτητα σε μια εποχή, η οποία σφραγίζεται από τα εκτοξευόμενα ποσοστά ανεργίας, τη διάλυση της σταθερής και μόνιμης εργασίας, τα ολοένα αυξανόμενα νοικοκυριά που περνούν το κατώφλι της φτώχειας, την εξάπλωση των αστέγων στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις. Στην Ελλάδα της κρίσης, οι αναπτυξιακές κατευθύνσεις της προηγούμενης περιόδου επαναπροσδιορίζονται σε ακόμα πιο αντιδραστική κατεύθυνση. Τα ερείπια της ανάπτυξης έρχονται να ανασυγκροτηθούν υπό την ταμπέλα του “εθνικού στόχου”, εκποιώντας τη δημόσια περιουσία και το φυσικό πλούτο, την ίδια στιγμή που τεράστιες περικοπές οδηγούν στη συνεχή διάλυση κάθε έννοιας κοινωνικού κράτους. Στόχος της εργασίας είναι να μελετήσει την κατάρρευση των κοινωνικών παροχών ως αποτέλεσμα της σημερινής οικονομικής πολιτικής, λαμβάνοντας υπόψη τις θεωρητικές προσεγγίσεις για τις ιδιαιτερότητες της συγκρότησης του κράτους πρόνοιας στις χώρες της Νότιας Ευρώπης.

Παράλληλα, έμφαση δίδεται στη μελέτη των κοινωνικών δικτύων που αναπτύσσονται σε τοπικό επίπεδο στην πόλη της Αθήνας, καθώς η έλλειψη του κράτους πρόνοιας έρχεται να πληρωθεί από μορφές φιλανθρωπίας, αλλά και από δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης. Συνελεύσεις γειτονιών, τοπικές πρωτοβουλίες και εγχειρήματα λαϊκής έκφρασης αναζητούν μία συλλογική διέξοδο από το σημερινό τέλμα.

Εκκινώντας από διαφορετικές καταβολές, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις αναλαμβάνουν δράση στις πληττόμενες γειτονίες του κέντρου, ενώ κομμάτια του επιχειρηματικού κόσμου, καθώς και ποικίλα “αναπτυξιακά” προγράμματα πριμοδοτούν τεράστιες φιλανθρωπικές καμπάνιες. Η παρούσα εργασία έρχεται να καταπιαστεί με τη χωρική έκφραση όλων αυτών των δομών, προσπαθώντας παράλληλα να εξετάσει μέσα από πρωτογενή έρευνα κατά πόσο και υπό ποιους περιορισμούς απαντούν στο εντεινόμενο κοινωνικό πρόβλημα της εποχής μας.

Ο κοινός χώρος και οι νέες χωρικές περιφράξεις στην Ελλάδα την εποχή της κρίσης

Τσαβδάρογλου Χαράλαμπος

Υποψήφιος Διδάκτωρ, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ.,
tsavdaroglou@arch.auth.gr

Τα τελευταία χρόνια η συζήτηση σχετικά με τα αστικά κοινά και τις νέες περιφράξεις έχει γίνει ιδιαίτερα δημοφιλής μεταξύ μελετητών του χώρου όπως οι Harvey, Chatterton, Hodgkinson, Vasudevan καθώς και κοινωνικών κινημάτων πόλης, ωστόσο έως τώρα λίγες είναι οι προσπάθειες που επιδιώκουν να συνδέσουν τα κοινά με την κρίση.

Στην παρόν άρθρο, ακολουθώντας την προσέγγιση του αυτόνομου μαρξισμού (de Angelis 2013, Federici 2011, Hardt και Negri 2009) ισχυρίζομαι ότι για να κατανοήσουμε την έννοια των κοινών πρέπει να συμπεριλάβουμε ταυτόχρονα τρία στοιχεία: τους κοινούς πόρους, την κοινότητα και τις κοινωνικές σχέσεις. Τα κοινά δεν υπάρχουν καθ'αυτά, αλλά δημιουργούνται μέσω των κοινωνικών σχέσεων που συγκροτούν οι κοινότητες αγώνα. Σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο συνδέω την τριαλεκτική χωρική ανάλυση του Λεφέβρ (1974) : Φυσικός Χώρος - Νοητικός Χώρος - Κοινωνικός Χώρος καθώς και την προσέγγιση του Κωτσάκη (2012) για τον κοινωνικό χώρο ως σύνθεση του Βιοφυσικού Χώρου, του Τρόπου Επικοινωνίας, και του Κοινωνικού Συστήματος με την ανάλυση του αυτόνομου μαρξισμού και προτείνω την έννοια του Κοινού Χώρου.

Με βάση αυτή την οπτική οι κινήσεις του καπιταλισμού μπορούν να ειπωθούν ως η απάντηση στην δύναμη των κοινωνικών σχέσεων που δημιουργούν τον Κοινό Χώρο. Το κεφάλαιο μπορεί να αλλοιώνει (de Angelis 2009) ή να διαφθείρει τα κοινά (Negri και Hardt 2009) και να περιφράσσει τον κοινό χώρο ώστε σύμφωνα με την προσέγγιση του Μαρξ (1867) να διατηρείται η μονιμότητα της λεγόμενης πρωταρχικής συσσώρευσης καθώς και η (ανα)παραγωγή του εμπορεύματος, της αξίας και της υπεραξίας.

Ακολουθώντας αυτή την προσέγγιση η κρίση μπορεί να γίνει κατανοητή ως η κρίσιμη στιγμή της κυκλοφορίας του κεφαλαίου έναντι της κυκλοφορίας των κοινωνικών αγώνων για τον έλεγχο των κοινών. Για να αποδείξω αυτή την θέση εξετάζω το παράδειγμα των αστικών κοινών και των νέων περιφράξεων στον φυσικό-νοητικό-κοινωνικό χώρο στην Ελλάδα την εποχή της κρίσης και ισχυρίζομαι ότι τα κοινά βρίσκονται στο επίκεντρο των κοινωνικών και πολιτικών συγκρούσεων.

Αστικοί μετασχηματισμοί στην εποχή της κρίσης: Ο ελαιώνας της Αθήνας.

Τσάδαρη Σοφία

Υπ. Διδάκτορας Αρχιτεκτονικής Σχολής, τομέα Πολεοδομίας – Χωροταξίας Ε.Μ.Π.
sofiatsadari@gmail.com

Η οικονομική κρίση ως διεθνές φαινόμενο αποκτάει συγκεκριμένες αποτυπώσεις σε κάθε τόπο. Ειδικές συνθήκες σε κάθε χώρα, πόλη ή μια περιοχή της καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τους τρόπους τοπικής έκφρασης ευρύτερων μεταλλαγών. Η μελέτη αυτής της μοναδικής σχέσης ή αλλιώς της γενεαλογίας των φαινομένων της κρίσης στον χώρο προϋποθέτουν την ανάπτυξη και χρήση συγκεκριμένων μεθοδολογικών εργαλείων και πρακτικών έρευνας. Εδώ χρησιμοποιούμε την επιτόπια παρατήρηση και την επαφή με προνομιακούς πληροφορητές για την καταρχήν κατανόηση και απόδοση των όσων συμβαίνουν στον Ελαιώνα σήμερα, μια περιοχή που χαρακτηρίζεται ως «πίσω αυλή» ή ως «ευκαιρία». Ξεκινώντας από το παρόν θα βαδίσουμε προς τα πίσω για να ξετυλίξουμε το κουβάρι ενός παρελθόντος θεσμικής αστοχίας και αδυναμίας σχεδιασμού στην εποχή που ακολουθεί τη δεκαετία του 1980.

Η μελέτη ποσοτικών δεδομένων για τις επιχειρήσεις ανά κλάδο και στοιχεία για την πορεία της αγοράς ακινήτων επιχειρούν να ενισχύσουν τα επιχειρήματα για ορισμένες από τις όψεις της κρίσης στην περιοχή. Οφείλουμε να καταλάβουμε τι και πώς συμβαίνει στην πόλη αν υπάρχει πιθανότητα να συμβάλλουμε σε μια εναλλακτική προοπτική για αυτήν και τους κατοίκους της.

Κινήματα μέσα, γύρω και πάνω από την 'πόλη'. Από την συμμετοχική παρατήρηση στην ακτιβιστική δράση

Τσιμπιρίδου Φωτεινή

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
ft@uom.gr

Στη συγκυρία της τελευταίας οικονομικής κρίσης τα κινήματα αντιδράσεων στον αυταρχισμό των καθεστώτων και τον νεοφιλευθερισμό ξεκινούν και διαδραματίζονται στις πλατείες των μεγάλων πόλεων. Τόσο οι 'αγανακτισμένοι' στις ισπανικές και ελληνικές πλατείες, όσο και οι εξεγερμένοι της 'αραβικής άνοιξης' στην Ταχρίρ, αλλά και οι 'πλιατσικολόγοι' στην Ταξίμ, όπως και τα κινήματα του Occupy διαμαρτύρονται, αμφισβητούν και διεκδικούν γύρω από τα δικαιώματα της «ελευθερίας και της δικαιοσύνης», κατά περίπτωση δε και της «αξιοπρέπειας». Όσο και αν και οι τρεις αξίες θέτουν ανοιχτά τα ζητήματα του πολίτη και της δημοκρατίας βασίζονται και αιτούνται εν τέλει το δικαίωμα στη ζωή μέσα από δύο μορφές υλικότητας/χωρηκότητας: τον επαναπροσδιορισμό του τρίπτυχου εργασία/παραγωγή/αναπαραγωγή σε περιβάλλον πόλης, ή με επίκεντρο την πόλη, επαναφέροντας όχι παραδόξως αλλά ως συνεπακόλουθο τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης ανθρώπου/φύσης.

Η δύναμη των αριθμών λέει ότι στην παρούσα συγκυρία του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού με τον θρίαμβο του νεοφιλευθερισμού έχουμε το 80% του πληθυσμού της γης να ζει ήδη στις πόλεις. Οι πόλεις-κράτη σε συνδυασμό με την απαξίωση της φύσης που προβάλλουν ως παραγωγικό και πολιτικό μοντέλο του μέλλοντος οι γκουρού του νεοφιλευθερισμού μας αναγκάζουν να ανασυνταχθούμε. Στα δικά τους μακρο-οικονομικά οράματα τα κοινωνικά κινήματα απαντούν με σχεδιασμό επί της πόλης και της ευρύτερης περιοχής για εναλλακτικά μοντέλα διακυβέρνησης (βλ. Μαριναλέντα στην Ισπανία).

Σε περίοδο καπιταλιστικής κρίσης αναδεικνύεται εμφανώς η χρεοκοπία του μοντέλου της ανάπτυξης, της προόδου και του θριάμβου της τεχνολογίας που βασίστηκε στην αισιοδοξία του ανεξάντλητων ενεργειακών πηγών, γεγονός που θέτει σε αμηχανία όσους δεν μπορούν να οραματιστούν το μέλλον που βασιζεται σε αυτήν την προπαγανδιστική οφθαλμαπάτη του θριάμβου της τεχνολογίας σε βάρος της φύσης. Η προτεραιότητα της ζωής σε σχέση ή αναφορά με την πόλη ως μητρόπολη μιας ευρύτερης περιοχής αρχίζει να μπαίνει τη στιγμή που η εθνική κυριαρχία της μοντερνιστικής έννοιας του κράτους υπονομεύεται. Στην παγκοσμιοποιητική συνάντηση ηγεμονίας του παραγωγικού μοντέλου του καταναλωτισμού, της εμπορευματοποίησης όλων των δημόσιων αγαθών και τον κοινωνικό απομονωτισμό, έρχονται δειλά αλλά σταθερά να αντιπαρατεθούν τα μοντέλα αυτάρκειας και συλλογικής συνύπαρξης στις γειτονιές και στην πόλη.

Εξετάζοντας αυτές τις μορφές κινηματικής δράσης θα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη κατ'αρχήν την παραδοχή της υλικής και συνειδησιακής υποβάθμισης της ζωής στην ύπαιθρο σε σχέση με τη ζωή στην πόλη. Παράλληλα όμως, αυτή η προτεραιότητα της ζωής στην πόλη και σε σχέση με την μητρο-πόλη θα πρέπει να συνοδεύεται από την παραδοχή ότι η κινηματική δράση δεν μπορεί να εμπνεύσει τα υποκείμενα εφόσον επενδύει μόνο στην παρωχημένη μοντερνιστική έννοια της 'αντίστασης' και το αίτημα της αντικατάστασης του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού από τον κρατικό σοσιαλισμό. Αυτό γιατί, ο καθένας για δικούς του λόγους αλλά εντέλει και οι δύο τους δεν παράγουν εναλλακτικό όραμα συνολικής επιβίωσης που να περιορίζει τις κοινωνικές ανισότητες και τις εξαρτήσεις ή τον αυταρχισμό και τον έλεγχο τα οποία επιβάλλονται με τεχνολογίες της νεωτερικότητας ως βιοπολιτικές. Πως και με ποιες προτεραιότητες όμως θα οργανωθεί η κινηματική δράση στην πόλη και σε σχέση με την πόλη, σε αυτή την κρίσιμη συνθήκη μη επιβίωσης; Η τροπικότητα της 'αντίστασης' μοιάζει ανεπαρκής επειδή δεν συνοδεύεται από όραμα 'εμπλοκής' στον ανασχεδιασμό του παραγωγικού μοντέλου. Αυτή η εμπλοκή μπορεί να αφορά τόσο την παραγωγή και αναπαραγωγή της ανθρωπινότητας πλουραλιστικά, όσο και να αποτιμά την εργασία όχι με όρους χρηματικής αξίας και εργατωρών, αλλά συνολικά με υλικής, οικονομικής, πολιτικής και συμβολικής σημασίας περιεχόμενο. Τα υποκείμενα δεν μπορούν να προσδιορίζονται ούτε μόνο από αυτό που παράγουν ή καταναλώνουν αλλά και με ό,τι συνολικά συν-αισθάνονται. Η παρούσα παρουσίαση θα στηριχθεί αφενός στις εμπειρίες μιας έρευνας για την κινηματική δράση στην Ιστανμπούλ που πραγματοποιώ τα τελευταία χρόνια, αλλά και στην αναστοχαστική μου συμμετοχή σε μια ακτιβιστική συλλογικότητα της πόλης στη Θεσσαλονίκη.

Στην πρώτη περίπτωση παρακολουθώντας τις ζωές ακτιβιστών στο κέντρο του Ταξίμ θα προσπαθήσω να παρουσιάσω το πώς σε επίπεδο βιώματος αναπαράγεται η Πόλη (βλ. ενδεικτικά την δράση, *Becoming Istanbul*), η ανθρωπινότητα και η ιδιότητα του πολίτη ανατροφοδοτικά μέσα από τη χρήση της κοινωνικής ποιητικής και της πολιτισμικής κριτικής.

Στη δεύτερη περίπτωση θα προσπαθήσω αναστοχαζόμενη πάνω στη δική μου εμπειρία ακτιβισμού στη Θεσσαλονίκη να σχολιάσω μια πρόταση συνολικής επιβίωσης η οποία συζητήθηκε μεταξύ μας. Η πρόταση περιλαμβάνει τον συντονισμό 3 ακτιβιστικών δράσεων όπως το κίνημα για την «αντίσταση των κατοίκων στις Σκουριές της Χαλκιδικής», την κίνηση «για την μη ιδιωτικοποίηση του νερού» και την «πρωτοβουλία για την παραμονή των αρχαίων στο σταθμό του μετρό της Βενιζέλου». Και τα τρία συναρθρώνουν την ολικότητα υλικού, πολιτικού, συμβολικού και θυμικού με τρόπο ώστε να μπορούν να εμπλέξουν τις τοπικές αρχές και τους πολίτες, πέρα από τη πάλη των τάξεων και την σύγκρουση των μικροσυμφερόντων ενδυναμώνοντάς τους στην περίοδο της κρίσης έστω και μερικά, σχεδιάζοντας και οραματιζόμενοι για ένα εναλλακτικό μοντέλο ζωής μέσα, γύρω και πάνω από την πόλη.

Σενάρια για το αρχιτέλαγος της αστικής αποσύνθεσης

Τσιούτσιου Βασιλική

Αρχιτέκτων Μηχανικός Π.Θ. - Msc Urbanism (TUDelft-IUAV),
architsiou@gmail.com

Το ιστορικό κέντρο της Αθήνας έχει ταυτιστεί με την εμφάνιση μιας διαδικασίας πολεοδομικής και κοινωνικής αποσύνθεσης. Η περιοχή γύρω από την Ομόνοια, που παραδοσιακά χαρακτηριζόταν από την μείξη των κοινωνικών στρωμάτων και των χρήσεων γης, τώρα μαστίζεται από τα ορατά σημάδια παρακμής (κενά οικοπέδα, εγκαταλελειμμένα κτίρια), την ερήμωση και την εγκληματικότητα. Παρά την εγκατάλειψη της, ωστόσο, η περιοχή αυτή ήταν και παραμένει ένας ζωτικής σημασίας οικονομικός χώρος για τους μετανάστες. Αφετηρία της εισήγησης είναι είναι η χωρική, ποσοτική και ποιοτική καταγραφή της αστικής αποσύνθεσης στην περίπτωση του ιστορικού κέντρου. Αρχικά, με την χρήση σεναρίων σε μητροπολιτική κλίμακα, επιχειρείται η ανάδειξη των δυνατοτήτων του άκτιστου στην ανασύσταση του μητροπολιτικού χώρου. Εστιάζοντας στην περιοχή γύρω από την Ομόνοια, η αστική αποσύνθεση ποσοτικοποιείται και καταγράφεται ως το σύνολο των άκτιστων οικοπέδων, χώρων στάθμευσης, ανενεργών βιοτεχνιών και ερειπίων.

Το διάσπαρτο μωσαϊκό αυτών των αστικών καταλοίπων γίνεται η βάση για τη μελέτη ενός δικτύου επεμβάσεων, που στοχεύουν στη διασφάλιση της παρουσίας όλων των κοινωνικών στρωμάτων στη περιοχή αλλά και στην υποστήριξη της μικροοικονομίας των μεταναστών, άμεσα η έμμεσα. Το βασικό ερώτημα είναι εάν η αστική αποσύνθεση μπορεί να αποτελέσει δομικό στοιχείο για την ανασυγκρότηση της πόλης και τη διασφάλιση της κοινωνικής και αστικής πολυμορφίας και ισορροπίας.

Φαινόμενα της κρίσης στο ελληνικό δημόσιο πανεπιστήμιο: Εκπαίδευση και αρχιτεκτονική εφαρμογή

Τσιράκη Σοφία

Λέκτορας Αρχιτ. Συνθέσεων, Σχολής Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π., 0030 6977 639060
sofia.architect@gmail.com

Ποια οφείλει να είναι η θέση της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης στη βίαιη αλλαγή των συνθηκών ζωής και του τρόπου μεταγραφής της στο χώρο; Η εισήγηση προτείνει τη διερεύνηση της σχέσης της εκπαίδευσης με την αρχιτεκτονική εφαρμογή σε περίοδο κρίσης, μέσα από ενδεικτικά κείμενα- θέσεις διδασκόντων Αρχιτεκτονικών Σχολών της χώρας μας. Επισημαίνεται η αναγκαιότητα αυτοκριτικής στον πανεπιστημιακό χώρο για τον κυρίαρχο χαρακτήρα (σε τοπικό αλλά και διεθνές επίπεδο) της προκρίσεως εκπαίδευσης, καθώς μετάλλαξε τη σχέση μας από την αναζήτηση της ουσίας των εκπαιδευτικών ζητημάτων στο επιφαινόμενο και σε ένα εφήμερο και γι' αυτό συνεχώς διαφεύγον νόημα. Επισημαίνεται επίσης, ο κίνδυνος «αισθητικοποίησης» της κρίσης, αλλά και η ανάγκη πρότασης για το ξεπέρασμά της, καθώς πέραν των διαπιστώσεων και της ανάλυσης των συμπτωμάτων της κρίσης, έχει σημασία η πρόταξη ενεργητικής στάσης.

Τα «ερείπια» δεν είναι μόνο χωρικά, αλλά πρωτίστως γεννιούνται μέσα από την φτωχοποίηση και κατάρρευση των ιδεών, που προϋπάρχει της επερχόμενης καταστροφής, αλλά και την έλλειψη νέας προοπτικής, καθώς το πανεπιστήμιο οφείλει να διατηρεί μια ρίζα στην πραγματικότητα που μας περιβάλλει, αλλά και να αμφισβητεί, να ερευνά, να οραματίζεται έναν καλύτερο, ενίοτε και ουτοπικό κόσμο.

Η αρχιτεκτονική μπροστά στο τέλος της εργασίας.

Τσουκαλάς Ιωάννης

Αρχιτέκτονας, υποψήφιος διδάκτορας Α.Π.Θ. 0030 6989950474,
tsouk.yanni@gmail.com

Βεγλιρής Γρηγόρης

Αρχιτέκτονας 0030 6978729215,
gr.vegliris@gmail.com

Η δυνητική εξαφάνιση της εργασίας σήμερα δεν αποτελεί ένα σκληροπυρηνικό Μαρξιστικό σενάριο ή μια ουτοπική θεωρία του 19ου αιώνα αλλά μια βασική πραγματικότητα της Ελληνικής ζωής στον 21ο αιώνα. Ενα ουτοπικό σενάριο θα ονειρευόταν μια κοινωνία τόσο πλούσια ώστε ολόενα και λιγότεροι άνθρωποι θα χρειάζονταν να δουλεύουν-μια κοινωνία στην οποία ο ελεύθερος χρόνος θα ήταν διαθέσιμος σε όλους και ότι η αποσπασματική εργασία θα αντικαθιστούσε το συστηματικό ωράριο. Μια τέτοια ουτοπία είναι αναμενόμενο να εφαρμοζόταν αρχικά από τις ανώτερες τάξεις και στη συνέχεια να εξαπλώνονταν στις κατώτερες. Παρολαυτά, σήμερα στην Ελλάδα κατά ένα παράδοξο τρόπο ισχύει το ίδιο σενάριο αλλά κάπως αντίστροφα. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία των τελευταίων τριών χρόνων η εργασία φαίνεται να έχει καταρρεύσει και η ανεργία ειδικά στους νέους να αυξάνεται κατακόρυφα. Δηλαδή έχει επιτευχθεί η κατάρρευση της εργασίας συνοδευόμενη με ταυτόχρονη αύξηση του ελεύθερου χρόνου όμως το χαρακτηριστικό κοινωνικό σύνολο που εκπροσωπεί το φαινόμενο κυριαρχείται από νέους και οικονομικά μικρομεσαίους.

Η μόνιμη εργασία πια δεν αποτελεί βασική προσδοκία για την επιβίωση στην Ελλάδα. Σήμερα οι «άνεργοι» συγκεντρώνονται σε ένα κοινό χώρο όχι επιδιώκοντας να παράγουν ένα συγκεκριμένο προϊόν, κάτι που γίνεται πια από οπουδήποτε, αλλά για να συζητήσουν στρατηγικές, ιδέες ή και ανταλλαγή πληροφοριών διαμορφώνοντας ένα μελλοντικό «εργατικό» σύνολο : την ομάδα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο εγείρεται το ερώτημα για το τι σημαίνει ή τι κάνει η αρχιτεκτονική(;)

Ισως η φύση της «εργασίας» αύριο θα αποκοπεί από την έννοια της παραγωγής και ο φυσικός της χώρος θα μεταμορφωθεί από κτίρια γραφείων σε συναντήσεις δημιουργικών εργαστήριων, σεμιναρίων, εθελοντικές δράσεις, εστιατόρια ή καφέ.

Η πλατεία: Χώρος συγκρούσεων και ανάδυσης συλλογικότητων

Φιλίππου Αλεξία Β.

Αρχιτέκτων Μηχανικός Α.Π.Θ., MSc Ε.Μ.Π.

alexiafilippou@yahoo.com

Μητάκου Ελένη Ν.

Υποψήφια Διδάκτορας, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Ε.Μ.Π.

elenimitakou@yahoo.gr

Κωνσταντινούπολη 2013. Η πρόθεση της κυβέρνησης να κόψει ένα σύνολο δένδρων σε μία εξέχουσας σημασίας πλατεία με σκοπό τη δημιουργία ενός ακόμη εμπορικού κέντρου έχει ως αποτέλεσμα τις έντονες αντιδράσεις των πολιτών. Πέρα από όποιες απλοϊκές και συνωμοσιολογικές αναγνώσεις, η κλιμακούμενη διαμαρτυρία πηγάζει από την αγανάκτηση του πλήθους για την γενικότερη ακολουθούμενη πολιτική και την καταπάτηση θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Ο χώρος της πλατείας αναδεικνύεται σε έναυσμα αλλά και φορέα (υποδοχέα) της αστικής οργής και της βίαιης προσπάθειας εξόντωσής της. Αναδεικνύεται η ύπαρξη μίας ισχυρής δράσης που εγείρει μία ακόμη πιο ισχυρή αντίδραση. Η αυθόρμητη διαμόρφωση κοινωνικής συμπεριφοράς του ατόμου ως μέλους ενός συνόλου, με την συνάθροιση στο δημόσιο χώρο σε μία προσπάθεια προάσπισης ατομικών και κοινωνικών ελευθεριών βρίσκει απέναντί της μία συντονισμένη επιχείρηση καταστροφής του “κοινωνικού ατόμου” και νοσηματοδότησης του δημόσιου χώρου ως επικίνδυνου και παραβατικού.

Η σημασία της επένδυσης της εμπειρίας του χώρου της πλατείας με το συμβολικό νόημα της συλλογικότητας έγκειται στη συνειδητοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει για κλιμάκωση από απλή αντίδραση σε διατύπωση και οικοδόμηση πραγματικών εναλλακτικών. Η κινητοποίηση μετατρέπεται σε συμβολική παράσταση συμπαράστασης καθώς τελικά όλες οι πλατείες – πάρκα αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο επαναδιαπραγμάτευσης της ταυτότητας και του δημόσιου χαρακτήρα τους.

Υγειονομικές υποδομές, υγειονομική μεταρρύθμιση και οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα της κρίσης

Χατζηκοκόλη Σοφία

τ. Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Α.Π.Θ.,
sxcocoli@plandevel.auth.gr

Αγίς Αναστασιάδης

Καθηγητής Α.Π.Θ.,
aghis@arch.auth.gr

Σύμφωνα με τις επιλογές της κυβερνητικής πολιτικής, η σύγχρονη λεγόμενη οικονομική κρίση γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστεί με σπασμωδικές γενικές περικοπές και συγχωνεύσεις, που χαρακτηρίζονται ως ‘μεταρρυθμίσεις’, με κύριο στόχο τον άμεσο και δραστικό περιορισμό των δαπανών. Μια από τις προσπάθειες αυτές σχετίζεται με τον ευαίσθητο τομέα της υγείας και αφορά στην ‘υγειονομική μεταρρύθμιση’. Στο επίπεδο των δημόσιων υγειονομικών υποδομών η ‘μεταρρύθμιση’ αυτή αναφέρεται στη συγχώνευση διοικητικών δομών νοσοκομείων και στον περιορισμό νοσοκομειακών κλινών ανά υγειονομική περιφέρεια (ΔΥΠε).

Παρά τις εξαγγελίες ότι οι βασικές αρχές της μεταρρύθμισης αυτής είναι η αποτελεσματική και ισότιμη κάλυψη της πρόσβασης σε ολοκληρωμένες και ποιοτικές υπηρεσίες υγείας προς τον πολίτη/ασθενή με στόχο τη μείωση των ανισοτήτων, η παρούσα κυβερνητική πολιτική, εκ των αποτελεσμάτων της, δεν φαίνεται να υπηρετεί τους εξαγγελθέντες στόχους και την περιφερειακή σύγκλιση. Αντίθετα η πολιτική της υγειονομικής μεταρρύθμισης, με βιαστικές προσπάθειες οριζόντιων δραστικών περικοπών, που επιβαρύνουν περισσότερο τα αδύναμα οικονομικά στρώματα της Ελληνικής κοινωνίας, φαίνεται να ενδιαφέρεται μόνο για περικοπή δαπανών με κάθε θυσία. Ως αποτέλεσμα παρουσιάζεται η περαιτέρω πτώση του δείκτη νοσοκομειακών κλινών/1000κατοίκους και η ενίσχυση των ήδη μεγάλων ανισοτήτων στον τομέα της κατανομής νοσοκομειακών κλινών στις υγειονομικές περιφέρειες. Η εικόνα αυτή φαίνεται να επιδεινώνεται ακόμη περισσότερο με την ‘ιδιωτικοποίηση’ μέρους των κλινών αυτών.

Συμπερασματικά, παρατηρείται η ανυπαρξία ενός ευρύτερου στρατηγικού σχεδίου περιφερειακής ανάπτυξης στον τομέα της υγείας, με αποτέλεσμα η ‘υγειονομική μεταρρύθμιση’ να έχει αρνητικά αποτελέσματα σχετικά με την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας, εντείνοντας τις υπάρχουσες περιφερειακές ανισότητες, αντί να τις εξομαλύνει, σε αντίθεση με τις αρχικά δηλωμένες προθέσεις της.

Αναζητώντας ενοίκια από τα τοπία στην Ελλάδα:
πρίν και μετά την κρίση

Χατζημιχάλης Κωστής

Ομότιμος καθηγητής, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο,
hadjimichalis@hua.gr

Ο πολιτισμός και ο ανθρώπινος μόχθος που είναι ενσωματωμένοι στα τοπία, αποτέλεσμα χωρο-κοινωνικών πρακτικών πολλών γενεών, συγκροτούν ένα συλλογικό αγαθό και λειτουργούν ως συλλογικό συμβολικό κεφάλαιο. Όμως τα τοπία είναι πάντα συνδεδεμένα με τη γη και το συμβολικό τους κεφάλαιο δημιουργεί χρηματικές προσόδους με τη μορφή ολιγοπωλιακών ενοικίων σε εκείνους που τα εκμεταλλεύονται με διαφορετικούς τρόπους. Από την αποκλειστικότητα μιας θέας και τις τουριστικές κάρτες που την αναπαριστούν μέχρι τα δικαιώματα οικοδόμησης και πρόσβασης σε μοναδικούς τόπους, τα τοπία παράγουν ενοίκια μέσω αποκλειστικών ρυθμίσεων και προνομίων που επιτρέπουν την ιδιωτική οικειοποίηση του συλλογικού συμβολικού κεφαλαίου.

Η παρουσίαση αναζητά τη γενεαλογία αυτής της εκμετάλλευσης στην τουριστική Ελλάδα πριν από την κρίση και εντοπίζει συνέχειες και διαφορές μετά το 2009 και το καθεστώς των Μνημονίων.

Κατοικία : το μικρό α της αρχιτεκτονικής

Χατζησάββα Δήμητρα

Δρ. Αρχιτέκτων Α.Π.Θ., λέκτορας, Σχολή Αρχιτεκτόνων, Πολυτεχνείο Κρήτης
dicha@otenet.gr

Η εισήγηση θα εξετάσει τη σχέση της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας με την κατοικία ως ένα χωρικό σύμπτωμα του φαινομένου της κρίσης. Θα δανειστεί τον όρο, μικρό α (objet petit α) του Lacan καθώς θα συνδέσει την κατοικία με το κατεχοχήν χωρικό αντικείμενο υπεραπόλαυσης και βασικό αίτιο επιθυμίας για τη χωρική εμπειρία και την αρχιτεκτονική παραγωγή. Προκειμένου να διερευνήσει αυτήν τη σχέση θα εστιάσει στους εξής θεματικούς άξονες:

Η κατοικία ως αντικείμενο απόλαυσης

Θα εξετασθεί η κατοικία ως υλική χωρική έκφραση των προσδοκιών της ελληνικής οικογένειας, μια προβολική επένδυση και ταυτόχρονα μεταβίβαση των φαντασιωτικών ταυτίσεων με το γονεϊκό Άλλο, την γονεϊκή επιταγή. Η σχέση καθηλωτικής ταύτισης ή απο-χωρισμού από αυτήν την απόλαυση, η οικονομική κρίση ως τραυματική επανάληψη της πρωταρχικής απώλειας.

Έχω χώρο – κατοικώ τον χώρο

Θα διερευνηθούν οι συνέπειες αυτής της ιδιόμορφης σχέσης της ελληνικής κοινωνίας με την κατοικία για τη ρύθμιση της σχέσης ανάμεσα στον ιδιωτικό και δημόσιο χώρο. Η σχέση με τα χωρικά εσωτερικά και εξωτερικά, της μόνωσης και της επικοινωνίας, το ζήτημα της χωρικής συν- κατοίκησης και των χωρικών κοινωνικών δεσμών. Η χρήση της κατοικίας ως όριο ενός μέσα (οικειότητα) σε αντίθεση με ένα έξω (διαφορά).

Η κρίση ως μη διάκριση

Θα εξετασθεί η κρίση συσχετισμένη με την κατοικία ως ένα εργαλείο να ξανασκεφτούμε τη σχέση μας με τον χώρο και τις σχέσεις μας με τον εαυτό και τον άλλο. Η κατοικία ως ανθρωπολογική κατηγορία του εσωτερικού, μια ισχυρή μεταφορά απώλειας όσο και οικειότητας για τον χώρο, ως το αίτιο της αρχιτεκτονικής επιθυμίας. Η διάκριση ανάμεσα στην οικο-νομία της επιθυμίας και την επιθυμία της οικονομίας. Η σχέση μας με την κρίση ως πένθος ή μελαγχολία.

Ο κώδικας του πολιτικού στένσιλ στην Αθήνα

Χατζοπούλου Μαρία

Εικαστικός, Υπ. Διδάκτωρ, Σχολή Αρχιτεκτόνων, Ε.Μ.Π.

marixatzopoulou@gmail.com

Η εισήγηση θα επιχειρήσει να αναγνώσει τους άγλωσσους κώδικες επικοινωνίας που συναντώνται στο αστικό τοπίο της Αθήνας, μέσα από τη διαφοροποίηση της θεματικής των αναπαραστάσεων και τη τροποποίηση του ίδιου του εικαστικού μέσου, εν μέσω της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ύφεσης στην οποία βρίσκεται η χώρα.

Η πόλη γίνεται η πλατφόρμα ενός δικτύου όπου ο νέου τύπου γλωσσολογικός εικαστικός κώδικας παράγεται από το αντίστοιχο είδος καλλιτέχνη-σχολιαστή ως μία πολιτική πράξη/δήλωσή του (political action) και αποσκοπεί στην ενεργοποίηση της κριτικής σκέψης των θεατών της. Προτείνει έτσι, μια νέα οπτική για κριτική ως προς το τι θεωρείται πολιτικά και ηθικά σωστό και αποδεκτό από την κεντρική πολιτική εξουσία (police order).

Ζητούμενο της εισήγησης είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο η συγκεκριμένη νέα γενιά δημιουργών μεταφέρει την εμπειρία της πλατφόρμας του διαδικτύου στην αστική πλατφόρμα της σύγχρονης πόλης, δημιουργώντας ένα δίκτυο παρεμβάσεων εξάπλωσης της πληροφορίας της «κριτικής προπαγάνδας», προσβάσιμο στους χρήστες της πόλης.

Η πληροφορία -η οποία κωδικοποιημένη μέσα από εικόνες και λέξεις αναρτάται στον αστικό χώρο- μετατρέπεται από «τέχνη του δρόμου» σε κριτική τέχνη και αναζητά τον θεατή που θα ολοκληρώσει τον κύκλο της επικοινωνίας. Το ίδιο το κοινωνικό σύνολο το οποίο γεννά την ανάγκη της δημιουργίας αυτού του νέου κώδικα, γεννά και την ανάγκη αναζήτησης και κατανόησης του.

Πρακτικές αστικού σχεδιασμού και πολιτικές
τοπικής διακυβέρνησης σε συνθήκες κρίσης
– το παράδειγμα της Θεσσαλονίκης

Χριστοδούλου Χάρις

δρ. αρχιτέκτονας πολεοδόμος, λέκτορας,
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ.

christodoulou@arch.auth.gr, τηλ. 2310 995816

Η εργασία αναφέρεται στις πρακτικές αστικού σχεδιασμού και τις πολιτικές τοπικής διακυβέρνησης, όπως εξελίσσονται σε συνθήκες κρίσης από το 2011 στη Θεσσαλονίκη. Εμφαση δίνεται στο παράδειγμα προσπάθειας αναζωογόνησης του (κεντρικού) Δήμου Θεσσαλονίκης το οποίο στην πραγμάτωσή του αντανακλά ταυτόχρονα ένα μεγάλο φάσμα από διαφορετικές σύγχρονες θεωρήσεις και πρακτικές αστικού σχεδιασμού και πολιτικές αστικής διακυβέρνησης. Οι πρώτες, έχουν ως προτεραιότητα την ανάκτηση του δημόσιου χώρου, τη βιώσιμη κινητικότητα, τη βελτίωση της εικόνας της πόλης και τις αλλαγές στις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης των έργων. Οι δεύτερες, αντλούν ιδέες και αντιλήψεις από το πρότυπο της επιχειρηματικής πόλης και του marketing των τόπων μέχρι το επικοινωνιακά ή συλλογικά διαμορφωμένο σχέδιο για «ανθρώπινες πόλεις» από τους ίδιους τους κατοίκους και τις τοπικές πρωτοβουλίες. Με συγκεκριμένες αναφορές στη ρητορική του Δήμου και στις παρεμβάσεις στο φυσικό χώρο, αναδεικνύονται αφενός η εύθραυστη σχέση ανάμεσα στις «καλοήθειες» προθέσεις αστικής αναζωογόνησης και τις συχνά αντιφατικές υλοποιήσεις τους στο υλικό και κοινωνικό-οικονομικό ιστό της πόλης, αφετέρου τα όρια της εμβέλειας των αρμοδιοτήτων των τοπικών φορέων όπως διαμορφώνονται στο πλαίσιο της νέας αρχιτεκτονικής της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Κύρια ζητήματα διερεύνησης αποτελούν αφενός η αποτίμηση των προσπάθειών αλλαγής αντίληψης του αστικού γίνεσθαι και των πρακτικών αστικού σχεδιασμού που υιοθετούνται, αφετέρου η εξέταση των διαδικασιών που τοποθετούν την ίδια την πόλη με «κοσμοπολίτικο» τρόπο στο παγκόσμιο πλαίσιο, να αναμετράται με τις δικές της δυνάμεις και αδυναμίες, και με αυτές του ευρύτερου διοικητικο-πολιτικού συστήματος.

«Εργαστήρια αστικού-πολεοδομικού σχεδιασμού
στη συνθήκη της κρίσης: Διερεύνηση των ορίων»

**Χάρις Χριστοδούλου, Εύη Αθανασίου,
Αλέκα Αλεξοπούλου, Σάσα Λαδά,**

Η εισήγηση διερευνά μετα-τοπίσεις στη διδασκαλία της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας και της μεταξύ τους σχέσης, στη συνθήκη της κρίσης. Αφετηρία είναι το εργαστήριο διπλώματος «Αστικός σχεδιασμός στα όρια της πόλης – μεταβατικοί τόποι» του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Α.Π.Θ., που διερευνά τις δυνατότητες ενός ενιαίου εννοιολογικού πεδίου, όπου τίθενται ταυτόχρονα οι κλίμακες του αρχιτεκτονικού, του αστικού και του πολεοδομικού σχεδιασμού. Το εργαστήριο προέκυψε από την σύνθεση των διδακτικών ομάδων ενός εργαστηρίου πολεοδομικού και αστικού σχεδιασμού και ενός εργαστηρίου αρχιτεκτονικής σύνθεσης.

Η πόλη αναγνωρίζεται ως ένα ανομοιογενές και μεταβαλλόμενο πεδίο με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές διαστάσεις. Οι δυνάμεις που την μετασχηματίζουν δρουν διαλεκτικά σε διαφορετικές κλίμακες, από την κλίμακα του δρόμου και της γειτονιάς έως αυτήν της παγκόσμιας οικονομίας.

Κατάλληλο πεδίο για την ανάπτυξη της ενιαίας αυτής προβληματικής, είναι διαφορετικοί τόποι μέσα στα αστικά συμφραζόμενα, στην πολυεπίπεδη πραγματικότητα της πόλης, οι οποίοι παρουσιάζουν «α-συνέχειες», «ρήξεις», «εκ-τοπίσεις» και «α-νωμαλίες». Σε τέτοιους μεταβατικούς τόπους διερευνάται και τίθεται υπό διαπραγμάτευση το ζήτημα των ορίων, εσωτερικών και εξωτερικών, φυσικών και τεχνητών, υλικών και άυλων, κοινωνικών και περιβαλλοντικών.

1. **Diy urbanism** Γρηγοριάδης Συμεών-Χαράλαμπος, Κυριακόπουλος Κυριάκος, Σιώκης Δημήτρης, Σκαρτάδου Γεωργία

2. **Green fact factory** Κωνσταντίνιδης Αλέξανδρος, Τζιούτζιου Αναστασία, Χρυσικοπούλου Στεφανία

3. **Λαχανόκηποι Η κοινότητα των ετεροτήτων** Κεχαγιά Μαριάνθη, Κυπριτίδου Ελισάβετ, Ορφανίδου Στεφανία, Τσιρογιάννη Χαϊδή

4. **Από τον μη τόπο στον τόπο** Βασιλείου Κατερίνα, Ρωσσυκοπούλου-Παππά Στυλιανή, Σιαμμάς Μιχάλης, Φραγκιά Βάλια

Οι χώροι του τοκετού και το μαιευτικό τοπίο της κρίσης

Χρονάκη Μυρτώ

Αρχιτέκτων μηχανικός, διδάκτωρ Α.Π.Θ.,
myrto.ch@gmail.com

Στη σημερινή συγκυρία της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, η οποία πλήττει και τον τομέα της Δημόσιας Υγείας, οι μαιευτικές υπηρεσίες και οι χώροι τους βρίσκονται σε μια διαδικασία μεταβολών και επανασηματοδοτήσεων, όπως φαίνεται από τις πρόσφατες εξελίξεις στις μαιευτικές κλινικές του Βόλου και από τη νομική δίωξη του τοκετού στο σπίτι στη Θεσσαλονίκη.

Η καθολική ιατρικοποίηση εξακολουθεί να καθορίζει τη μαιευτική περίθαλψη και τους χώρους της. Όμως, η υποχρηματοδότηση και η συνεπαγόμενη υποβάθμιση της καταδεικνύουν τα εγγενή της προβλήματα και μειώνουν το συμβολικό και κοινωνικό της κύρος. Ταυτόχρονα, εντείνεται και η κριτική αντιμετώπιση της και η αναζήτηση νέων τρόπων φροντίδας και χώρων για τη γέννα πιο κοντά στο μοντέλο του «φυσικού» τοκετού.

Παράλληλα, η πρακτική του τοκετού στο σπίτι γίνεται αντικείμενο μιας διαμάχης στην οποία διακυβεύονται στοιχειώδεις ελευθερίες και σημασίες ταυτισμένες με τον οικιακό χώρο. Η δίωξη επανενεργοποιεί την εννοιολόγηση του ως επικίνδυνου τόπου και η ιδιωτικότητα ακυρώνεται από τις έρευνες των υγειονομικών αρχών, ενώ μάϊες και γιατροί του νοσοκομείου επιδιώκουν να ιδιοποιηθούν τη φροντίδα των τοκετών στο σπίτι. Ταυτόχρονα έχει ανοίξει μία δημόσια συζήτηση η οποία τείνει να επανασηματοδοτήσει το σπίτι ως κατάλληλο τόπο για τη γέννα.

Οι διαφορετικές χρήσεις του μαιευτηρίου και ο τοκετός στο σπίτι δείχνουν ότι οι επαναπροσδιορισμοί πρακτικών και χώρων που επιβάλλει η οικονομική κρίση μπορεί να αποτελέσουν αφορμή για μια λιγότερο ιατρικοποιημένη αντίληψη για τη γέννα και τη φροντίδα της, και να γίνουν το όχημα για την ανάκτηση της αρμοδιότητας, του ελέγχου και της προσωπικής ευθύνης για τη φροντίδα της υγείας γενικότερα.

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ + ΑΝΑΣΗΜΑΣΙΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΟ • CONFERENCE • 2013

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Εύη Αθανασίου, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ.
Αθηνά Αθανασίου, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πάντειο Παν.
Βασίλης Αράπογλου, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ντίνα Βαΐου, Σχολή Αρχιτεκτόνων, Ε.Μ.Π.
Νικολός Βογιαζίδης, Τμήμα Χωροτ., Πολεοδ. & Περιφ. Ανάπτυξης, Π.Θ.
Κάρολος-Ιωσήφ Καβουλάκος, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, Α.Π.Θ.
Θεοκλής Καναρέλης, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Π.Θ.
Πέννυ Κουτρολίκου, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Π.Θ.
Αναστασία Λαδά, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ.
Κώστας Μανωλίδης, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Π.Θ.
Αλεξάνδρα Μπακαλάκη, Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας, Α.Π.Θ.
Λόης Παπαδόπουλος, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Π.Θ.
Πηνελόπη Παπαηλία, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολ. & Κοινων. Ανθρωπ., Π.Θ.
Νίκος Σουλιώτης, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
Σταύρος Σταυρίδης, Σχολή Αρχιτεκτόνων, Ε.Μ.Π.
Ιορδάνης Στυλίδης, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Π.Θ.
Φωτεινή Τσιμπιρίδου, Τμήμα Βαλκ. Σλαβ. & Ανατολ. Σπουδών, Παν. Μακ.,
Κωστής Χατζημιχάλης, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Χάρις Χριστοδούλου, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ.
Φίλιππος Ωραιόπουλος, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Π.Θ.

Θεοκλής Καναρέλης, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Π.Θ.
Κώστας Μανωλίδης, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Π.Θ.
Ιορδάνης Στυλίδης, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Π.Θ.

ΣΥΝΕΔΡΙΟ • CONFERENCE • 2013

**ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΚΑΙ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ/ΟΥΣΩΝ**

Αγγελόπουλος Γιώργος	11	Καβουλάκος Κάρολος	38, 65
Αθανασίου Ευαγγελία	12,97	Καλαντίδης Αρης	15
Αναστασιάδης Αγis	91	Καλογήρου Νικόλαος	81
Αναστασόπουλος Νίκος	13	Κανδύλης Γιώργος	75, 37
Ανδρίτσος Θάνος	14	Καραγιάννη Σοφία	39
Βαΐου Ντίνα	15	Καραγκιοζίδου Εύα	76, 19
Βαρελά Σταυρούλα	16	Κάτου Μαρία	40
Βεγλιρής Γρηγόρης	90	Κατσάνη Δόμνα	76
Βελεγράκης Γιώργος	17	Κατσή Αθηνά	16
Βιτοπούλου Αθηνά	18	Κέλλα Ηλιάννα	76
Βλάση Αναστασία	19	Κερτεμελίδου Παρασκευή	41
Βλαχάβα Δήμητρα	20, 16	Κλαμπατσέα Ειρήνη	42, 68, 64, 30
Βλαχονάσιου Ελένη	21	Κολωνιά Αυγερινού Σοφία	68, 64, 30
Βογιαζίδης Νικολός	22	Κουσιδώνης Θ. Χρήστος	43
Βουρεκάς Κώστας	23	Κουτούπης Γιώργος	44, 28
Γαλατούλα Τερέζα	24	Κουτρολίκου Πέννυ	45
Γιάκα Στεφανή	25	Κυριακίδης Χαράλαμπος	46
Γκίκα Αλίκη	47	Κωτσάκη Αμαλία	46
Γκούσκος Δημήτρης	77	Λαδά Δάφνη	47
Γλενή Βίβιαν	26	Λαδά Σάσα	97
Γριτζάς Γιώργος	38	Λαουτάρης Μάνος	48
Γροζόπουλος Δημήτρης	27	Λόη Μαριάννα	47
Δανιήλ Μαρία	28	Λουκρή Δωροθέα	50
Δέλτσου Ελευθερία	29	Μαγαράκης Ζαφείρης	47
Δεμερτζή Αγγελική	30, 19	Μακρυγιάννη Βασιλική	51, 52
Δημοπούλου Σοφία	31	Μάρκου Μαρία	53
Δουδέσης Παναγιώτης	32	Μητάκου Ν. Ελένη	91
Δραγώνας Πάνος	33	Μίχα Ειρήνη	54
Ζαραμπούκα Νιόβη	34	Μπακαλάκη Αλεξάνδρα	55
Ζαφειρόπουλος Θεόδωρος	35	Μπαλαμπανίδης Δημήτρης	26
Ζάχος Δημήτριος	31	Μπαρκούτα Ιωάννα	57
Ζερμπούλης Μιλτιάδης	36	Μπελαβίλας Νίκος	26
Θεοδωράκη Σοφία	76, 19	Μπουμπάρη Ελένη	58
Θεοδωρόπουλος Κώστας	37	Μυροφορίδου Βερίνα	76
Ιωάννου Αλέξης	76, 19	Νάσης Κώστας	19

Ξύγκης Ιάσων	59	Τριανταφυλλοπούλου Ελένη	83
Παγώνης Θάνος	60	Τσαβδάρου Χαραλάμπος	84, 52
Παντελιάδου Παρασκευή	61	Τσάδαρη Σοφία	85
Παπαηλία Πηνελόπη	62	Τσιλιγιάννης Αντώνης	76
Παπαϊωάννου Ηρακλής	63	Τσιμπιρίδου Φωτεινή	86
Παπατζανή Εύα	64, 76, 19	Τσιούτσιου Βασιλική	88
Παραβολιάσης Μάνος	67	Τσιράκη Σοφία	89
Περπινιά Σοφία	50	Τσουκαλάς Ιωάννης	90
Παπαδόπουλος Λόης	65	Φαραζούμη Σοφία	20
Παπαδόπουλος Παύλος	66	Φιλίππου Β. Αλεξία	91
Πετράκος Κώστας	68	Φωτιάδου Μάρθα	76
Πέτρου Μιχάλης	69	Χάγιου Κάτια	76
Πλουμίδα Ελένη	76	Χατζηκοκόλη Σοφία	92
Πολυχρονοπούλου Βίκυ	76	Χατζημιχάλης Κωστής	93
Πολύζου Ιρις	26	Χατζησάββα Δήμητρα	94
Πορτάλιου Ελένη	70	Χατζοπούλου Μαρία	95
Πούλιος Δημήτριος	71	Χούπας Δημοσθένης	76, 19
Πρέντου Πολίνα	26	Χριστοδούλου Χάρης	96, 97
Ρυμενίδης Γεώργιος	65	Χρονάκη Μυρτώ	98
Σαγιά Αλεξάνδρα	37		
Σαγιάς Ιων	83, 71		
Σαπουνάκης Αρης	72		
Σιατίτσα Δήμητρα	73		
Σιόλας Αγγελος	45		
Σμάνη Παρασκευή	39		
Σορβανή Νίκη	74		
Σουλιώτης Νίκος	75		
Στάϊου Ελένη-Ρεβέκκα	77		
Σταματάκη Ευτυχία	34		
Σταματοπούλου Αθηνά	78		
Σταυρίδης Σταύρος	79		
Στεφανάκης Δημήτρης	34		
Στυλίδης Ιορδάνης	80		
Συράκου Αθηνά Χριστίνα	81		
Ταβερναράκη Ρένα	82		

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ + ΑΝΑΣΗΜΑΣΙΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΟ • CONFERENCE • 2013

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

